

Etika

aranszabály

párbeszéd

nemzet

hit

együttműködés

tisztelet

boldogság

elfogadás

valóság

média

Etika

Tankönyv

Eszterházy Károly Egyetem
Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet

Engedélyszám: TKV/1947-10/2018. (2018. március 19. – 2023. augusztus 31.)

A tankönyv megfelel az Ember és társadalom műveltségterület előírásainak: 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet (NAT 2012), az 51/2012. (XII. 21.) EMMI-rendelet 2. melléklet: Kerettanterv az általános iskola 5–8. évfolyamára 2.2.06 Erkölcstan megnevezésű, 4. melléklet: Kerettanterv a gimnáziumok 7–12. évfolyama számára 4.2.06 Erkölcstan megnevezésű, valamint 5. melléklet: Kerettanterv a gimnáziumok 5–12. évfolyama 5.2.07 Erkölcstan megnevezésű kerettanterv előírásainak.

A tankönyvvé nyilvánítási eljárásban közreműködő szakértők: Tuzáné Mák Zsuzsanna, Nagy Károly

Tananyagfejlesztő: Alexandrov Andrea, Dobszay Ambrus, Fenyődi Andrea, Jakab György

Alkotószerkesztő: Fenyődi Andrea

Vezetőszerkesztő: Baranyai Katalin

Pedagógiai szakértő: Bíró Gyula

Fedélterv: Slezák Ilona

Illusztráció: Tényi Katalin

Fotók: 123RF, Thinkstock, Shutterstock, Fortepan, Remac Grafika Bt., © CULTIRIS: Balogh Zoltán, Féner Tamás, Detlev van Ravenswaay, Mehau Kulyk / SPL / CAIDA / SCIENCE PHOTO LIBRARY / VICTOR HABBICK VISIONS, MTI Fotó: Kovács Tamás, Szigetváry Zsolt, Földi Imre, Nagy Zoltán, Czimbal Gyula, Kovács Tamás, Koszticsák Szilárd, Marjai János, Vajda János, Kovács Attila, Mohai Balázs

A közös jogkezelés alá tartozó, a kiadványban közölt képzőművészeti alkotások felhasználása a Hungart engedélyével történt. © HUNGART, 2019

A tankönyv szerkesztői köszönetet mondanak mindazoknak a szerzőknek, akik olyan módszertani kultúrát teremtettek, amely e tankönyv készítőinek is példát adott, valamint a művészeknek, akiknek alkotásai tankönyveinket gazdagítják. Köszönjük azoknak a tanároknak és diákoknak a munkáját, akik észrevételeikkel hozzájárultak e tankönyv végső változatának kialakításához.

Minden hivatkozott internetes oldal utolsó megtekintése: 2019. 01. 15.

© Eszterházy Károly Egyetem, 2017

ISBN 978-963-436-166-4

Eszterházy Károly Egyetem • 3300 Eger, Eszterházy tér 1.

Tel.: (+36-1) 460-1873 • Fax: (+36-1) 460-1822 • E-mail: kiado@ofi.hu

A kiadásért felel: dr. Liptai Kálmán rektor • Raktári szám: FI-504030801

Műszaki szerkesztő: Szalay Ildikó, Marcsek Ildikó

Grafikai szerkesztő: Slezák Ilona • Nyomdai előkészítés: WOW, Hanák Katalin

Terjedelem: 14,3 (A/5) ív • Tömeg: 300 gramm • 1. kiadás, 2019

Az újgenerációs tankönyv az Új Széchenyi Terv Társadalmi Megújulás Operatív Program 3.1.2.-B/13-2013-0001. számú, A Nemzeti alaptantervhez illeszkedő tankönyv, taneszköz és Nemzeti Köznevelési Portál fejlesztése című projektje keretében készült. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósult meg.

Nyomta és kötötte az Alföldi Nyomda Zrt., Debrecen

Felelős vezető: György Géza vezérigazgató

A nyomdai megrendelés törzsszáma:

SZÉCHENYI 2020

magyar
nyomdátértek
NYOMDA- ÉS PAPIRIPARI SZÖVETÉS

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

Bevezető

Elöttem áll az élet.
Nem látok tőle semmit!
graffiti

Élni születünk, nem
az Életre készülni!
graffiti

Ne irigyelj senkit!
Nem ismered későbbi sorsát.
graffiti

Hamletnek üzenem:
LENN!
graffiti

Kedves nyolcadikos tanulók!

Már negyedik éve foglalkozunk a felső tagozatos etikaórákon különböző kérdések megvitatásával. Idén újabb témák megbeszélésére nyílik lehetőség, részben tovább bővíthetitek tudásotokat, részben pedig rendszerezitek ismereteiteket, végiggondolhatjátok formálódó véleményeket.

Miről is lesz szó?

Az első fejezet az *emberről* szól, aki megpróbálja értelmezni céljait, vágyait, felméri lehetőségeit, és ezt összeveti önmagáról alkotott tudásával, így keresi helyét a világban. Különösen fontos téma ez, hiszen a legtöbben pályaválasztás, iskolaválasztás előtt álltok. A valós világon túl a *virtuális környezettel* is kiemelten foglalkozunk. A második téma tágabb közösségeink felé fordul: beszélni fogunk a *társadalmi együttélés* kihívásairól, a közösség szabályairól, valamint a hazánkhoz és tágabb környezetünkhöz, Európához való viszonyunkról. Végül pedig az ember *természetfölötti világról* alkotott nézeteivel és a vallásokkal foglalkozunk. Ha nyolc évfolyamos általános iskolába jártok, idén lezárul egy fontos korszak az életetekben. Ezért „ráadásként” átgondolhatjátok, hogyan gyarapodott tudásotok, miként alakult gondolkodásotok az erkölcsi kérdésekben, és mit kaptatok egymástól.

Hogyan tanuljuk az etikát?

Természetes, hogy a világ dolgairól különbözőképpen vélekedünk. Gondoljátok csak meg, hányféleképpen reagálhatunk erre az egyszerű tényre: „Esik az eső”!

Tankönyvünk témái a való életből valók, így mi, szerzők szeretnénk, ha megbeszélésük során saját tudásotokat, tapasztalataitokat „magatokkal hoznátok” az órára. Arra bátorítunk benneteket, hogy ti is vessetek fel olyan témákat, amelyek számotokra fontosak, érdekesek vagy érdekfeszítőek. Ahogy már megszokhattátok, a fő tevékenység az órákon a közös beszélgetés lehet, amelyben magatok és egymás számára is megfogalmazhatjátok kérdéseiteket, érveiteket vagy kételyeiteket.

A tankönyv használata

A nyolcadikos tankönyv felépítése hasonlít a hetedikeshez. A leckék egy-egy gondolatébresztő idézettel (mottóval) és kérdésekkel kezdődnek. Ezeket követik a feladatok, amelyek között sok megbeszélésre, vitára hívó páros vagy csoportos munkaformában is végezhető feladatot találhattok. Ezenkívül fantáziátokra is szükség lesz a dramatikus játékokhoz, történetek kitalálásához.

Többféle szöveggel találkozhattok: irodalmi idézetekkel, informatív, magyarázó szövegekkel, valamint különböző esetek leírásával.

A képek nem csupán illusztrációként szerepelnek, többhöz feladat is kapcsolódik. Ezek gyakran a képi kifejezőmód „olvasására”, értelmezésére tanítanak, időnként pedig azt mutatják meg, hogy mindig van más, szélesebb látószög. Mielőtt valmiről vagy valakiről véleményt alkotnánk tehát, próbáljuk meg átlátni a helyzet egészét!

A lecke utolsó oldalán található az *Összegző kérdések* rovat, amely segítségével összefoglalhatjátok a témát. Önálló munkára ajánlunk kutatófeladatokat a *Nézz utána!* rovatban, valamint érdekes könyveket, filmeket, honlapokat is kínálunk a legutolsó szakaszban.

A fejezetek végén szerepelnek a *projektfeladatok* is, valamint a *Visszatekintő* oldalak, amelyeken összefoglaló feladatokat oldhattok meg.

A *Gyűjteményben* érdekes olvasmányokat, játékokat, feladatokat ajánlunk a leckékhez. Ezeket piktogrammal ➡ jelöltük.

A tankönyv feladatai közül tanárokkal szabadon választhatok, mindegyik elősegíti a témák feldolgozását, de nem kell mindet megoldani. Néhány helyen utalunk a korábbi tankönyvek témáira, feladataira. Használjátok fel ezeket is, különösen, ha nem találkoztatok még velük. (A tankönyvek online megtalálhatók a Nemzeti Köznevelési Portálon.)

Az idei munkafeladatok – projektek

A korábbi évfolyamokhoz hasonlóan, idén is kínálunk több tanórán átívelő projektfeladatot. Az ilyen munkafolyamatnak világos célja van: egy „alkotás”, valamilyen új dolog létrehozása. A munkafolyamatban több részfeladatot kell megoldani, ezeket meg kell tervezni, időben el kell osztani, és észszerű munkamegosztást kell hozzá kialakítani. A munka lezárásakor az eredményt és az ahhoz vezető folyamatot szükséges lehet értékelni, és megosztani másokkal. Ehhez javasolunk módszert a Gyűjtemény ➡ 158–159. oldalán.

Tankönyvünk kilenc ilyen munkafeladatot, projekttemát közöl, amelyek tartalmilag kapcsolódnak a fejezetekhez. Tanári útmutatás szerint lehet belőlük választani. Javasoljuk, hogy 3–5 fős csapatok vállalkozzanak feldolgozásukra.

A kilenc ötletből négy egy elképzelt kerettörténetbe illeszkedik. Ennek kiindulópontja egy hír a világhálóról: „Embereket keresnek a Mars-expedícióhoz”. A munka folyamán ennek a kolóniának az életét tervezhetitek meg. Ha ezt a feladatot választod, szükség lesz a képzelőerődre, kreativitásodra, de egyben az emberre és az emberi közösségekre vonatkozó tudásodra is. A következő oldalon indul a Mars-projekt!

A MARS-KOLÓNIA – Projektfeladat

IRÁNY A MARS!

Rövidesen megkezdí az űrhajósjelöltek kiválasztását a Mars Társaság, amelynek célja, hogy 2025-re eljuttassa az első telepeseket a Marsra. Bármely földlakó jelentkezhet a programba, ha elmúlt 12 éves. A jelentkezőnek tudnia kell: lehet, hogy örökre elhagyja a Földet.

A leendő marslakók nyolcéves kiképzés után indulnak útnak. Először hat négyfős csapat érkezik a Marsra az alapvető felszerelésekkel: eleinte csak oxigént és vizet fognak előállítani, de már az első csoport visz magával egy hordozható üvegházat, amelyben növényeket természetnek majd. Évente érkeznek majd újabb telepések, és a tábor néhány év alatt önellátóvá válik.

KEZDJ ÚJ ÉLETER!

TEREMTS EGY ÚJ VILÁGOT!

A JEGY EGY ÚTRA SZÓL

ÉLETERD NAGY LEHETŐSÉGE!

Az emberiség utazása

A csoport

- Beszéljétek meg, mi készíti az embert arra, hogy felfedezőútra induljon! Hasonlóak-e a Mars-expedíció és a 15–18. századi felfedező (Kolumbusz, Magellán, Cook) céljai?
- Gyűjtsétek össze az emberiségnek azokat a problémáit, amelyeket szerintetek nem kellene „magunkkal vinni” egy másik bolygóra!

A Mars felfedezése

B csoport

- Mit tudtok a Marsról? Vajon a bolygók közül miért a Marsot választották a kutatók az első bolygóközi űrutazás céljául?
- Milyen űrhajózási programok indultak az elmúlt évtizedben a Mars meghódítására? Gyűjtsétek ezekről információt, és készítsétek rövid előadást!
- Milyen technikai vagy egyéb akadályokat kell legyőzni a Mars-utazáshoz?

Ha téged választanának első űrtelepesnek...

C csoport

- Mindenki gondoljon ki három-három érvet az űrutazáson való részvétel mellett és ellen! Összegezzétek és beszéljétek meg az egyéni véleményeket!
- Milyen szakmai és emberi tulajdonságokkal rendelkező embereket szeretné magad körül látni a Marson? Milyen felkészítésen kellene részt venni?
- Mi lenne az a hat személyes tárgy, amelyet magaddal vinnél az expedícióra?

Tartalom

BEVEZETŐ	5
A Mars-kolónia – projektfeladat	7
I. FEJEZET: MI DOLGUNK A VILÁGBAN?	
1. Tanévkezdő – Ismétlés	10
2. Amilyen vagyok	15
3. Stressz, stresszoldás, függés	20
4. Jólét, siker, boldogság	25
5. Akivé válhatok	30
6. Média és társadalom	35
7. A valóság médiaképe	40
8. Sztereotípiák, előítéletek	44
9. Behálózott világ	49
10. NETika: jog és felelősség az információs társadalomban	53
A siker útjai – projektfeladat	57
Emberi sorsok közelről – projektfeladat	58
A Mars-kolónia – projektfeladat	59
Visszatekintő	60
II. FEJEZET: HELYEM A VILÁGBAN	
11. A mi Európánk	62
12. Magyar vagyok – otthon vagyok	67
13. Együttélés a társadalomban	72
14. Egyéni és közösségi érdek	77
15. Társadalmi szabálytalanságok	82
A magyar társadalom sokszínűsége – projektfeladat	87
A népesedési változások problémái – projektfeladat	88
A Mars-kolónia – projektfeladat	89
Visszatekintő	90
III. FEJEZET: ERKÖLCS, HIT, VILÁGNÉZET	
16. Honnan van a jó és a rossz?	92
17. Hit, vallás, hitvallás	96
18. Ábrahámi vallások	100
19. Tanítások a szeretetről	104
20. Tanítások az élet tiszteletéről	108
21. Európa vallási arculata	112
22. Az egyházak társadalmi szerepvállalása	117
Egy etikai probléma körüljárása – projektfeladat	121
A Mars-kolónia – projektfeladat	122
Visszatekintő	124
Egy korszak lezárul	125
Amit már tudok	126
Amivé váltam	127
Amit töletek kaptam	128
IV. GYŰJTEMÉNY	129

I. MI DOLGUNK A VILÁGBAN?

1. Tanévkezdő – Ismétlés

Szeretem, ha mennek a dolgok.
Ha nem mennek, szeretem
elérni, hogy menjenek.

Winston Churchill,
brit politikus

- Milyen várakozásaid vannak az idei év kezdetén? Milyen feladatokra, esetleg nehézségekre számítasz? Aggódsz-e valamiért?
- Képzeld magad jövő év júliusába! Mit gondolsz, miben leszel más, mint most?

1. Együtt dolgozunk

Nyolcadik tanévedet kezded meg az iskolában, és bizonyára az etika tanulásában is többéves tapasztalatod van. Ahogy korábban is, a tankönyv első leckéjében felidézük a tanultakat, de mindenekelőtt a tantárgy lényegét jelentő *együtműködést*, közös munkát gondoljuk végig.

- Játsszatok olyan játékokat, amelyekben két vagy több ember együttműködésére van szükség! Ilyeneket ajánlunk a Gyűjtemény ➔ 130. oldalán. Utána beszéljétek meg, mitől működik jól a játék!

2. Összefogás

Alkossatok párokat! Válasszatok egyet a képek közül! Meséljétek róla egy történetet! Ha a történetet képregényként képzelitek el, mi lenne a válaszott kép előzménye, és milyen kép következne utána?

3. Közös munka

Idézz fel egy olyan feladatot, projekt munkát, amelyet másokkal közösen végeztél el!
Válassz egyet az alábbi feladatok közül!

a) Töltsd ki az értékelőlapot az eseményről! Kiegészítheted más szempontokkal is.

Mikor és milyen munkában vettem részt?

.....
Kikkel dolgoztam együtt?

.....
Mi volt az én feladatom?

.....
Mennyire volt sikeres a csapatom?

.....
Hogyan éreztem magam benne? Miért?

b) Kérd meg néhány csoporttársadat, hogy segítsen bemutatni egy élőképet a felidézett feladról! Te rendezed meg a képet! Ez tükrözheti a résztvevők hozzáállását, a sikert vagy sikertelenséget is. A nézők próbálják kitalálni, mi volt a feladat!

4. Kinek mi a dolga?

Kiscsoportokban olvassatok el egy-egy szöveget, majd fogalmazzatok meg a tanulságát! Ezután gyűjtsetek további hasznos szabályokat, elveket a közös munka sikeréhez, majd összesítsétek ezeket!

Volt egyszer négy ember, név szerint: Mindenki, Valaki, Bárki és Senki. Egy szép napon szóltak Mindenkinek, hogy fontos munka akadt, amit sürgősen meg kell csinálni. Mindenki biztos volt benne, hogy Valaki megcsinálja. Bárki megcsinálhatta volna, de Senki nem csinálta meg. Valaki nagyon dühös lett emiatt, mivel ez Mindenki dolga lett volna. Mindenki úgy gondolta, hogy Bárki megcsinálhatná, és Senki nem vette észre, hogy Mindenki kerüli a munkát. Végül Valaki lett az, akit Mindenki okolt, amiért Senki sem csinálta meg azt, amit Bárki megtehetett volna.

Az Oroszlán hadat forgat király-eszében:
komoly tanácsot ül s szétküldi tiszteit,
sok állatot így értesít.

Pártolja mind, maga módján segíteni készen:
az Elefánt háton vihet
szükséges szert a hadmenetben,
de küzd is majd az ütközetben,
a Medve támadást vezet,

a huncut Róka majd csellel segít a hadnak,
ellenséget derít a mókázó Majom.
Az egyik szól: „Szamár nem kell, lassú nagyon,
és Nyulakat se hozz, mindentől megriadnak.”
„Nem – szolt a nagy Király –, én hasznukat
veszem:

hadnépünk nélkülük teljes nem volna mégse,
kürtös lesz majd a Füles, rettent a kürtölése,
a nyulakat pedig futárokká teszem.”

Okos király, példája bölcsességnek,
ésszel hasznát veszi minden kicsiny hivének,
mert látja képességüket.

Bölcsnek haszontalan itt semmi sem lehet.

*La Fontaine: Az Oroszlán háborúba indul
Áprily Lajos fordítása*

5. Hasonlatok

Az alábbi fogalmak mind felmerültek az elmúlt tanévben. Alkoss róluk hasonlatokat, majd vessétek össze mondataitokat! Idézz fel más szavakat is, és egyet tegyél a listához!

Az iskola olyan, mint..., mert...

A közösség olyan, mint..., mert...

Az osztályom olyan, mint..., mert...

A szerelem olyan, mint..., mert...

A családom olyan, mint..., mert...

A barátság olyan, mint..., mert...

6. Értékek

Az *érték* szónak több jelentése lehet. Általánosságban azokat a dolgokat – tárgyakat, viselkedéseket, gondolatokat, eszméket – nevezzük így, amelyek valamilyen okból fontosak egy embernek vagy egy csoportnak. Az etikában leggyakrabban a legtöbb ember által jó-nak tartott emberi viselkedéseket, tulajdonságokat, viszonyulásokat jelöljük az érték szóval. Úgy gondoljuk, hogy ha ezek a viselkedések megvalósulnak, tulajdonságok kialakulnak, akkor segítik az emberek életének vagy a közösség működésének jobbá tételét.

- Gyűjtsetek emberi értékeket! Például: *segítőkézség, együttérzés, becsületesség...* Az alábbi képek segíthetnek.
- Egy-egy példával magyarázzátok meg, mit jelent számotokra a szó!
- Beszéljétek meg, miért válhatnak mindnyájunk hasznára ezek a tulajdonságok!

7. Az etika témái

Ebben az évben olyan témákkal fogunk foglalkozni, melyek már nem ismeretlenek számotokra. Az etika tantárgy nagy témakörei ismétlődnek, egyre tágabb körben és egyre mélyebben vizsgáljuk őket. A témakörök a következők:

1. *Én magam*
2. *Én és a társaim*
3. *Én és a közvetlen közösségeim*
4. *Én és a tágabb közösségeim*
5. *Én és a környezetem*
6. *Én és a mindenség*

Hetedik osztályban ezek közül az első hármat vettük át, idén a második hármat fogjuk. Idézzük fel a tavalyi témaköröket!

- Nagy papírra írt gondolattérképen mindegyik tavalyi témakörhöz gyűjtsetek olyan kulcsszavakat, résztémákat, amelyeket kapcsolni tudtok hozzájuk (akár szóba kerültek tavaly, akár nem)! Például:

- A 6. feladatban összegyűjtött értékeket (vagy azok ellentéteit) is társítsátok a fent összegyűjtött témákhoz! Például: *barátság* → *kamasz*. A témákról esetekbe juthatnak újabb értékek. Egy érték több helyre is kerülhet.

8. A nyolcadik tanévről

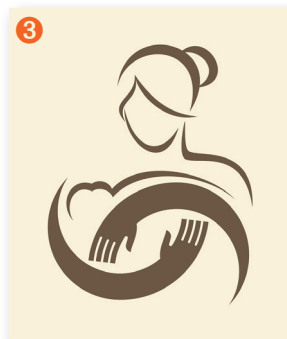
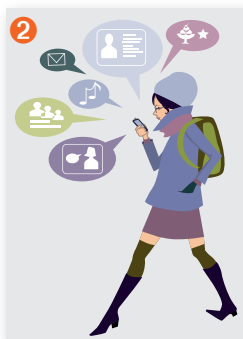
Tekintsd át a nyolcadikos könyv tartalomjegyzékét!

- Ceruzával tegyél ☺ jelet olyan lecke címek mellé, amelyek érdekesnek ígérkeznek! Ezután jelöld ☹ jellel azokat, amelyekről úgy gondolod, hogy semmi újat vagy érdekeset nem ígérnek! A későbbiekben lapozz vissza, és állapítsd meg, bevált-e a jóslat!
- Válassz ki három leckét! Anélkül, hogy tovább lapoznál, találgass, miről fognak szólni ezek a leckék! Milyen fogalmak, értékek jelenhetnek meg?
- Írj le két-két kérdést mindhárom lecke feltételezett témájával kapcsolatban! Ezeket tedd el későbbre, és ha majd az adott leckéhez értek, vedd fel a csoportnak, ha nem kerülnek szóba!

9. Az emberi kapcsolatok

Válassz ki egy képet! Milyen gondolatok jutnak róla eszedbe, amelyek az emberekkel vagy az emberi viszonyokkal kapcsolatosak? Válassz a feladatok közül!

- Készülj fel, és tarts a többieknek egyperces „előadást” a képről! Elmondhatod a gondolataidat, vagy kitalálhatsz történetet hozzá!
- Alkoss csoportot két-három olyan társaddal, akik szintén ezt a képet választották! Adjatok elő rövid jelenetet a képhez kapcsolódóan!

ÖSSZEGŐ KÉRDÉSEK

- Fogalmazd meg egy-két javaslatot az ideai etikaórákon zajló munkához, majd ezeket gyűjtsétek össze, és a már ismert módokon (7. oszt. tankönyv 113. és 116. oldal) vitassátok meg! A korábbi tankönyvek Gyűjteményei is adhatnak ötleteket.

NÉZZ UTÁNA!

- Keress tanmeséket, irodalmi vagy filmes példákat arra, hogyan tudnak jól együttműködni egy közösség tagjai, vagy arra, hogyan hiúsulhat ez meg!
- Az interneten a böngészőbe a „csapatmunka” vagy „teamwork” szót beírva számtalan tanulságos vagy mulatságos 1-2 perces videót találhatsz összehangoltan dolgozó emberekről. Készíts ajánló linklistát!

KÖNYVEK, FILMEK, INTERNETES BEJEGYZÉSEK

Az együttműködés, a hatékony kommunikáció és a konfliktuskezelés módszereiről olvashattok a következő honlapokon: http://konszenzus.org/wp-content/uploads/AVR/lecke2_lap2.html és <http://ofi.hu/plakatok>

2. Amilyen vagyok

- A mottóhoz hasonlóan fogalmazz meg és írd le önmagadról egy mondatot! Gyűjtsétek össze ezeket! Milyen tulajdonságok jelennek meg?
- Mit jelent az, hogy „önélgűtség nélkül”? Fontos-e, hogy reálisan lásd önmagad? Lehetséges-e ez?

...rájöttem, minden önélgűtség nélkül, hogy van bennem ellenállás – van erőm – van akaratom.

Albert Camus, francia író

1. Villáminterjúk

Készítsetek villáminterjúkat egymással! Párokban fogalmazzatok meg 3-3 kérdést, amelyek társaitok múltjára vonatkoznak! Induljon el mindenki körben a teremben, és tegyen fel egy kérdést annak, akivel találkozik, majd ha választ kapott, haladjon tovább! Öt perc elteltével számoljatok be a számotokra legérdekesebb válaszokról, avagy minden tanulóról hangozzék el egy érdekes információ!

2. Milyen vagyok?

A személyiségteszt egyik fajtája olyan kérdések sora, amelyekre többféle válasz adható. Ha szakértő elemzi ki, visszajelzést adhat személyiséged fő jellemzőiről. Készítsetek egymásnak tesztet (természetesen az elemzés nélkül)! Kitöltésük – és megalkotásuk is – segít végiggondolni szokásaitokat.

- 3-4 fős csoportokban gyűjtsétek össze néhány emberi tulajdonságot, szokást, élethelyzetet! Írjátok mindegyikhez három lehetséges cselekvési módot, negyedikként pedig az *egyéb* szót!
- A csoportok adják körbe a kérdőíveket, és mindenki egyénileg oldja meg (másolja le)! Megpróbálhattok online kérdőívet is készíteni, amelyet névtelenül lehet kitölteni.

Ha megérek valamit, ...

- a) azt minden körülmények között betartom.
- b) gyakran elfelejtem, de nem izgatom magam miatta.
- c) elfelejtem néha, de igyekszem pótolni.
- d) egyéb:

A legtöbb energiám ... van.

- a) kora délelőtt
- b) sulis után
- c) este 9 után
- d) egyéb:

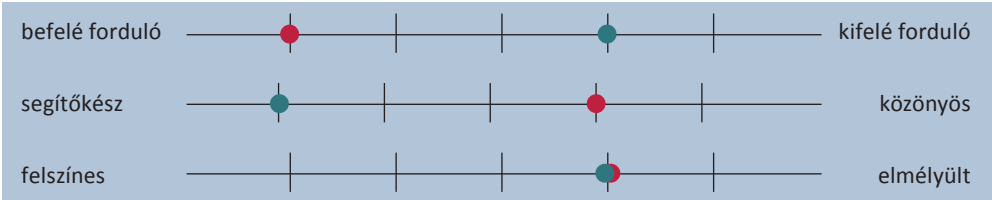
Ha partira vagy rendezvényre érkezem, ...

- a) hangosan üdvözlök mindenkit, hogy észrevegyenek.
- b) feltűnés nélkül lépek be, és ismerősöket keresek.
- c) bemegyek, és remélem, hogy senki nem vesz észre.
- d) egyéb:

3. Két pont között

Milyen tulajdonságokat ismertek, melyek az emberek társas viselkedését jellemzik? Gyűjtsetek ilyeneket, és az ellentéteket állítsátok párba! (Több párosítás is lehetséges.) Helyeztétok el a párokat az ötfokozatú skálák végpontjain!

Mindenki másolja le ezeket egy lapra, és jelölje, hol helyezkedne el a rá jellemző tulajdonság! Ezután egy másik színnel jelölje be, hol szeretné, hogy elhelyezkedjen! (Erről nem kell beszámolni, csak ha szeretnétek.) Mit látsz, nagy változásokat szeretnél, vagy általában elégedett vagy önmagaddal?

4. Erősségeink és gyengeségeink

Az (angol nyelvből származó) úgynevezett SWOT-analízis segítségével egy közösség erősségeit és gyengeségeit mérhetjük fel abból a célból, hogy javíthassunk rajta.

- Készítsetek hasonló táblázatot, és ennek kitöltésével elemezzétek csoportotokat vagy osztályotokat! (Olyan tanulók kerüljenek egy munkacsoportba, akik mind a vizsgált közösséghez tartoznak!)

	van	lehet
pozitív	ERŐSSÉGEK	LEHETŐSÉGEK
negatív	GYENGESÉGEK	VESZÉLYEK

5. Elvegyülni, kiválni?

Olvasd el az idézeteket! Melyik áll legközelebb hozzád? Melyikkel tudsz azonosulni? Melyikkel nem?

Rendeztetek vitát az idézetekben megfogalmazott gondolatokról a Gyűjtemény 131. oldalán leírtak szerint!

Az ember azonban nem csupán önmaga, hanem egy olyan egyszeri, egészen különös, minden esetben fontos és figyelemre méltó pont, melyben a világ jelenségei keresztezik egymást.
Hermann Hesse, író

Nem az vagyok, ami megtörtént velem. Az vagyok, amivé válni akarok.

Carl Gustav Jung, pszichológus

Kicsit mindig megváltozhatunk, anélkül, hogy elveszítenénk önmagunkat.

John Gray, író

Vagyok, mint minden ember: fenség,
Észak-fok, titok, idegenség,
Lidérces, messze fény,
Lidérces, messze fény.

De, jaj, nem tudok így maradni,
Szeretném magam megmutatni,
Hogy látva lássanak,
Hogy látva lássanak.

Ady Endre: Sem utódja, sem boldog őse...
– részlet

Mindenki ki akar válni a többiek közül,
mert attól fél, hogy elveszti, hogy nem látja
meg önmagát a tömegben.

Makszim Gorkij, író

Csak hadd higgye inkább, hogy különb
ember vagyok, mint amilyen vagyok, és
akkor különb is leszek.

Ernest Hemingway, író

Az ember előtt két út áll: az egyik az, hogy megvalósítja saját magát, azt, akinek ő született; a másik az, hogy mindent megtegyen azért, hogy szeressék, mert ez a vágy is vele született. És a szeretetnek mindig ára van.

Carl Rogers, pszichológus

Állandóan keresem a módját, hogyan lehetnék olyan,
amilyen lenni szeretnék, és lennék is, ha... nem volnának
mások is a világon.

*Anne Frank, diáklány, 15 évesen lett
a holokauszt áldozata*

magamból vagyok
ez a lehető legtöbb
ami lehetek

Fecske Csaba: A teremtmény

6. Egy sorban...?

Párokban alkossatok rövid történetet a kép alapján!

7. Avatar

Ha egy (virtuális) játékban személyiséget kellene választanod, melyik lennél? Miért? Hasonlítana az elképzelt személyiség rád, vagy inkább különbözne?

8. Virtuális személyiségünk

A virtuális világban társaid olyannak ismernek meg téged, amilyenek mutatod magadat. Ez azt jelenti, hogy akár „meg is alkothatod” a személyiségedet, vagy azt is, hogy könnyebben tárod fel olyan tulajdonságod, amelyet a valóságban nem tudsz.

- Találjátok ki a következő történetek folytatását csoportokban, játsszátok el, majd vitassátok meg a döntéseket és cselekvéseket!

Borisz visszahúzó, gátlásos fiú. Gyakori, hogy egy közösség nem fogadja be, feltehetően a külseje miatt. A közösségi oldalakon azonban más profilképet tett fel, és szellemes megjegyzéseivel hamarosan kedveltté vált. Egy lány, akit így ismert meg, elhívja egy koncertre, amire szívesen menne...

Ayla kilencedikes középiskolás. Nem történnek vele túl izgalmas dolgok, szülei féltik, és anyagilag sem állnak jól. A közösségi oldalra azonban megszerkesztett, módosított fotókat tölt fel, amelyekkel kivívja ismerősei csodálatát, néha irigységét. Egyszer azonban valaki rájön, hogy egy fénykép honnan származik...

Klea túlsúlyos tinilány. Az iskolában jó barátokat szerzett, ám az is gyakori, hogy mások kigúnyolják. Barátnőinek ötletes öltözködési tanácsokat ad, ezért ők rábeszéltek, hogy indítson divatblogot. Klea itt saját fotóit is feltölti. Hatalmas sikere van, de a megalázó kommentekben sincs hiány...

Diégó jó tanuló, osztályában a tanárok és társai is kedvelik, megbíznak benne. Nem tudják azonban, hogy egyik szórakozása az, hogy különböző nevek és profilok mögött online beszélgetésekhez csatlakozva „trollkodik”. Egy elejtett megjegyzéséből az egyik barátja – aki szintén „netnéven” van jelen – ráismer Diégóra...

9. NEMzedék

A *generáció* szó egyik jelentése emberek olyan csoportjára vonatkozik, akik egy adott időszakban születtek. Mivel hasonló társadalmi és kulturális körülmények között nőttek fel, többen feltételezik, hogy világvégük, értékrendjük, szokásaik is hasonlóak, és ezek fő jellemzői különböznek a többi generációtól (általában 20-25 év különbséggel számolnak). Ez a különbség azonban származhat az életkori helyzetekből is. Természetes jelenség az is, hogy a serdülőkorra jellemző önállósodási igények, a személyiség alakulása miatt is megjelenik a kamaszok és az idősebbek között az értékek konfliktusa.

Olvassátok el a Gyűjtemény ➔ 132–134. oldalán található szövegeket, majd beszéljétek meg két kérdést!

- Tapasztaltok-e ti is generációs különbségeket? Ha igen, hogyan éltétek meg?
- Egyetértetek-e azzal, ahogyan sokan a ti generációtokat látják? Mennyi az igazságtartalma, és mennyi az általánosítás vagy a torzítás?

ÖSSZEGZŐ KÉRDÉSEK

- A 4. feladathoz hasonlóan elkészítheted saját tulajdonságaid elemzését is. Ez, valamint a 3. feladat alapján fogalmazd meg célokat saját magad számára!
- A 7. osztályos tankönyv *Mindennapi önvizsgálat* című feladata alapján (135. old.) milyen listát írnál a magad számára?

NÉZZ UTÁNA!

- Nézd meg a *Valódi Szépség Rajzok* című rövid videót az interneten! Mit gondolsz arról a jelenségről, amelyet bemutat? Jellemző-e rád ez a gondolkodás?
- A Nemzeti Pályaorientációs Portálon korosztályodnak megfelelő önismereti tesztek találhatók: <http://eletpalya.munka.hu/kerdoivek> vagy <https://palyaorientacio.munka.hu/altalanos/kerdoiv> Tölts ki egyet, és fogalmazd meg, mi újat tudtál meg magadról!
- Keress meg és nézd meg két klipet az interneten: *Movistar: Love story* (bár angol nyelvű feliratot találsz, érthető) és a *Nem vagy egyedül* rendőrségi kampányfilmet! Fogalmazd meg, miről szólnak!

KÖNYVEK, FILMEK, INTERNETES BEJEGYZÉSEK

Janikovszky Éva: *Az úgy volt...* (több kiadás) és Ágai Ágnes: *NEMzedék* (Móra Kiadó, 1988). Miben hasonlítanak az 1980-as évek fiataljainak mindennapjai, kapcsolatai vagy a gondolatai, kételyei, félelmei a tiédhez?

A lecke feladatainak elvégzéséhez használható honlapok: online kérdőívek <http://kerdoivem.hu>, www.onlinekerdoivek.hu, www.survio.com/hu és a SWOT-analízisről: <http://hirmagazin.sulinet.hu/hu/pedagogia/modszer-tar-a-swot-analizis>

3. Stressz, stresszoldás, függés

Ne akkor szedjél fel, amikor már padlón vagyok, akkor kapjál el, amikor éppen lefelé zuhanok!

graffiti

- Milyen esetben lehet szükség a családotod vagy a barátaid segítségére?
- Mit gondolsz, milyen gyengeségek miatt kerülhet egy fiatal veszélybe?

1. A lélek egészsége

Ötödik évfolyamon (2. és 4. lecke) foglalkoztunk azzal, mi mindentől függ a testi és lelki [mentális] egészségünk. Párokban dolgozva válasszatok a következő, az alábbi szavakra vonatkozó feladatok közül!

- a) Fogalmazzátok meg 4 lelkiállapotról, milyen hatása lehet az egészségre!
- b) Keressétek meg a szavak ellentétét! Gyűjtsétek további szópárokat!
- c) Játsszatok a szavakkal a Gyűjteményben leírt módon! ➔ 134. oldal

félelem

irigység

feszültség

elégedetlenség

bizonytalanság

aggodalom

bánat

bűntudat

sértettség

csalódottság

düh

tehetetlenség

kisebbségi érzés

2. Ami nyomaszthat...

Az alábbi kijelentésekhez társíts egyet vagy többet az 1. feladatban felsorolt lelkiállapotok közül! Keress további példákat arra, mi nyomaszthat egy fiatal!

- a) A suliban sokszor belém kötnek a nagyobbak.
- b) Otthon megbüntetnek, ha tíz perccel később érek haza a megbeszéltnél.
- c) A bátyám használja a holmimat úgy, hogy nem kéri el.
- d) Minden feleléskor annyira izgulok, hogy nem tudok megszólalni.
- e) Én lettem a fiúk közül az utolsó a kézi szorítóerő felmérésén.
- f) Nagymamám nagyon beteg.
- g) Félek hazamenni, amikor sötét van.
- h) Utálok, ha fényképeznek, szörnyen nézek ki.
- i) Egyik ismerősöm folyton kigúnyol a neten.

3. A stressz

Bármilyen élethelyzet, ami alkalmazkodást igényel tőlünk, stresszt válthat ki [*stressz* angol eredetű szó – jelentése 'nyomás']. Negatív stresszt élhetünk át, ha úgy ítéljük meg, nincsenek meg az eszközeink, a képességünk a helyzet megoldására. Ehhez csalódottság, bizonytalanság, aggodalom, és – ha sokáig fennáll – kimerültség kapcsolódhat. Ha úgy ítéljük meg, hogy megoldható az előttünk álló helyzet, feladat, akkor nem lesz jelentős a stresszhatás, és pozitív stresszről beszélhetünk. Ehhez magabiztosság, bizakodó szemlélet társul. A *szorongás* olyan kellemetlen állapot, amelyben rossz érzéseink, félelmeink vannak valamivel kapcsolatban. Kísérhetik kételyek, negatív, aggódó gondolatok és testi tünetek is, például álmatlanság, émelygés, izzadás.

Forrás: <https://zanza.tv> A sport pszichológiája. Aktiváció, stressz, teljesítményszorongás

- Értelmezd a fogalmakat: élethelyzet, alkalmazkodás, megoldás, stresszhatás!
- Keresd példát az életedből pozitív és negatív stresszhelyzetre!
- Párokban találjatok ki két rövid történetet: ugyanarra a stresszhelyzetre két személy közül az egyik pozitívan, a másik negatívan reagáljon!

4. A stresszoldás

A stressz és a szorongás kezelésének többféle módja lehet. Párokban válasszatok egy-egy javaslatot, és gyűjtsetek érveket hozzá, majd adjátok elő a többieknek!

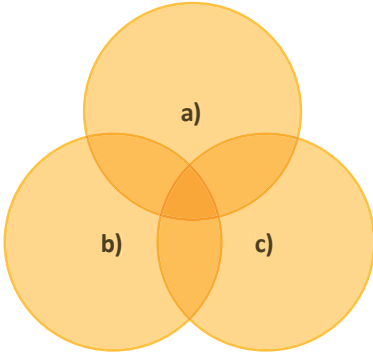

5. Törődés

Te figyelsz a társadra? Te el tudod mondani, mi a baj? A Gyűjteményben található feladat segítségével gyakorolhatjátok a meghallgatást és a tanácsadást. ➔ 134. oldal

6. Örömeik és veszélyek

A kikapcsolódást, lazítást sokféle cselekvés segítheti. Az alábbi lehetőségekről dönts el, vajon *a)* egészséges életet, elégedettséget, energiát biztosítanak, *b)* káros hatásúak, *c)* túlzásba vitelük betegséget vagy függőséget okozhat! A szavakat helyezd el egy halmazábrában a füzetedben, majd páros villáminterjúkban vitassatok meg néhányat! Változott-e a véleményed az érvek hatására? Jelöld az ábrán!

filmek
 közösségi oldalak
 Parti
 sport
 szelfizés
 chatelés
 szerelem
 cigaretta
 evés
 online játék
 munka
 vásárlás
 szerencsejáték

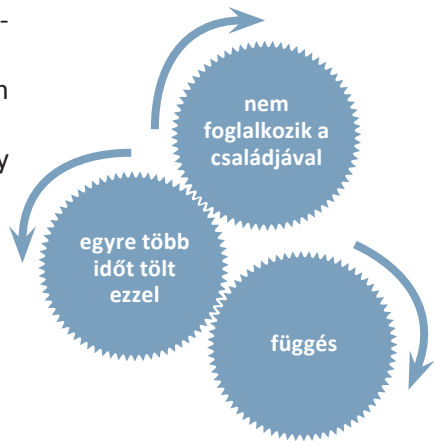
7. A függőség

A feszültségoldó módszerek közül vannak olyanok, amelyek szinte észrevétlenül fordulnak át *függőségbe*. A *függő ember* már nem tud meglenni a *függés tárgya* nélkül, legyen az alkohol, drog, nikotin, energiaital, játék, közösségi oldal, és egyre inkább a függés befolyásolja a viselkedését. Ezt a függő ember gyakran észre sem veszi magán, és ha végül elszánja magát a leszokásra, ahhoz nagy akarat erő kell.

A fiatalok körében az *alkohol*, a *nikotin* és a *drog* kipróbálására és használatára nem feltétlenül a feszültségoldás miatt kerül sor. A társaságba tartozás, a felnőttekre hasonlítás igénye sokszor erősebb még akkor is, ha a fiatal ismeri ezeknek az anyagoknak a veszélyes hatását. Erős önismeret és akarat erő kell ahhoz, hogy valaki „kilőgjon a sorból”.

- Magyarázd meg példákkal, mit jelent az utolsó mondat!
- Párokban gyűjtsétek össze, hogyan hat vajon a függés az ember életére, viszonyaira!
- Tudjatok meg többet a témáról a Gyűjtemény ➔ 135. oldalán leírtak alapján!

8. Csak egy pohárral...

Csoportokban dolgozzatok fel egy-egy választott szöveget és egy feladatot!

- Emeljétek ki, milyen dilemmákkal szembesül a levélíró!
- Fogalmazzatok meg röviden a véleményeteket az esettel kapcsolatban!
- Adjatok tanácsot a beszámoló írójának!
- Folytassátok és dramatizáljátok a történetet!

Ezután mutassátok be a többi csoportnak az esetet és amit alkottatok!

Nemrég jöttem haza a gólyatáborból, ahová a leendő iskolatársaimmal mentünk. Teljesen megdöbbsentem azon, ahogy néhány felsőbb éves viselkedett. A megnyitón elmondták, hogy a táborban tilos az ital, ők viszont takarodó után kiültek sörözni a teraszra. Nem tudtunk tőlük elaludni, olyan hangosak voltak. Egyik közülük a szomszédunk, és nagyon jó fej srácnak ismertem. Az ital miatt viszont úgy tűnt, mintha nem is önmaga lett volna. Azóta valahogy másként nézek rá. *Tamás, 15 éves*

Tizennégy éves vagyok, és a nővérem, Reni már egy ideje hív, hogy menjek vele és a barátaival a hétvégi partiba. Anyu talán el is engedne, persze úgy, hogy Reni figyel rám. Ismerem a barátait, és szívesen mennék velük. Csakhogy nemrég megtudtam, hogy most már a bulikon rendszeresen isznak alkoholt. Amikor erre rákérdeztem Reninél, csak a vállát vonogatta: „Na és, mindenki iszik, anélkül nem is buli.” De anyu biztosan nem engedne el, ha ezt megtudná, én pedig abba a helyzetbe kerülnék, hogy vagy anyunak hazudok, vagy Reniéket mártom be. *Edit, 14 éves*

Árpi a legjobb barátom, bár elég különbözőek vagyunk. Én sokat tanulok, és inkább otthon szeretek lenni, ő viszont „éli az életet” – tanulás helyett inkább bandázik vagy lóg a neten. De mindig meghallgat, jó humora van, és mindenben segítjük egymást. Most úgy érzem, nekem kellene tenni valamit érte, de nem tudom, mit. Árpi egy ideje olyan fiúkkal jár szórakozni, akik szerintem veszélyes dolgokba viszik bele. Tudom, hogy nem igazi barátai, és csak azért van velük, mert nem szeret otthon lenni a családjá miatt. Elmesélte, hogy milyen bulikban vett részt, elkezdett cigarettázni és inni. Azt mondta, anélkül nem fogadnák el a többiek. *Alex, 13 éves*

Angélával, az ikertestvéremmel nagyon jóban vagyunk. Mindent megbeszélünk egymással. Ezért is volt fura, mikor két napja hazajött, bezárkózott a szobájába, és hiába kérdeztem, mi a baj, nem mondta el. Aztán azt vettem észre, hogy mikor beléptem az iskolai netes csoportba, rengeteg gúnyos üzenetet kaptam, méghozzá egy fotó miatt, amin Angi van, csak persze sokan összekeverték vele. Végül megtudtam, hogy a múltkori osztálybuli után (amin én nem voltam ott) megkínálták őt itallal, és bár nem sokat ivott, rosszul lett tőle. Alig tudott hazajönni. Kedves osztálytársaink segítség helyett lefotózták, és feltették a képet a netre. *Korina, 15 éves*

9. Bulizzunk!

Ahogy idősebb és önállóbb leszel, egyre többször szervezhetsz külön programokat a barátaiddal, kortársaiddal.

- Voltál-e már házibulin? Hogy éreztetted magad? Min múlt a sikere?
- Gyűjtsétek össze, mi kell a jó házibulihoz!

Játsszátok el a következő szerepjátékot! A csoport fele gyerek legyen, a másik fele felnőtt.

a) A gyerekek házibulit szeretnének szervezni egyikőjük otthonában.

GYEREKEK: Beszéljétek meg a programot és azt is, mire számítottok a szülők részéről!

FELNŐTTEK: Szülőként gondoljátok végig, mit engednétek meg a gyerekeknek és mit nem!

A két csoport egyezzen meg a buli szervezéséről! Állítsátok össze közösen a fő szabályokat!

b) Lezajlott a buli.

GYEREKEK: Találjátok ki, mi történt! Meséljétek róla a szülőknek!

**A házibulik legfőbb szabálya:
SOHA NE NÁLATOK LEGYEN A BULI!**

ÖSSZEGZŐ KÉRDÉSEK

- Saját magad számára készíts listát arról a) mi minden okoz neked örömet, kapcsol ki és tölt fel, b) milyen helyzetekben érzel félelmet, aggodalmat, szorongást!
- *A barátaimnak nem mondhatok nemet!* – Írj rövid érvelő fogalmazást az állítás ellen vagy mellett!

NÉZZ UTÁNA!

- Keress relaxációs gyakorlatot, próbáld ki és mutasd be a csoportodnak!
- A hetedikes tankönyv 14. és 21. leckéjének egyes témái is kapcsolódnak ehhez a leckéhez. Idézd fel, hogyan!
- KIHÍVÁS – Keress adatokat a magyarországi alkoholfogyasztásról és dohányzásról!

KÖNYVEK, FILMEK, INTERNETES BEJEGYZÉSEK

Nuggets (animációs kisfilm, 2014, Film Bilder Studio). Milyen jelenség jut eszedbe?

Tinédzserek életmódbeli kérdéseiről találsz cikkeket a következő oldalakon:

www.tinivagyok.hu Témák – Életmód, <http://kozepsuli.hu> Divat/Életmód

A dohányzásról a ciki-a-cigi weboldalon: www.cikiacigi.hu Tinik – Tények, tévhitek

Gyermekek segélyvonala a Kék Vonal Gyermekkrízis Alapítványnál: 116-111. Tanulmányozd a www.kek-vonal.hu weboldalt!

Bagdy Emőke: *Relaxáció, megnyugvás, belső béke* – CD-melléklettel (Kulcslyuk Kiadó Kft., 2014). Gyakorlatok fáradtság, feszültség, rosszkedv ellen.

4. Jólét, siker, boldogság

- Mutasd be magad egy hasonló vers segítségével!
- A versedben említett dolgok közül melyikhez hogyan jutottál hozzá?
Melyek a legfontosabbak számodra?

Volt: kutyám, macskám, békám,
aranyhórcsógóm és gilisztám.
Gyűjtöttem: címkét, szalvétát, bélyeget,
sztárfotót és cipőfűzőt.
Kaptam: intőt, rovót, dicsérő oklevelet,
bronzérmét, pofont és influenzát.
Van: igazolványom, szemüvegem,
zsebpénzem és magamhoz való eszem.
Nincs: részvénytárcsám,
ballisztikus rakétám,
keménykalapom és rendérezésem.
Agai Ágnes: *Kamaszságok* – részlet

1. Életfeltételek

Alkossatok 3–5 fős csoportokat! Minden csoport vitasson meg egyet az alábbi kérdések közül! Gyűjtsetek 5–7 ötletet! Majd összegezzétek, amit gyűjtöttetek, és emeljétek ki a 10 legfontosabb tényezőt!

- a) Milyen feltételek szükségesek ahhoz, hogy az ember életben maradjon?
- b) Milyen feltételek szükségesek fizikai és lelki egészségünk fenntartásához?
- c) Mi biztosíthatja az ember boldogságát?

2. A jólét

A jólét szó hétköznapi értelemben *anyagi biztonságot*, viszonylagos gazdagságot jelent. Közgazdászok próbálják meghatározni, melyek lehetnek azok az *alapvető javak*, amelyek révén az egyén *teljes életet* élhet. Létünk és egészségünk fenntartásához szükség van *megfelelő táplálkozásra, lakhatási lehetőségre, biztonságra és melegre, ruházatra, egészségügyi gondozásra*. Az embernek azonban *tanulásra, művelődésre, szórakozásra* is igénye lehet. Ezen túl fontosak az *örömet adó emberi kapcsolatok*, amelyek *önbecsülésünket* is erősítik és *lelki támaszt* is adnak. Az alapvető javakhoz tartozhat a *választás és cselekvés szabadsága, a társadalom által biztosított jogok és lehetőségek, a megbecsülés* is. Magyarországon minden évben meghatározzák a kutatók, mennyi pénz szükséges ahhoz, hogy egy ember szerény körülmények között biztosítani tudja életvitelét. Ezt nevezik *létminimumnak*.

Párokban dolgozva válasszatok két dőlt betűvel kiemelt kifejezést, és példákkal értelmezzétek! Majd két-két páros ossza meg egymással ötleteit, és beszélje meg az egyik kérdést!

- a) Szerintetek mely anyagi javak járnának minden állampolgárnak?
- b) Az órán eddig gyűjtött példáitok közül melyek nem szerezhetők meg pénzen?

3. Élet rácsok között

A jólét hiánya elégedetlenséget vagy aggodalmat szülhet, az anyagi javak biztonságot nyújthatnak, de az, hogyan érezzük magunkat éppen adott körülményeink között, szemléletünktől is függ. A Gyűjtemény ➔ 136. oldalán a két történet szélsőséges helyzetekről szól. Mielőtt elolvasod őket, röviden fogalmazd meg magadban, egyetértés-e az alábbi állításokkal!

*Ha megnyerném a lottófőnyereményt, kiteljesedne az életem.
Nyomorban és félelemben élve nem lehet célt vagy örömet találni.*

4. A boldogság

Azt, hogy az ember hogyan érzi magát, mennyire elégedett az életével, *jóllétnek* is nevezzük – elkülönítve a *jóléttől*. A *boldogulást* nevezhetjük az életben való előrelépésnek, a jólét és jóllét eléréséhez szükséges feltételek megszerzésének. A *siker* egyszerre jelentheti a környezetünk elismerését, megbecsülését és azt az elégedettségerzetet, amikor elérünk egy kitűzött célt. Nehéz azonban megfogalmazni, mi is a *boldogság*, és hogyan is érheti el az ember – bár ez a kérdés újra és újra felmerül az emberiség történelmében. A konkrét körülményeken túl fontos az is, hogy milyen képet alkotok én a saját életemről: jónak tartom-e, megfelel-e igényeimnek, vágyaimnak, értékeimnek, kitűzött céljaimnak. Kutatások szerint a jóllét és a boldogság nem feltétlenül az anyagi helyzettől függ. Például az évente az egész világon elvégzett boldogságérzet-mérések szerint néhány szegény ország lakói boldogabbnak érzik magukat, mint sok fejlett ország polgárai.

- Kiscsoportokban beszélgetsetek, és készítsetek gondolattérképét arról, szerintetek melyik kifejezés köthető a boldogsághoz, és miért!

5. Mit jelent a siker?

A szövegekben elképzelt személyekről olvashattok, ám a valósággal egyezés nem feltétlenül a véletlen műve. Elolvasásuk után párokban válasszatok a kérdések közül!

Tódor 15 éves korában már fent volt a közösségi oldalakon, ahol poénos, sokszor provokatív megjegyzéseivel és szelfijeivel hamarosan sok követőt szerzett. Ők is két csoportra váltak szét: egyik a feltétlen rajongók lájkoló csapata, a többiek viszont Tódor szidalmazásában találták meg a szórakozást.

Tódor néhány év alatt celebbé vált a neten, majd sikerült bekerülnie egy valóságshow-ba, amely a tévénézők körében tette őt ismertté. Rendszeres szereplője a bulvársajtónak, és továbbra is napi online kapcsolatban áll rajongóival. Immár felnőttként életvezetési tanácsokat ad, rendszeresen posztolja magánélete eseményeit. Jelszava: „Senki sem lehet tökéletes. Belőlem is hiányzik a hiba!” A magyar celebek listáján a 18. helyet foglalja el, és tavaly ő lett a harmadik legnézetettebb a kamaszok között az Instagramon. Folytatódott a televíziós karrierje is, egy magazinműsor riportere lett. Az állandó figyelemfelkeltéshez azonban sokszor van szükség már-már botrányos megnyilvánulásokra. Ezért hatalmas ellentábor alakult ki, ám még ez is őt segíti abban, hogy minél többen ismerjék, beszéljenek róla.

Imola először négyéves korában vett részt egy balettórán, ahová nővérét kísérte el édesanyjával együtt. A kislányt elbűvölte a tánc, ezért megengedték neki, hogy beálljon a nagyobbak közé. Alsó tagozatos korában már heti négy-öt tréningen vett részt, tízéves korától pedig napi kettőn. Míg legtöbb osztálytársa tanítás után szórakozni ment vagy a neten élték az életüket, Imola a balett-teremben dolgozott azon, hogy egyre tökéletesebb mozdulatokra legyen képes. Amikor megkérdezik tőle, nem bánja-e azt, hogy nem a kamaszok szokásos életét éli, így felel: „Tényleg nincs túl sok szabadidőm, de éppen ezért sokkal tudatosabban kell élnem és terveznem a jövőmet – még ha csak a hétvégéről van is szó. De ami a legfontosabb, imádom a táncot, úgy érzem, hogy megtaláltam, ami örömet és sikerélményt ad.”

Imola a világban is sikert arat. Először Magyarországon lépett fel híres társulatokban, majd a legfiatalabb meghívott táncosként szerepelt Olaszországban, Nagy-Britanniában és Oroszországban, Moszkvában is. Nagy álma, hogy egyszer „utazó tánciskolát” hozzon létre, mert küldetésének érzi, hogy szegény sorsú gyerekeket ismertessen meg a tánc örömeivel szerte az országban.

- Ismertek-e hasonló életutat bejáró embereket? Gyűjtsetek példákat!
- A sikeressé válásnak milyen két útját mutatja be a két szöveg? Miben hasonlít és miben különbözik a kettő? Mit jelent a siker Tódor, és mit Imola számára?
- Mitől érezheti valaki magát sikeresnek? Szükség van-e sikerre a boldogsághoz?

6. Életpillanatok

Az alábbi képekhez alkossatok rövid történeteket vagy készítsetek profilt! Írhattok a mottóhoz hasonló verset is. Párokban válasszatok egy képet! Döntsétek el a karakterekről: jólétben él-e / boldogul-e az életben / sikeresnek érzi-e magát / elégedett-e sorsával / egészséges-e / boldog-e!

7. Az élet

Milyen feladatok várhatnak az életben? A verssorokból válassz ötöt, melyek számodra legjobban leírják az életfeladatokat! Módosíthatsz rajtuk, vagy írhatsz újabbakat.

Teréz anya: Az élet himnusza

Az élet egyetlen – ezért vedd komolyan!
Az élet szép – csodáld meg!
Az élet boldogság – ízleld!
Az élet álmom – tedd valósággá!
Az élet kihívás – fogadd el!
Az élet kötelesség – teljesítsd!
Az élet játék – játszd!
Az élet vagyon – használd fel!
Az élet szeretet – add át magad!

Az élet titok – fejtsd meg!
Az élet ígéret – teljesítsd!
Az élet szomorúság – győzd le!
Az élet dal – énekel!
Az élet küzdelem – harcold meg!
Az élet kaland – vállald!
Az élet jutalom – érdemeld ki!
Az élet élet – éljed!

8. Hogyan látjuk az eseményeket?

A boldogság megéléséhez szükséges lehet a derűlátó [optimista] szemlélet, amely akarattal és gyakorlással fejleszthető. Válasszatok a feladatok, játékok közül!

Mi történhetett? Gondoljatok ki kétféle történetet a képhez kapcsolódóan! Egyik legyen pozitív, örömteli eseménysor, a másik végződjön rosszul! Játsszátok el egymásnak! Melyiket volt könnyebb kitalálni? Milyen érzéseket keltettek a nézőkben?

Időjárás-jelentés. Válasszatok a piktogramok közül, és mondjátok el, milyen lesz másnap az idő! Az egyik „rádióadó” a közelgő időjárás lehetséges előnyeit emelje ki, a másik a kellemetlenségeit! Milyen érzés az egyik és a másik „adást” hallgatni?

Sajnos... Szerencsére... Egy játékos elkezd egy történetet, majd a következő folytatja úgy, hogy a *sajnos* szóval kezdi a mondatot. A harmadik játékos a *szerencsére* szóval folytatja a történetet, és így tovább.

ÖSSZEGZŐ KÉRDÉSEK

- Fejezd be a következő mondatokat!

Számomra siker az, ha... / Kudarcként élem meg...

Elégedetté tesz például az, ha... / Hiányérzetem van, amikor...

Apró dolog, de örömet okoz... / Nem nagy probléma, mégis bosszant, ha...

Boldog voltam, amikor... / Teljesen elvesztem az érzésem magam...

Igazán boldog lennék akkor, ha... / Tudom, hogy nagyon rosszlesne, ha...

NÉZZ UTÁNA!

- Honnan ered a „boldogság kék madara” kifejezés?
- Mindenki készítsen egy fotót az őt körülvevő szépségekről, mindennapi örömeiről, és állítsatok össze közös fényképalbumot!

KÖNYVEK, FILMEK, INTERNETES BEJEGYZÉSEK

Boldogok-e a magyarok? <http://hu.euronews.com> Boldogságindex: elégedettebbek kicsit a magyarok? (2016. 03. 17.), <http://boldogsagprogram.hu> Kiderült, mi jellemzi a legboldogabb magyarokat – Magyarország boldogságtérképe

Boldog-e a világ? <http://happyplanetindex.org>

5. Akivé válhatok

- Hogyan értelmezhető Michael Jordan szavai?
- Mit gondolsz, az előrejutáshoz inkább az egyéni tehetségre vagy a másokkal való együttműködésre van szükség?

A tehetség nyeri a meccset,
de a csapatmunka nyeri
a bajnokságot.

*Michael Jordan,
amerikai kosárlabdázó*

1. Csapatban könnyebb

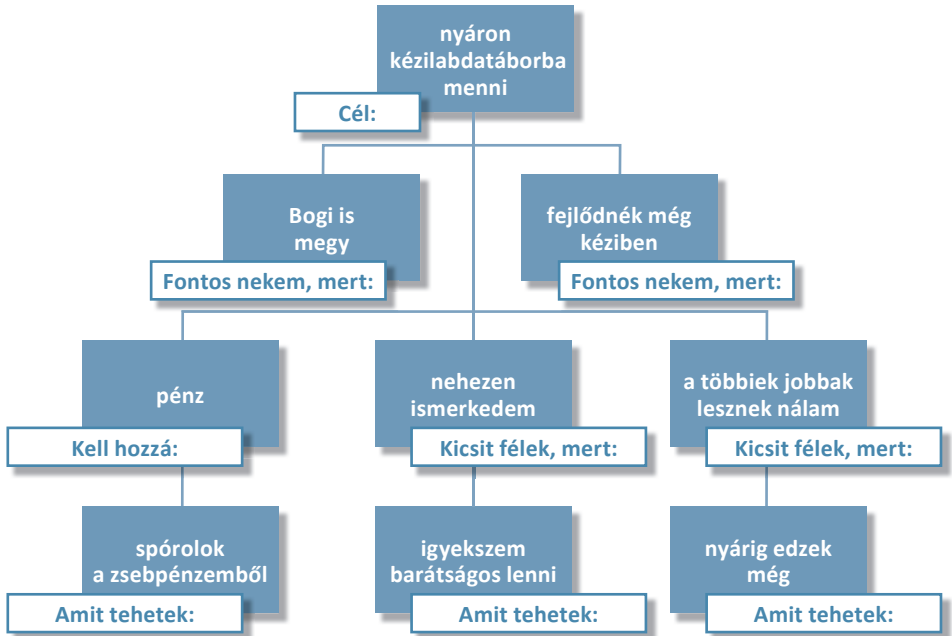
A csapatmunka lényege, hogy együttműködve egy feladatot hatékonyabban végezhünk el, vagy megtehetjük azt, amire külön-külön képtelenek volnánk. Ez okos munkamegosztást feltételez. Mindenki azzal járul hozzá a közös eredményhez, amit sajátos képessége, tudása lehetővé tesz. A munka világában is az egyik legfontosabb személyes tulajdonság az együttműködésre [kooperációra] való készség. Beszélgetsek erről a képek kapcsán, avagy válaszlatok a Gyűjteményben található játékok közül! ➔ 130., 137. oldal

- Párokban elemeztetek egy sportágat: milyen képességekre, tehetségre, személyiségtulajdonságra vagy együttműködésre van szükség ahhoz, hogy egy-egy sporteredmény megszülessen? Kik vesznek részt ebben? (Más sportágat is választhattok.)

2. Célok...

Válassz egy célt, melyet a közeli vagy a távolabbi jövőben szeretnél elérni! Gondold végig vele kapcsolatban a következőket: milyen *külső feltételek* szükségesek hozzá, milyen *akadályokba* ütközhetsz a megvalósítás során, neked mit kell *tenned* érte, és miért *fontos* neked ez a cél, vagyis milyen értéket képvisel! Az alábbi ábra segíthet.

3. ...és döntések

Alkossatok 6–8 fős csoportokat! Találjatok ki olyan történeteket, amelyekben a főhős döntések elé kerül, és különböző „útvonalak” járhatók be! Először állapotodjatok meg az első döntést igénylő helyzetben, majd kétféle választást találjatok ki! A csoport felelődjön, és hasonlóan dolgozzatok a további döntésekkel, amíg már csak egy tanuló dolgozik rajta! Ha kész a történet, bemutathatjátok egy olyan társatoknak, aki nem ismeri, ő válasszon a lehetőségekből! Példaként elkezdjük Edit történetét. (Lásd 23. oldal szövege!)

Edit tizennégy éves, és a nővére, Reni meghívja, hogy menjen el vele hétvégén szórakozni. Edit tudja, hogy Reniék rendszeresen isznak, és attól tart, tőle is elvárják majd.

A: Edit elmegy Renivel a buliba.

B: Edit elmeséli édesanyjának a dilemmáját.

Edit remekül érzi magát, de Reni egyre többet iszik. Ideje hazamenni, de Reni még nem hajlandó.

Az anya most tudja meg, hogy Reniék isznak. Felháborodik, és el akarja tiltani Renit is a bulitól.

A: Edit is marad még, mert aggódik Reniért.

B: Edit hazamegy egyedül.

A: Edit kikönyörögi, hogy ne árulja el, kitől tudja.

B: Reni és Edit nagyon összevesznek.

4. Mi leszel, ha nagy leszel?

Ha olyan foglalkozást választasz, amit szeretsz, akkor egy napot sem kell dolgoznod életed során.

Konfuciusz, kínai filozófus

Az a fontos, hogy megtaláld önmagadat, mondja István bácsi, a pszichológus. Ennyit én is tudok, azt mondja meg, hogy hol keressem.

Ágai Ágnes: Kamaszságok – részlet

A két idézetből kiindulva kiscsoportokban beszélgetsetek a következő kérdésekről!

- Mi alapján döntheti el egy fiatal, mivel foglalkozzon a jövőben?
- Kitől kérhet tanácsot? Mi minden befolyásolhatja?
- Milyen aggodalmak merülhetnek fel a jövőbeli pályával kapcsolatban?
- Min múlhat vajon, hogy valaki szereti-e a munkáját?

5. A szakmák és én

Hogyan mérhetjük fel, milyen szakmák, pályák illenek hozzánk? Gyakori, hogy csak az iskolai tantárgyak osztályzatai alapján tervezzük a továbbtanulást, pedig érdemes szélesebb körben gondolkodni. Melyek a te fő tulajdonságaid, erősségeid, képességeid? Milyen tulajdonságokat igényel egy szakma, egy foglalkozás? Próbaképpen először készítsétek el a képeken ábrázolt szakmák profilját! Ehhez mintát találtok a Gyűjtemény ➤ 138. oldalán. Majd mindenki töltsse ki az önéletrajzi kérdőívet a Gyűjtemény ➤ 137. oldalán! Kit tartanátok alkalmasnak közületek ezekre a szakmákra?

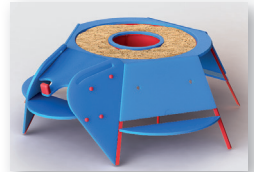
6. Vállalkozó kedv

Ha van ötlet, cél, elhatározás, tudás és segítőtársak, te magad is tervezhetsz olyan munkát vagy eszközt, amely hasznot hajt neked is és a környezetednek is. Válasszatok a feladatok közül!

a) Nézzétek meg *A gondolkodás művészete* című kisfilmek közül az *Ivócsap* és/vagy a *Magikme* címűt (az indavideo.hu weboldalon)!

- Mi volt az alapötlet? Milyen célt szolgál?
- Kik tervezték meg? Hogyan működtek együtt?
- Milyen nehézségekbe ütköz(het)tek? Ki segít(het)ett még nekik?
- Mi a véleményetek a találmányról?

b) Olvassátok el a szöveget, és emeljétek ki a sikeres vállalkozás néhány jellemzőjét és feltételét! Ötleteljétek, mi lehet a forgalmazott termék!

Diákvállalkozás

Szeptemberben alakultunk az iskola ötödikes, hatodikos és hetedikos tanulóiból. A vállalkozás eddigi működéséről azt állapítom meg, hogy számunkra fontos, hogy a termékek szépek és jó minőségűek legyenek. Az alapanyagok megválasztásánál a környezettudatos gondolkodás vezet minket. Az árakat azért tudjuk elfogadható szinten tartani, mert sok mindent újrahasznosítunk, és munkadíjat csak keveset számolunk fel. A munkákat mindig közösen készítjük, arra törekszünk, hogy mindenki többet és jobb termékeket készítsen. A tagok tudják a feladatukat, és azt el is végzik. A marketingmunka is eredményesen működik. Nem keresünk nagyon sok pénzt, de annyit igen, hogy szét tudjuk osztani egymás között. Alapanyagra is tudunk eltenni. Szerintem eredményesek vagyunk, azon túl, hogy elnyertük a „Legszebb stand” díjat, nagyszerű, összetartó csapat lettünk.

Forrás: www.ejam.hu

c) Terveztek iskolai „vállalkozást” a Gyűjteményben leírt feladat szerint! ➔ 137. oldal

7. Felnőtté válni

Rémülten néztem körül a szobában, hogy hol az a felnőtt, aki a segítségemre siet. Majd döbbenet rájöttem, hogy az a felnőtt én vagyok, és senki másra nem számíthatok.

Francesca Newby

- Milyen helyzetre vonatkozhat az idézet?
- Az író szerint a felnőtt már maga felelős a problémái megoldásáért. Te is így látod?
- Válassz ki három területet az életedben, amelyről úgy gondolsz, meg fog változni felnőttkorodra! Hogyan és miért változhat meg?
- Mit gondoltok, mi teszi az embert felnőtté? Készítsetek közösen gondolattérképet!

8. Boldog pillanatok

Képzeljétek el, hogy az alábbi fotókat egy személy a közösségi oldalon osztja meg időben egymás után! Tegyétek tetszés szerinti sorrendbe a képeket, és írjatok mind-egyikhez rövid kísérszöveget! Párokban vagy kiscsoportban dolgozhattok.

ÖSSZEGŐ KÉRDÉSEK

- Családi fotóidból készíts „idővonalat”, amely megmutatja életed fő változásait!
- Képzeld el magad 10/30/50 év múlva, és írd rövid újsághírt vagy riportot, amelyben bemutatod önmagadat!

NÉZZ UTÁNA!

- Korábbi tankönyvünkben (6. Tk. 151. old.) említettük az Aranypánt-díjat. Idézd fel, mi is ez! Nézz utána, milyen díjakat osztanak különböző szervezetek, és ismerj meg néhány jelöltet! Te kire szavaznál? Milyen más díjat alapítanál?
- Keress ötletes találmányokat a közelmúltból, amelyeket fiatal feltalálók alkottak!

KÖNYVEK, FILMEK, INTERNETES BEJEGYZÉSEK

Karinthy Frigyes *Találkozás egy fiatalemberrel* és *Új élet* című novellái. (Megtalálható: www.mek.oszk.hu) Hogyan jelennek meg a célok és a megvalósításuk a történetekben? Az önmegvalósításról, a jövőképről és a támogatásról is szólnak az *Eddie, a sas* (2016, r.: D. Fletcher) és a *Carter edző* (2005, r.: T. Carter) című amerikai filmek.

A foglalkozásokról ezen az oldalon kutathatsz: <https://palyaorientacio.munka.hu/altalanos>

A vállalkozásokról fiataloknak pedig itt: www.ejam.hu

6. Média és társadalom

A hír szent, a vélemény szabad!
Joseph Pulitzer, az újságírókat
kitüntető Pulitzer-díj alapítója

- Tudtad-e, hogy Pulitzer József, az amerikai független, modern hírlapírás egyik atyja makói születésű? Mi a véleményed a mottóban idézett nevezetes mondatáról?

1. Metaforák a médiáról

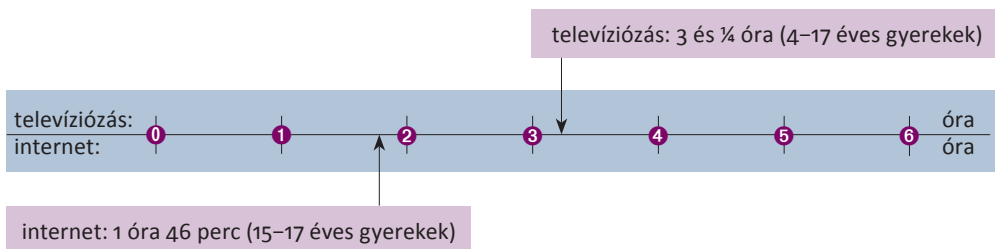
A következő metaforákat gyakran alkalmazzák a médiára. Melyiket tartod találónak közülük, és miért? Szerinted a média...

2. Médiahasználati szokásaink

Válaszd meg a kérdéseket, majd számold be a csoportnak az eredményről!

- Hány percet töltesz naponta tévénézéssel? És internethasználattal?
- Mit gondolsz, egy átlagos magyar gyerek naponta mennyi időt tölt ezekkel a tevékenységekkel? Mutasd meg az alábbi grafikonon, milyen mértékű a te médiafogyasztásod a magyar átlaghoz képest!

- Szerinted az alábbiak közül melyik növelheti és melyik csökkentheti a tévénézéssel töltött időt? Ha a családban ...nincs otthon internet / ...van autó / ...alacsonyabb a szülők iskolai végzettsége / ...rendszeresen járnak koncertre, színházba / ...rosszabb az anyagi helyzet.

4. Vigyázat, mozi!

Meg kell emlékeznünk a fiatal lányok egy nagyon divatos, káros szórakozásáról s ez a – mozi. Egész irodalma van már annak, hogy a mozi lelkiileg, erkölcsileg sőt anyagilag milyen veszedelmes lehet. Néhány külföldi államban meg sem engedik, hogy 18 éven aluli lányok moziba járjanak. [...] a gyermekbíróságok vezetői megállapították, hogy a fiatalkorú bűnösök 80%-a moziarabok hatására vétkezik. Ott válik kalandvágyóvá, ott tanulja el a betörőfogásokat, s csal, pénzt lop azért, hogy moziba mehessen. A legborzasztóbb hatás azonban, amit a mozi a fiatal lányok amúgy is érzékeny lelkivilágára gyakorol. Ezer és ezer fiatal lánynak tette már tönkre a lelki egyensúlyát, sokakat kergetett erkölcstelen életmódba, sőt vannak olyanok is, akik beleőrültek. A mozi [...] erős, de pillanatnyi benyomásokat hagy [...]. Részben ez az oka, hogy még ismeretterjesztésre sem alkalmas. De nem alkalmas erre azért sem, mert gyorsan leperog, s tartós benyomást nem hagy.

Ifj. Gonda Béla: A fiatal lány otthon- részlet. Budapest, 1917

- A fenti szöveg 1917-ben íródott, és jól példázza a média erős, de még ismeretlen hatásától való félelmet. Foglaljátok össze, a mozi milyen hatásaitól féltették a fiatalokat! Vajon miért?
- Ha ma már nem is gondolkodunk így a moziról, hasonló félelmeink lehetnek a televízióval vagy a digitális világgal kapcsolatban. Párokban gyűjtsetek 4-5 példát, majd két páros vitassa meg, szerintük jogosak-e ezek a félelmek!

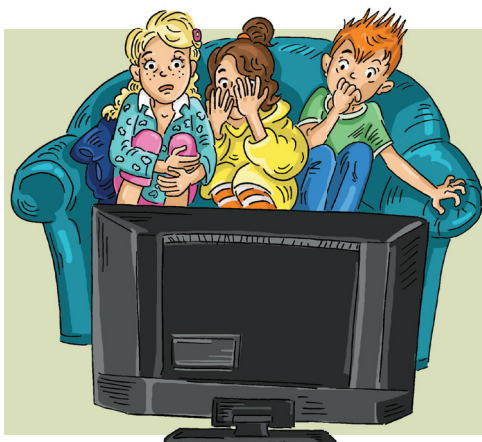
5. Manipulátorok

Figyeld meg a képet, majd a megadott szempontok alapján rendezetek beszélgetést a felvetett témáról!

- Milyen a kép szerkezete? Mit látunk a közepén, milyen kiemelt elemek vezetnek a tekintetünket egyik pontról a másikra? Melyek a fontosabb, illetve a kevésbé fontos elemek? Hogyan segítik a színek a lényegkiemelést?
- A kép mintha történetet is mesélne. Mit gondolsz, kik a szereplők? Mi történt velük eddig? Mi fog történni ezután?
- Milyen, a médiával kapcsolatos félelmeket jelenít meg a rajz? Te mit gondolsz erről a kérdésről? Állításaidat érvekkel támaszd alá!
- Adj olyan címet a képnek, amely szerinted leginkább kifejezi a lényegét!

6. Médiaszabályozás

A társadalmi megítélés szerint *fontos a médiát szabályozni*, s az is lényeges cél, hogy ilyen módon *védjük a kiskorúakat* egyes számukra ártalmas médiatartalmak hatásától.

Az azonban, hogy pontosan mit és hogyan szabályozunk, éles társadalmi viták tárgya, hiszen minden törvényi tilalom, amellyel, hogy *korlátoz bizonyos károsnak ítélt megszólalási módokat*, egyúttal határok közé szorítja a *szabad véleménynyilvánításhoz* való jogunkat is.

- Alkossatok 4-5 fős csoportokat! Röviden vitassátok meg, egyetértetek-e a szövegben vázolt céllal!
- Példák segítségével értelmezzétek, mit jelent a „szabad véleménynyilvánításhoz való jog”? Találjatok ki olyan helyzetet, amikor ez sértheti másvalaki érdekét vagy kárt okozhat neki!
- Olvassátok el az alábbi részleteket a mai magyarországi médiaszabályozás egyik dokumentumából! Minden csoport válasszon ki egy szerinte lényeges témát, és készítsetek plakátokat egy gyermekeket védő kampányhoz! Használjátok az előző feladatban elemzett vizuális kifejezőeszközöket is!

A Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság (NMHH) ajánlása

- a) „A 12–16 éves korosztály esetében még kerülendők a különlegesen félelemkeltő jeleneteket tartalmazó alkotások, ahol [...] az áldozatok szenvedésének megrázó ábrázolása részletezett, esetleg a [...] folyamatos fenyegetettségérzet a film végéig nem oldódik fel.”
- b) „...a szexualitás direkt ábrázolása [...] ennek a korosztálynak még semmiképpen nem ajánlott. [...] különösen kerülendők többek között az olyan műsorszámok, amelyek [...] a partnerkapcsolatban nem az egyenrangúságot hirdetik, illetve társadalmilag elfogadottnak állítják be a csak szexuális célra létrejövő, érzelemmentes kapcsolatokat.”
- c) „A közönséges, durva nyelvezetet illetően ebben a korhatár-kategóriában a sértő kifejezések hatványozott előfordulása, valamint a nemi szervek említése, a szexuális töltetű káromkodások nem megengedettek.”
- d) „A droghasználat direkt vizuális ábrázolása kapcsán az útmutató részletek bemutatása a 16–18 éves korosztálynak nem javasolt, amennyiben a fogyasztás veszélyeit elnézően kezelik, esetleg pártolják vagy fogyasztásra ösztönözik.”

7. A hír szent, a vélemény szabad?

A rajz készítője a média (és a munkájukkal azt működtetők) kíméletlen szenzációhajhászását mutatja be képszerűen.

- Alkossatok párokat! Beszéljétek meg, mi a baj azzal, ahogy az egerek tudósítanak az ábrázolt eseményről!
- Írjátok meg az elképzelt fotóriport-hoz tartozó szöveget az *Egérhíradó* és a *Macskaságok* című lapok számára!

►Pawel Kuczynski rajza

ÖSSZEGZŐ KÉRDÉSEK

- Mit gondolsz, összefügg-e a média időgazdálkodásunkra gyakorolt hatása és meggyőző ereje?
- Ha visszalapozol a lecke elejére, melyik, médiára vonatkoztatott metaforát tartod most a legkifejezőbbnek?
- Kedvenc műsoraid/honlapjaid közül kettőt elemezz aszerint, milyen hasznos vagy káros hatásuk lehet, milyen szempontból értékesek vagy értéktelenek!

NÉZZ UTÁNA!

Készíts családtagjaid körében rövid felmérést! Kérdezd meg őket,

- hány percet/órát töltenek médiafogyasztással naponta!
- milyen médiumot részesítenek előnyben, és miért!
- használnak-e egy időben többféle médiumot is! Ha igen, melyiket milyen tevékenységhez veszik igénybe?
- mit gondolnak a média társadalmi hatásairól!

A gyűjtött adatokat beszéljétek meg közösen! Figyeljétek meg, láttok-e összefüggést a médiahasználati szokások és a megkérdezettek neme, kora, iskolai végzettsége között!

KÖNYVEK, FILMEK, INTERNETES BEJEGYZÉSEK

A média különlegesen erős hatása a valóságban: Tarján M. Tamás: *1938. október 30. Marslakók támadják meg az Egyesült Államokat* (Orson Welles *Világok harca* című rádiójátékáról) www.rubicon.hu és egy regény lapjain: George Orwell: *1984* (több kiadás)

7. A valóság médiaképe

Nem az számít, igaz-e egy történet,
hanem hogy érdekes-e.

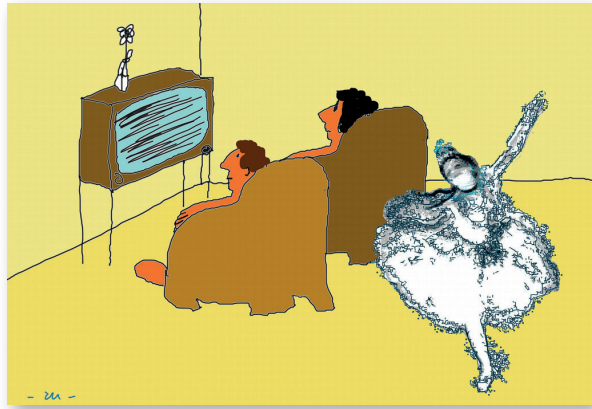
Tari Annamária,
pszichológus

- Igaz-e napjaink médiaüzeneteire az, hogy könnyebben válik hírré egy információ, ha érdekes?
- Hallottál-e olyan esetről, amikor fontos információ nem tudott hírré válni, mert nem volt elég érdekes?

1. Mit nekünk az élet!

Halász Géza karikatúrájának fókuszában a televíziónak a nézőkre gyakorolt hatása áll. A rajz egyik értelmezése szerint, amikor a tévé köti le a figyelmünket, a valóságra való érzékenységünk csökken. Talán még azt se vennénk észre, ha Degas gyönyörű táncosnője a saját nappalinkban lépne fel.

Egyetértesz-e ezzel az üzenettel?

2. Az igazat mondd, ne csak a valódit!

Minden, amit a médiában látsz vagy hallasz, kezdve a legegyszerűbb fényképpel, kettős természetű. Megörökíti, *reprodukálja* azt a valóságos pillanatot, amelyben készült, ám a bemutatás egyúttal értelmezés is. A kép készítője, amikor dönt a képkivágás nagyságáról, a világításról, a színkezelésről vagy a fókusz megválasztásáról, *ábrázolja* is az adott tárgyat, azaz kiemeli a szerinte legfontosabb elemeket, értékkel és hangulatot teremt. A néző aztán saját kultúrájától – korától, nemétől, társadalmi és etnikai hovatartozásától – függően értelmezi a látottakat, értéket rendel hozzá, *olvasatokat* hoz létre. Még a legnagyobb *hitelesség* igényével fellépő médiaszövegek, a dokumentumfilmek, hírek és sajtófotók is kettős természetűek: bemutatják az adott eseményt vagy helyzetet, ugyanakkor értelmeznek és értékelnek is. Ezzel befolyásolják azt, ahogy mi, nézők viszonyulunk az épp most megismert eseményhez vagy helyzethez. Vagyis a média nem semleges információkat közöl, hanem sajátos szemlélettel és értelmezéssel együtt mutatja be a társadalmi jelenségeket. Ezt nevezzük *reprezentációnak*. Saját olvasataink pedig a szöveg készítőjének kultúráját és értékrendjét éppúgy megjelenítik, mint a miénket.

- Fogalmazd meg röviden a szöveg lényegét saját szavaiddal!
- Tapasztalataidból keress példát arra, amikor ugyanazt a hírt másképpen értelmezett két ember, vagy a hír másféle érzelmeket keltett bennük! Mi lehetett az oka?
- Értelmezd a feladat címét! Hogyan vonatkoztatható ez a médiára?
- A Gyűjtemény ➔ 139. oldalán *A rábeszélőgépek* című szöveg a média hatásáról szól.

3. Mi hogyan hat?

Párokban dolgozva

- magyarázzátok meg a 2. feladat szövegének kulcsfogalmait: *hitelesség – reprodukció/ábrázolás – olvasat – reprezentáció!*
- Gondoljátok át, hogyan módosulnak ezek a fogalmak egy hír, egy tehetségkutató műsor vagy egy szappanopera esetében!
- Kapcsoljátok a szöveg jelentéséhez a képet is, amelyen a riporterhölgy éppen egy tűzvészről tudósít!

4. „Nyugaton a helyzet változatlan”

A következő fotók mindegyike dokumentumértékű, azaz reprodukálja a háborúnak azt a pillanatát, amelyben készült, emléket állítva a rajta szereplő embereknek. Ám ezek a képek jól érzékelhető ábrázoló erővel is rendelkeznek: különböző hangulatot sugároznak, a harctéri létezés más-más értékeit rendelnek.

- Képzeljétek el, hogy minden kép alá ugyanazt az egy mondatot illesztjük, Remarque regényének címét: *Nyugaton a helyzet változatlan!*
- Alkossatok 4 csoportot, és válasszatok ki egy-egy képet! Találjátok ki egy történetet a választott kép alapján, írjátok meg, és olvassátok fel egymásnak!
- A csoportok írjanak két rövid hírt a fenti címmel, amelyek közül az egyik egy komoly napilapban, a másik pedig egy bulvársajtótermékben jelenhetne meg!

5. Fikció vagy valóság?

Ha a televízió távkapcsolóját nyomogatva megállsz egy csatornánál, és kb. 30 másodpercig nézed a filmet, kialakul benned a benyomás, hogy fikciós [kitalált, játékfilmszerű] filmet látsz, vagy inkább dokumentumfilmet. Milyen jegyek alapján alakítod ki a véleményedet? Először egyénileg, majd párban gyűjtsetek ötleteket! Helyezzétek el T-táblázatban őket!

6. A dokumentumfilm valóságáról

Nanukról, az eszkimóról készült film az egyik első igazi kultúranropológiai dokumentumfilm a 20. században. Flaherty 16 hónapon keresztül élt az inuitok között, együtt vadászott velük jegesmedvére, osztott hétköznapijait minden percében, a kunyhójukban hívta elő, és a tűzknél szárította negatívjait. A film azonban szinte teljes egészében megrendezett. [...] Nanuk igazi neve Allariallak volt, s a két eszkimó nő közül csak az egyik volt igazából is a felesége. Amatőr színészként alkalmazta őket. Mai terminológiával élve, kreatív dokumentumfilmet készített. „Flaherty [...]

a film kedvéért az eszkimókat egyébként már rég nem használt hagyományos viseletbe öltöztette. Flaherty naiv és primitív bennszülötteknek állítja be az eszkimókat, akiket egy egyszerű lemezjátszó is ámulatba ejt, holott valójában ezek a »naiv és primitív bennszülöttek« kezelték a kameráját, hívták elő filmjeit, és aktívan részt vállaltak a filmkészítés folyamatában. [...] Flaherty idealizált inuit családot teremt és sztárt állít elének [...], ráadásul drámát is konstruál az Ember és a Természet harcából” – írja Charles Musser az Új Oxford filmenciklopédiában. Hogy talán Flaherty mégsem túlzott akkorát, amikor a kegyetlen életkörülményeket bemutatta, arra szomorú bizonyíték, hogy a film főhőse, Nanuk (azaz Allariallak) nem sokkal a film bemutatója után éhen halt.

Dér András: Szemelvények a dokumentumfilm történetéből – részlet

- Indokold meg, hogy szerinted elfogadható-e a valóságos körülmények ilyen szintű módosítása egy dokumentumfilmben! Ha a csoportban megoszlanak a vélemények, tartsatok rövid vitát a témában! Segítségül még néhány szempont:
 - a) Flaherty célja részben az is volt, hogy az inuitok nehéz életkörülményeire felhívja a figyelmet. Változtat-e ez a szándék munkamódszerének megítélésén?
 - b) Előzőleg hosszú ideig volt közöttük, megismerte az életüket, és amennyire lehet, hűségesen adta vissza – igaz, megrendezett – filmjében.
 - c) Michael Duffield dokumentumfilm-rendező mondta alkotótársának: „Ha Baalbekbe mész, az én 82 éves anyám azt akarja látni, hogy valóban odamész. Nem engedhetem meg magamnak, hogy nyolc filmes stáb sorakozzon végig az úton [...] abban a reményben, hogy valamelyiknek majd csak sikerül egy jó felvételt készítenie arról, ha Lord Fisk arra veszi az útját. Ezért meg kell kérnünk téged, hogy a kamera előtt menj arra, és akkor indulj el, amikor forog a gép.”

7. Szerkesztőség

Alkossatok csoportokat, és válasszátok a feladatok közül!

a) Készítsetek beszámolót egy választott iskolai eseményről vagy megtörtént esetről! Törekedjete az objektivitásra, azaz bizonyítható tényeken alapuljon a szöveg / válasszátok külön a tényeket és a véleményeket / vonjátok be az ellentétes állásponton lévő feleket is / használjátok dokumentumértékű, a helyszínen készült fényképeket!

b) Készítsetek képes, szöveges, hangos hírösszefoglalót az elmúlt hét legfontosabb eseményeiről! Milyen szempontokat vettetek figyelembe?

c) Tervezzetek az osztálynak YouTube-csatornát vagy közösségi profilt! Végezzetek közvélemény-kutatást arról, milyen tartalmak kerüljenek fel!

► Basile de Loose: A szünetben, 1864

ÖSSZEGZŐ KÉRDÉSEK

- Foglald össze, mit jelent az, hogy minden médiaszöveg megalkotott, és mint ilyen, magán hordozza alkotójának az ábrázolt tárgyról adott értelmezését és értékelését is! Keress példákat!
- Hogyan értelmezhető egy médiaszöveg esetében a *valóságosság* fogalma? És a *valószerűség*? Készíts valóságghú, de fiktív riportot egy kitalált eseményről, mondjuk Csipkerózsika látogatásáról a bálban!

NÉZZ UTÁNA!

- Kiscsoportban nézzetek utána, mit jelent az *infotainment* szó! Keressetek példákat a jelenségre, majd fogalmazzátok meg, milyen előnyei és hátrányai lehetnek a jelenség terjedésének!
- KIHÍVÁS – A leckében olvasott fogalmak, ismeretek hogyan vonatkoznak az interneten megjelenő médiatartalmakra, azaz az *újmédiára*, amelyeknek bárki – te is – alkotója lehet? Mutass be néhány ilyen tartalmat, és elemezd, hogyan érvényesül például a valóságosság, az ábrázolás vagy a reprezentáció!

KÖNYVEK, FILMEK, INTERNETES BEJEGYZÉSEK

A valóság és annak mediaképe különleges viszonyban áll egymással a következő filmekben: *Truman Show* (amerikai film, 1998, r.: P. Weir), *Nanuk, az eszkimó* (amerikai némafilm, 1922, r.: R. J. Flaherty).

Áldokumentumfilmek: *Olajfalók* (csehszlovák film, 1988, r.: J. Sverák), *Az igazi Mao* (magyar film, 1994, r.: Siklósi Szilveszter).

8. Sztereotípiák, előítéletek

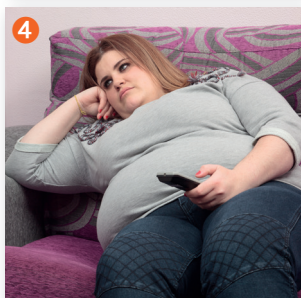
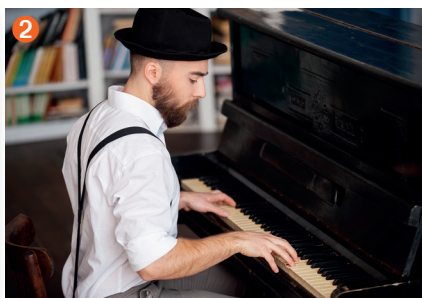
Könnyebb egy atomot szétrombolni, mint egy előítéletet.

Albert Einstein

- Mi jut eszetekbe az idézetről? Mi az az előítélet? Miért kellene szétrombolni? És ha már Einstein szerint erre volna szükség – miért is olyan nehéz megtenni?

1. Mondd, te kit választanál!

Kit választanál szomszédodnak a képeken látható emberek közül? Miért? Hasonlítsátok össze, ki hogyan döntött! Milyen előzetes tudás, milyen feltevések befolyásolhatták a döntését? Írjátok fel ezeket az előfeltevéseket a táblára vagy egy csomagolópapírra, és az óra végén újra nézzétek át a listát!

2. Különbségek és azonosságok

Játsszatok el két játékot a Gyűjtemény ➔ 140. oldalán leírtak alapján!

3. Hogyan születnek az előítéletek?

Igaz, lány,
de egész jó fej...

Mit vársz? Ilyenek
a fiatalok...

Á, kockákkal nem lehet
bulizni...

Ismerősen hangzó kijelentések. Azt hihetnénk, az ilyen *általánosításoknak* vajmi kevés kö-zük van a valósághoz, pedig a sztereotipizálás az *emberi gondolkodás fontos sajátossága*, amely az információ egyszerűsítésére és rendszerezésére szolgál. Olyan *könnyen megragadható jellegzetességeket* nevezünk *sztereotípiáknak*, amelyekről *feltételezzük, hogy egy egész csoportra igazak*. „A skótok fukarok, az olaszok szenvedélyesek” – mondjuk, és ezek a kijelentések a *minősítésen és kategorizáláson kívül az értékelést* is magukba foglalják.

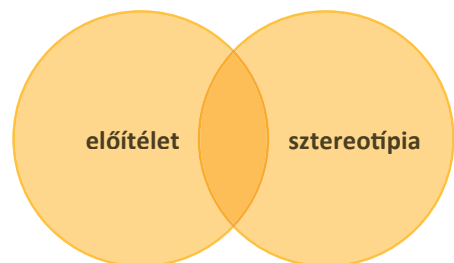
A sztereotípiák tehát nem mindig negatívak, nem mindig szólnak kisebbségi csoportról és nem is mindig hamisak. Fontos jellemzőjük viszont, hogy a változással szemben ellenálló, *rögzült látásmódot* jelenítenek meg. Fennmaradásukat elősegíti az is, hogy gyakran önbeteljesítő jóslatként működnek, hiszen viselkedésünket akaratlanul is a bennünk élő sztereotípiáknak megfelelően alakítjuk, ezáltal beszélgetőtársunkból ehhez illeszkedő választ váltunk ki.

E folyamat azután könnyen vezethet *előítélet* megjelenéséhez, ami nem más, mint hibás vagy merev általánosításokon alapuló, előre kialakított vélemény. Az előítélet része egy adott személlyel szemben érzett *idegenkedés* vagy *ellenségeség*, „amelynek alapja pusztán annyi, hogy *az illető egy adott csoporthoz tartozik, és ezért feltételezik róla, hogy a csoportnak tulajdonított negatív tulajdonságokkal ő is rendelkezik.*” (Gordon W. Allport: Az előítélet)

Diszkriminációról akkor beszélünk, ha a csoporthoz tartozás az *egyenlőtlen bánásmód* alapjává válik. Azaz egy csoport tagja a csoporthoz való tartozás révén élvez bizonyos előnyt, míg egy másik csoport tagja számára az előny azért nem elérhető, mert nem ugyanahhoz a csoporthoz tartozik.

- A tanári szerepnek milyen két – adott esetben pozitív – sztereotípiáját jeleníti meg Szűcs Édua két rajza? Vannak-e/ voltak-e olyan tanáraitok, akik valóban így viselkedtek veletek?
- Helyezd el a szövegben bemutatott két fogalom jellemzőit egy hasonló halmazábrában a füzetedben!

4. „Igazi nők”, „igazi férfiak”

Tavaly már beszéltetek etikanórán a férfi és női szerepekről. Most az ezek mögött álló sztereotípiákat vesszük szemügyre.

- Mit gondolsz azokról a férfiakról, akik nyíltan kimutatják érzelmeiket? Elfogadható-e például, ha egy férfi sír? Ha igen, milyen esetben? Fogalmazd meg néhány gondolatod írásban!
- Olvassátok el a következő szövegeket, majd vitassátok meg, szerintetek milyen személyiségjegyekkel írható le egy „igazi férfi”!

Szabály #1: Nem vagy nő. Ne is viselkedj úgy. Például nem teheted meg azt, hogy nyivákolj, ha valamit akarsz, különben a többi igazi férfi könnyen beküld egy igazi mokeszt a szemed alá.

Pasikódex – így legyél igazi férfi! www.mtv.co.hu

A mai kulturális beidegződéseink szerint a sírás a gyengeség, az ügyefogyottság jele. Lányoktól elfogadható, de egy igazi férfi nem sír. Ugyanakkor az ókori görögök idején ez még nem így volt: Odüsszeusz, a tipikus hős többször is sírva fakad – van, hogy csupán azért, mert egy érzelmes dallamot hall. Más kultúrákban akkor kell sírni, amikor egy rég nem látott rokonnal találkozunk. Az ókori görögöknél esetenként el is várták, hogy egy férfi sírjon – például ha családjuk becsülete volt veszélyben.

Öt változékony nemi előítélet www.nyest.hu

Ha férfi vagy, légy férfi,
Erős, bátor, szilárd,
Akkor, hidd, hogy sem ember
Sem sors könnyen nem árt.
Légy tölgyfa, mit a fergeg
Ki képes dönteni,
De méltóságos derekát
Meg nem görbítheti.
Petőfi Sándor: *Ha férfi vagy,
légy férfi... – részlet*

- Ezt a feladatot felhasználhatjátok a nőkkel kapcsolatos sztereotípiák feltérképezésére is. Igaz, ez némi előkészületet igényel: magatok gyűjtsetek kiinduló idézeteket, képeket! Gondoljatok végig különböző női szereplehetőségeket: a szövegek és képek szólhatnak anyákról, dolgozó nőkről, a most érvényes nőideálról, de akár női pilótákról is!
- Dolgozzatok tovább a Gyűjtemény ➔ 141. oldalán található feladatlírás szerint! Gyűjtsétek össze az „igazi férfi” és „igazi nő” jellemzőit, és rendezetek vitát!

5. És ha nem illünk bele?!

Billy Elliot, az azonos című angol film (2000, r.: S. Daldry) főszereplője, fiú létére balett-táncos szeretne lenni. Szerinted lakóhelyén, az angol bányászvárosban ezt a törekvését mennyire fogadják el? Az ilyen cél ellentétes-e a férfiakról nálunk vallott nézetekkel? És mi a te véleményed?

S ez a női harcos? Ő mennyire illeszthető bele a nálunk hagyományos nőképbe? Hogy jellemeznéd őt testtartása, arckifejezése, testfelépítése és tárgyai alapján?

6. Előítéletek nélkül

Az előítéletek lebontásában segít, ha személyes ismeretségbe kerülünk az adott csoport néhány tagjával, hiszen a közös tevékenységek során a feltételezések helyét valós benyomások vehetik át. Egy ilyen esetet ír le a *Fedél Nélkül* című lap egyik szerzője, Lázadó is, *Punk történet* című írásában.

- Kik a történet szereplői? Milyen sztereotípiák kapcsolódhatnak hozzájuk?

- Csá, fiúk. [...] vesztek Fedél Nélkül?
- Testvér, bennünket teljesen más foglalkoztat, de ha belegondolok... Mire kéne a zsé?
- Kaja, pia, cigaretta.
- Megtanácskozom a testvéreimmel, nyugi, nem fog bántani senki.

Leülök, várok, a csapat tanácskozik, mutogatnak rám. Mondom magamnak, gyerek, itt balhé lesz. Tipli, nem tipli? Jön a főnök.

- Várj egy félórát, jövünk vissza.

Mást nem mond, de határozott. Csapat lelép. Várok, várok, várok. Arra gondolok, nem rossz srácok. Biztos visszajönnek. Mit ad Isten, már ott is voltak.

- Na, testvér, jó csávó vagy.
- Hoztak mindent, jó bőven. Ruha, kaja, pia.
- Kösz, fiúk!
- Ne köszönd! Ha valaki balhézik, szóljal, megoldjuk.
- Kösz.

– Adjál két újságot, tudod, mindünknek van bőven sulink, nem vagyunk bunkók. Ez a stílusunk, de melegszívű, jó csávók vagyunk. Ismerjük az embereket, ha kell, segítünk, ha kell, kemények vagyunk. Elfogadjuk a másságot és a többi... Na csá, testvér, jó csávó maradj!

- Köszönet, előítélet nélkül! Na, hanyas az a kabát?

7. Találkozások

Alkossatok három csoportot! Minden csoport az előző feladatban olvasott történetet továbbgondolva oldja meg a feladatok egyikét!

- Mutassatok be három élőképet, amelyen a szereplők találkozása / a beszélgetésük / a búcsúzásuk látható! A nézők mondják el, milyen viszonyulásról tanúskodik a szereplők testtartása, egymástól való távolsága, arcjátéka, gesztusai!
- Írjátok át a történetet úgy, ahogy a punk csapat egyik tagja láthatta! Milyen sztereotip vélekedése, esetleg előítélete lehetett a hozzá közelítő hajléktalan férfival kapcsolatban? Változtak-e ezek az események hatására?
- Hogyan mesélhette volna el egy járókelő a találkozást, amelynek tanúja volt? Írjátok le az ő gondolatait!

8. Rész és egész

Mit láthatunk a képen? Kik ezek a gyerekek, mit csinálnak épp?

Találjatok ki róluk egy rövid történetet: mi volt velük, mielőtt a fotó készült, és mi zajlik majd a következő percekben? Találjatok ki hozzá címet is!

Most pedig nézzétek meg a tankönyv 141. oldalán a teljes fotót, aminek az itt látható kép csak az egyik részlete! Változott-e az értelmezésetek most, hogy már látátok a kép egészét?

► A kép Steve McCurry híres fotójának a részlete

ÖSSZEGŐ KÉRDÉSEK

- Nézzétek át újra az óra eleji képek kapcsán felírt szempontokat, előfeltevéseket! Beszéljétek meg, milyen sztereotípiák, esetleg előítéletek vezérelték döntéseiteket!

NÉZZ UTÁNA!

- Miért jött létre és mivel foglalkozik az Egyenlő Bánásmód Hatóság?
- Az előítéletekkel való küzdelem egyik fontos területe a különböző társadalmi csoportok megnevezésének kérdése. Nézz utána, mit jelent az, ha egy elnevezés „píszí” [P. C. – politically correct, politikailag korrekt], vagy ha nem az!

KÖNYVEK, FILMEK, INTERNETES BEJEGYZÉSEK

Csavad be, mint Beckham (angol–német–amerikai film, 2002, r.: G. Chadha). Mi történik, ha focirajongó vagy, de lány, ráadásul indiai származású?

A For the birds (Madárkák a dróton) amerikai animációs kisfilmben (2000, Pixar filmstúdió) egy idegen madár szeretne csatlakozni a csapathoz.

9. Behálózott világ

- Mi a véleményed a gondolatról? Változtat-e egy magányos ember életén, ha sok virtuális ismerőse van a közösségi oldalakon?

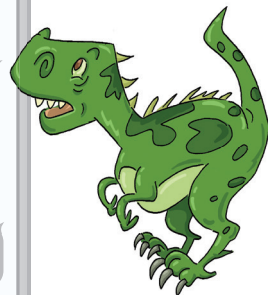
Az csupán illúzió, hogy a [közösségi oldalakhoz való] tartozás megszűnteti a magányt. Megoszthatok egy képet a kutyámról kutyasétáltatás után, attól a kutyát még egyedül sétáltattam meg.

Boldizsár Ildikó, mesekutató

1. „Modernizált változat”

Nézd meg a rajtot, majd válaszold meg magadban az alábbi kérdéseket két-három mondatban! Le is jegyezheted ezeket!

- Mit mond ez a vicc a világháló és az újmédia jelentőségéről a mai kor emberének életében?
- Egyetértesz-e azzal, hogy manapság a közösségi oldalakon dől el minden fontos dolog?

2. Közösségi oldalak

Alkossatok 3 csoportot, és válasszatok a feladatok közül! Minden csoport egy feladatra koncentráljon, és ha elkészült, ossza meg munkája eredményét a többiekkel!

a) Egyenként gondoljátok végig, mit felelnétek az egyes kérdésekre, majd válaszaitokat gyors körkérdések formájában osszátok meg egymással! Foglaljátok össze a csoport médiahasználati szokásait és javaslatait egy poszteren!

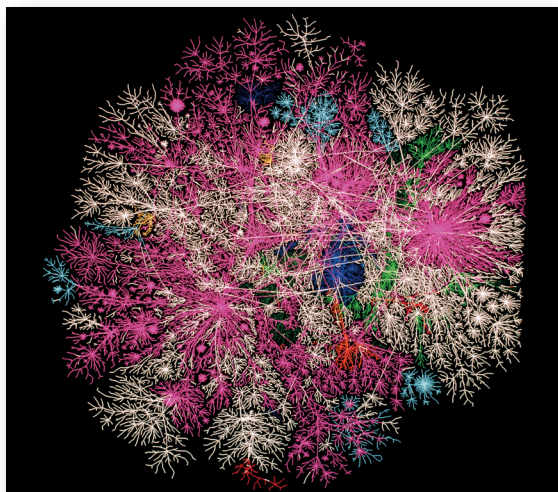
- Regisztráltál-e valamelyik közösségi oldalon?
- Milyen információkat osztasz meg magadról?
- Milyen téged ábrázoló fotókat teszel ki?
- Milyen típusú információ megosztását nem javasolnád? Miért?

b) Készítsetek közös fürtábrát a következő szempontok alapján!

- Internetes közösségek, amelyeknek tagjai vagytok.
- Tevékenységek, amelyeket ott végeztek.
- Az adott közösség előnyei / az adott oldalak hátrányai vagy a használatuk veszélyei.

c) Rövid személyes történettel válaszoljatok a következő kérdésekre!

- Mások-e a „virtuális” barátaid, mint akikkel a való életben barátkozol?
- Előfordult-e már, hogy választanod kellett, kikkel töltöd inkább az idődet? Melyik társaság mellett döntöttél? Miért?

3. Az internet arca

A kép számítógépes grafika, amely bolygónk internetes forgalmát szemlélteti. A vonalak az elküldött üzeneteket ábrázolják, a színek pedig a küldő nemzeti hovatartozását: a rózsaszín amerikai feladótól érkező üzenetet jelöl, a sötétkék angolt, a világoskék olaszt, a világoszöld svédet, a fehér pedig ismeretlent. Fogalmazzatok meg néhány állítást, amelyre a grafika rávilágít!

4. Új típusú nyilvánosság

A 19. század közepéig *közvetlen és helyi kultúrában* éltünk. Napi teendőink és szokásaink a szóbeli és személyes közlések révén szabályozták életünket a lakóhelyünkön éppúgy, mint munkánk során. Ezután jelent meg a sajtó, a film, a rádió, később pedig a televízió *közvetített kultúrája*, s ettől kezdve vesz részt a média a nyilvánosság gyártásában és irányításában is. Eleinte a közvélemény nyilvános helyeken, piactereken, vendéglőkben, kávéházakban formálódott, ám később a közélet és magánélet határai egyre inkább elmosódtak. Mára az élet személyes közege is teljes mértékben átjárhatóvá vált a média számára.

A 20. század végére létrejött a „*globális falu*”, amely az új technológia, elsősorban a *világháló* révén összeköti a helyi kultúrák sokaságát. A helyi ügyeket ma éppúgy az internet fórumain vitatjuk meg, mint a nemzeti szintű kérdéseket, de nemzetek feletti témákban, globális ügyekben is véleményt nyilváníthatunk. A közösségi oldalak révén soha nem látott tömegekhez juttathatjuk el üzeneteinket pillanatok alatt, ezáltal *idő- és térérzékelésünk is változóban van*.

Magánemberként bárhol akadálytalanul mondhatjuk el, amit gondolunk. Így *véleményünk olyan kiterjedt hatást gyakorolhat*, amilyen régebben csak újságíróként, tömegkommunikációs szereplőként lett volna elképzelhető. Ebből azonban az is következik, hogy napjainkban a *nyilvános megszólalás felelőssége* már a magánszemélyekre is vonatkozik.

Ugyanilyen fontos, hogy *magánjellegű információinkat is meg kell védenünk* az illetéktelen felhasználástól. Első lépésként tehát gondoljuk át, valóban azt szeretnénk-e, ha az adott kép, szöveg, személyes adat, amelyet egy közösségi oldalon megosztani szándékozunk, tényleg minden ismerősünk számára – és rajtuk keresztül akár mások számára is – elérhetővé válna!

• Foglald össze a szöveg bekezdéseinek tartalmát vázlatpontok segítségével!

1. A közvetített kultúra megjelenésének hatásai
2. A „globális falu” új típusú nyilvánossága
3. A nyilvános megszólalás felelőssége
4. Magánjellegű információink védelme

5. Virtuális [képzeltbeli, nem valódi] közösségeink

1942-ben, a rádiózás aranykorában egy kivégzés előtt álló amerikai nő utolsó kívánsága az volt, hogy megtudja, mi fog történni kedvenc szappanoperájának a hőseivel az elkövetkező szezonban. Ahogyan a családtagoktól elbúcsúznak az elítéltek, és akkor nyugodnak meg, ha biztonságban tudják őket haláluk után is, úgy akart tudni a börtön magányában családtaggá vált szappanopera-figurák jövőjéről az elítélt. Figyelemre méltó, hogy a börtön vezetése és a rádiótársaság is természetesnek találta és teljesítette a kérését.

Császi Lajos: A média rítusai – részlet

- Mit gondoltok az elítélt nő furcsa kívánságáról? Írjatok rövid kommenteket az eset kapcsán! Dolgozzatok közösen! Egy nagy papírlap közepére ragasszátok fel a ki nyomtatott szöveget, és öt percen át a csoport minden tagja írhat a papírra. Kommentárjaitok vonatkozhatnak az eredeti szövegre, de társaitok véleményére is.

6. Nyilvánosság előtt élünk

A fenti szövegben leírt esetet – ha első megütközésünkön túllépünk – többféleképpen is megítélhetjük. Az alábbi véleményeket ves-sétek össze az előző feladatban összegyűjtött gondolataitokkal! Mely gondolatok köthetők Anna, Dani vagy inkább Andi pozíciójához? *(Császi Lajos: A média rítusai és Bugovics Zoltán – Szakál Gyula: Szociológia című könyve nyomán)*

ANDI: Ez a történet az úgynevezett „nem kölcsönös távolsági intimitás” példája. Ilyenkor úgy érezzük, elég közel állunk a média hőseihez és sztárjaihoz, hogy privát életükről információkkal rendelkezünk. A hölgy mindenféle valós közösségből fizikailag és társadalmilag egyaránt ki volt rekesztve, ám a média még ekkor is megadta neki a közösség illúzióját. Hogy ez jó vagy rossz, azt ki-ki döntse el maga!

ANNA: Az információs társadalomban a tájékozottság megléte vagy hiánya a vagyonhoz hasonló különbségeket teremt. Minél magasabb társadalmi réteghez tartozik valaki, annál megbízhatóbb információforráshoz juthat. Ha viszont a bulvár a tájékozódás fő forrása, az egyén torz képet kap a valóságról, ez pedig rontja boldogulási esélyeit. Tehát a történetben szereplő nő nem izlésahiányban, hanem információhiányban szenvedett: nem volt hozzáférése a minőségi információforrásokhoz.

DANI: Nem kell ebből ilyen messzemenő következtetéseket levonni! Ki-ki úgy szórakozik, ahogy akar, úgy csökkenti a feszültségét, ahogy tudja. A netes játékokban például a társaimmal valós közösségben vagyok, és ez sokkal vidámabb, mintha egyedül ülnék odahaza. A szövegben szereplő nő kérhetett volna mondjuk egy hamburgert sült krumplival, és akkor senki nem cikkezne erről. Ez a vágy se nem jobb, se nem rosszabb amannál.

7. Hogy az internet biztonságosabb hely legyen...

Alkossatok 4-5 fős csoportokat, és oldjátok meg az alábbi feladatok egyikét!

a) Készítsetek alsósoknak szóló plakátsorozatot a biztonságos internethasználat 3-4 fontos szempontjáról! Ötleteket meríthettek a következő, kicsiknek szóló, magyarul beszélő rajzfilmekből:

- A YouTube-on az *OVCE.sk* filmjei: *Ne táncolj a farkassal!* – *Gyapjú nélkül* – *Eltitkolt barát* – *A fehér juh*
- A *mese.tv*-n az *Internetbiztonság* cím alatt láthatókból: *Chat élmény és csatlomány* – *Sosem vagy egyedül* – *Netre fel!* – *Bigyoo 'Bot színre lép*

b) Keressetek példát valamelyik népszerű közösségi oldalon olyan profilra, amely minden tekintetben megfelel az internetes biztonsági javaslatoknak! Állítsatok mellé egy „sok sebből vérző”, „óvatlan” profilt is, és mutassátok be őket a csoportnak, kiemelve problémás vonásait!

c) Vizsgáljátok át a közösségi oldalakon saját profiljaitokat biztonságosság szempontjából, és ha szükséges, javítsátok a hibáikat!

Az előbb említett rajzfilmeken kívül lényeges gondolatokat találhattok még az *etikett.hu* honlapon is, ahol többek között a Szakértői kerekasztal javaslatait olvashatjátok. Ismerkedjete meg a *saferinternet.hu* és a *biztonsagosinternet.hu* tippjeivel, videóival és letölthető anyagaival is!

► Jelenet a *Ne táncolj a farkassal!* című rajzfilmből

ÖSSZEGZŐ KÉRDÉSEK

- Gyűjtsétek össze a táblán vagy egy nagyobb méretű lapon az információs társadalom előnyeit és hátrányait az egyén, illetve a közösség(ek) számára!
- Miben kellene internetezési szokásaidon változtatni? Írj néhány tanácsot magadnak!

NÉZZ UTÁNA!

- Kinek az elgondolása a *globális falu*, és mit értett rajta?
- Mit jelent a *meme* [mém] kifejezés a mai internethasználók körében? Találkoztál-e valamilyen mémmel?
- A Science Photo Library weboldalán – *www.sciencephoto.com* – a „memetic” keresőszóval digitális alkotásokat találsz. Válassz egyet! Milyen szavak jutnak eszedbe róla? Az angol nyelvű leírásban található cím köthető-e az általad összegyűjtött szavakhoz?

KÖNYVEK, FILMEK, INTERNETES BEJEGYZÉSEK

A *www.webwewant.eu/hu* oldalon európai fiatalok és tanárok által összeállított anyagokat találsz, amelyek a tudatos internethasználatot segítik.

10. NETika: jog és felelősség az információs társadalomban

Az internet kezdeteinél járunk csupán.
Használjuk hát bölcsen!

*Jimmy Wales,
a Wikipédia egyik
alapítója*

- Jimmy Wales az információáramlás egészen új közegeként tekint az internetre. Mit jelenthet számára ennek a közegnek a felelős, „bölcs” használata?

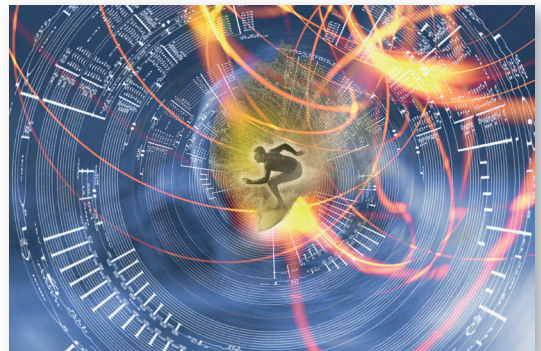
1. Világháló

Soroljatok fel minél több szót vagy kifejezést, amelyben a *net*, *internet* vagy a *háló* szavak fellelhetők! Adjatok körbe egy tárgyat, és akihez ér, mondjon egy szót! Addig gyűjtsétek a szavakat, amíg mindenki nem passzol!

- Milyen alap-, illetve metaforikus jelentése, milyen hangulata van a felsorolt szavaknak?

Nézd meg figyelmesen a képet, majd beszélgetsetek a kérdésekről!

- Milyen asszociációkat kelt benned az internet képe?
- Milyen szín, érzés, hang, tárgy, testrész, személy jut eszedbe róla?
- Mennyiben más ez, mint ami a feladat elején az *internet* szóról eszedbe jutott?

2. „Elnetezett” idő

Becsüld meg, melyik családtagod hány percet tölt naponta internetezéssel!

Otthon ellenőrizd feltételezésedet!

Mérd egy héten át a netezéssel töltött időt, és átlagold a kapott értékeket! Az adatokat jegyezd le a füzetedbe!

Mit gondolsz, ez sok vagy kevés?

családtag	feltételezett idő	mért/számított idő
te magad		
testvéred*		
édesanyád		
édesapád		
nagymamád*		
nagyapád*		

* Toldj be sorokat, ha többen vagytok testvérek, vagy ha édesapád és édesanyád szülei is élnek!

3. Internetes etika

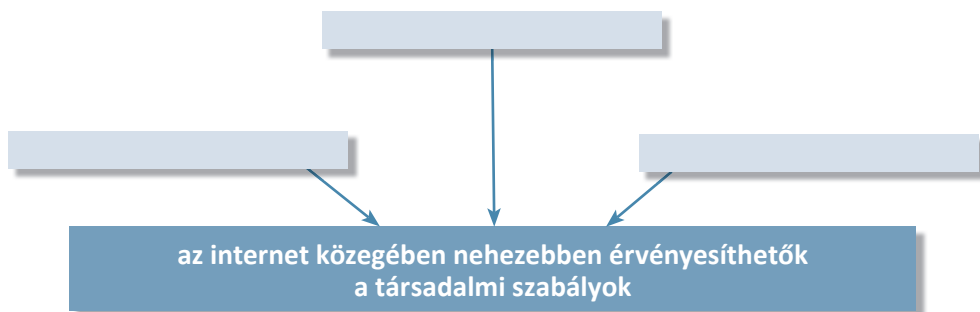
Mekkora változást hoz majd életünkben, erkölcsi rendszerünkben az internet megjelenése? Bár erre a kérdésre még nincs határozott válasz, néhány fontos szemponton már most érdemes elgondolkodnunk.

A világháló *virtuális világa* olyan, számítógépek által létrehozott *digitális közeg*, amely az információ hatékony kezelését teszi lehetővé, *nem központosított, interaktív*. Azonnal és közvetlenül hozzáférhető rendszer, rugalmas, folyamatosan bővíthető. Mindez lehetőséget ad a soha nem látott sebességű információáramlásra, a tudás gyarapítására, a kulturális sokszínűség megtapasztalására. Ugyanakkor *hálózatszerű* felépítése miatt pillanatnyilag a maga teljességében nem is ellenőrizhető, ráadásul az interneten hagyományosan tekinthető *névtelenség* is okot adhat aggodalomra.

Mégis, mivel a világhálón is emberek közötti kapcsolattartás folyik, érvényesnek tekinthetjük rá ugyanazokat az erkölcsi elveket, viselkedési módokat, amelyeket a mindennapok során alkalmazunk, s amelyek betartását másoktól is elvárjuk. Ebből a feltevésből indultak ki a washingtoni Számítógépes Etikai Intézet munkatársai is, amikor összeállították a „*Számítógépetika tízparancsolatát*”.

1. Ne használd arra a számítógépedet, hogy másoknak kárt okozz!
2. Ne akadályozd mások számítógépes munkáját!
3. Ne szaglássz mások számítógépes anyagai körül!
4. Ne lopj a számítógép segítségével!
5. Ne használd arra a számítógépet, hogy hamis tanúságot tegyél!
6. Ne másolj le és ne használj olyan védett szoftvert, amelyért nem fizettél!
7. Ne használd mások számítógépes anyagain, forrásait engedély vagy megfelelő fizetség nélkül!
8. Ne tulajdonítsd el mások szellemi termékét!
9. Gondolj az általad írt program vagy az általad tervezett rendszer társadalmi következményeire!
10. Mindig embertársaidat tisztelve, őket tekintetbe véve használd a számítógépet!

- Válassz ki három „parancsolatot”, és találd ki egy-egy olyan döntéshelyzetet, amelyet ezek segítségével oldanál meg!
- A szöveg alapján írd három okot, amely az ábrán megadott következményhez vezet! Dolgozz a füzetben!

4. „...ne bánts mást!”

A kép egy sajnos igen elterjedt jelenségre, az internetes bántalmazásra hívja fel a figyelmet. Amikor az iskola udvarán „beszölünk” egymásnak, azzal is fájdalmat okozunk, de mindez nem összemérhető azzal a keserűséggel, ha az ilyen becsmérlést esetleg több száz „lajk” kíséri. A közösségi oldalak nyilvánossága soha nem látott mértékben erősíti fel a bántó megnyilvánulások hatását. Ezért annak, aki ezeken az oldalakon megnyilatkozik, e hatásért is felelősséget kell vállalnia!

Figyeld meg a képet!

- Milyen a kép kompozíciója, mi került a kép középpontjába?
 - Milyen érzelmeket kelt benned?
- Találj ki egy történetet a kép alapján!
- Ki a képen látható fiú? Mi történt vele?
 - Hogyan folytatnád a cselekményt?

Mit tegyen zaklatás esetén? Egyet-értesz-e azzal, hogy...

- beszéljen szüleivel vagy tanárával,
- dokumentálja a sértéseket,
- ne válaszoljon az ilyen levelekre,
- tiltsa le a zaklató címét,
- jelentse a közösségi oldalon a sértő hozzászólásokat?

5. Állandó zaklatás

Páros munkában készítsetek pókhálóábrát az internetes zaklatásról a szöveg alapján! Majd egészítsétek ki az ábrát a saját ismereteitek alapján! Beszéljétek meg a csoportban, ki mit tartott fontosnak! Bővítsétek ábrátokat a többiek néhány ötletével is!

A cyberbullying [online zaklatás] egy olyan jelenség, amely magában foglal minden virtuális térben történő bántalmazó, megalázó, lealacsonyító, piszkálódó stb. magatartást, mely főként középiskolások között elterjedt, de a teljes oktatási rendszerben fellelhető.

Az iskolai piszkálódás nem új jelenség, azonban napjainkig többnyire véget ért az iskolakapunál, és nem jutott el az otthonunkba. Így az áldozat a következő iskolanapig megnyugodhatott. Ellenben a cyberbullying az iskolakapun belül s azon kívül is jelen van, szüntelenül. A sértéseket nem a valós szünetekben követik el, hanem az online világban, például a sértett Facebook-profiljára kipoztolt üzenetekkel, képekkel, videókkal. Esetlegesen bántó, megalázó e-mailek vagy SMS-ek szakadatlan küldésével. A közösségi média esetén számolni kell azzal, hogy egy poszt a közlés pillanatában azonnal felmérhetetlen számú emberhez jut el, akik azt szabadon letölthetik, kezelhetik, továbbíthatják vagy sokszorozhatják, ezáltal is hatványozottabban okozhatnak maradandó lelki sérüléseket az éppen aktuális áldozatnak. A sértegetők megfékezését nehezíti az internet közegében megszokott anonimitás, hiszen egy profil vagy blog készítése történhet bárholonnan, bárki által, a zaklatás megvalósulhat akármelyik internetes fórumon, az elkövető pedig nehezen lesz azonosítható.

Pongó Tamás: Cyberbullying, az ellenség, amely köztünk él című cikke nyomán
<http://jogaszvilag.hu>

6. Kérdések az internetről – keresztény szemmel

Dolgozzatok 4-5 fős csoportokban! Válasszatok ki a következő szövegből egy kérdést vagy állítást! Fogalmazzatok meg vele kapcsolatban 2-3 lehetséges, akár egymásnak ellentmondó véleményt, majd adjátok elő őket! Végül vitassátok meg, kinek a gondolatával értetek egyet! Segítségképpen a Gyűjteményben az egyik kérdés kapcsán bemutatunk néhány álláspontot a ➔ 141. oldalon.

Számos nehéz, az internettel kapcsolatos kérdésben nemzetközi megállapodásra van szükség, például: hogyan védhető meg a törvényisztező emberek és csoportok magánszférája anélkül, hogy a közbiztonságért és a törvények betartásáért felelős személyeket akadályoznánk bűnözők és terroristák ellenőrzésében. Hogyan védhető meg a szerzői jogok és a szellemi tulajdon anélkül, hogy a köztulajdonban lévő anyagokhoz való hozzáférést nehezítenénk, és miképpen határozható meg egyáltalán a „köztulajdon” fogalma? Hogyan lehet széles alapon üzemeltetni internetes, soknyelvű információtárolókat, melyekhez az internet minden alkalmazója ingyenesen hozzáférhet? Hogyan védhetjük a nők jogait az internethez való hozzáférés és a korszerű

információs technológia egyéb területei szempontjából? A legégetőbb kérdés, hogyan számolható fel a digitális szakadék az információkban „gazdagok” és „szegények” között?

Az internet etikája – részlet. Kiadja a Tömegkommunikáció Pápai Tanácsa, 2002.

ÖSSZEGŐ KÉRDÉSEK

- Az internetre alkalmazott metaforák közül melyik honnan ered, melyik milyen sajátosságot emel ki? A leckében megbeszéltek alapján melyiket tartod a legtalálóbbnak?

világháló

infosztráda

digitális könyvtár

digitális világ

NÉZZ UTÁNA!

- Vizsgáljátok meg néhány téma kommentjeit az interneten! Milyen minőségűnek találjátok a megszólalásokat? Készítsétek el a kommentelés etikai kódexét, „illetmantát”!
- KIHÍVÁS – Sevillai Szent Izidor, az informatika és az internet védőszentje 6. századi tudós. Miért pont őt választhatták védőszentül az informatikusszakma képviselői?

KÖNYVEK, FILMEK, INTERNETES BEJEGYZÉSEK

A virtuális világban játszódó filmeket mutat be Hungler Tímea *E-VILÁGOK Cyberterek, cyberfilmek* című írásában a Filmtett, Erdélyi Filmes Portálon. www.filmtett.ro

A SIKER ÚTJAI – PROJEKTFELADAT

A siker mindenkinek mást jelent. Gyakran nehéz út vezet oda. Van, aki hátrányból indul a többiekhez képest. Mások kitartásából vagy kudarcaiból sokat tanulhatunk. Ebben a projektben arra biztatunk, hogy ismerkedj meg egy életútval interjú vagy dokumentumok segítségével, majd mutasd be csoportodnak, saját gondolataiddal együtt!

A választás. Az ismerős személyek közül kire lennél kíváncsi, és miért? Mi az, amit már tudsz róla? Mi az, amit sejtessz vagy feltételezel? (A kutatás után ellenőrizd ezeket!)

Dokumentumok. Keresd a kiválasztott személyről szóló szöveget, képet, filmet a médiában, interneten, minél többet! Jegyezd ki a fontos vagy érdekes információkat!

Interjú. Gondold végig, mit szeretnél megtudni az interjúalanytól! Fogalmazd meg a fő kérdéseket! (Beszélgetés közben újabbak is eszedbe juthatnak.) Találd ki, hogyan rögzíted a válaszokat! Mondd el beszélgetőtársadnak az interjú célját és azt, kinek szeretnéd megmutatni az eredményt! Kérd a beleegyezését!

Bemutató. Az információt rendezd kisebb egységekbe témák szerint! Írd meg a beszédet! Döntsd el, mivel illusztrárod (kép, tárgy)! Ha lehet, készíts digitális anyagot! Gyakorolj!

- *Miért éppen ezt a pályát választotta?*
- Gyerekként félttem az orvosoktól. Majd sajnos beteg lett a testvérem, és mikor meggyógyult, úgy gondoltam, én is szeretnék másoknak segíteni.
- *Nehéz volt a tanulás?*
- Eleinte nagyon nehéz, különösen a kémia. De kitartottam, és azután a gyakorlat már érdekes volt.
- *Hol dolgozott?*
- Először kórházban, ahol sokat tanultam. Majd egy kis faluban lettem gyermekorvos, ahol bizony sok szegény gyerek volt.
- *Szeretett ott lenni?*
- Igen, mert mindenki ismert, és megfogadták a tanácsaimat.
- *Mit szeret ebben a munkában, és mi a nehéz?*
- Éppen a nehézség a szép benne. A gyerekek nem mindig tudják elmondani a problémájukat, ezt meg kell fejteni, és csak úgy lehet, ha megbíznak bennem.
- *Mit tart számon sikerként a munkájában?*
- Ha azt látom, hogy egy gyermek egészséges és pozitív gondolkodású felnőtté válik, ami-ben kicsit nekem is részem volt.

1. Életutak

Készíts interjút egy családtagoddal vagy ismerősöddel életéről, céljairól, sikereiről!

2. Mi van a siker mögött?

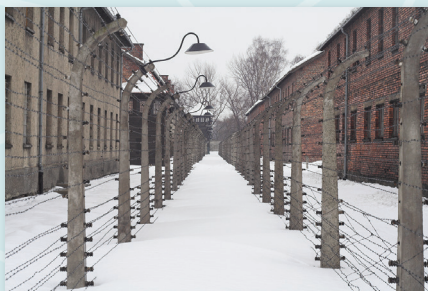
Válassz olyan személyt, aki sikereket ért el a munkájában! Milyen út vezetett ideig? Végezz kutatást, a prezentációd pedig lehet fiktív [kitalált] interjú is!

EMBERI SORSOK KÖZELRŐL – PROJEKTFELADAT

A *holokauszt* görög kifejezés: egészen eléggő áldozatot jelent. Így nevezzük az európai zsidóság 1933 és 1945 között lezajló üldözését és tömeges meggyilkolását, amelyet a nemzetiszocialista Németország és a vele együttműködő hatalmak követtek el. A *cigány holokauszt* kifejezést értelemszerűen arra az eseménysorra értjük, amelyben több százezer roma áldozatot öltek meg.

Milliók halálát idézték elő a sztálini kommunista rendszer munkatáborai is, az úgynevezett Gulag-rendszer lágerei. Magyarországról mintegy 700 ezer embert hurcoltak el ilyen táborokba. Közülük 300 ezren nem éltek túl a kegyetlen körülményeket, az éheztetést és az embertelen bánásmódot, valóságos csoda, hogy az áldozatok egy része életben maradt.

Projektünkben személyes történeteket dolgozhattok fel eredeti forrásgyűjtemények alapján.

1. Személyes történetek

A Centropa Alapítvány több száz interjút készített holokauszt-túlélőkkel. A fényképekkel, videókkal kísért gyűjteményben a tragikus sorsok mellett korabeli élethelyzeteket is megismerhettek a www.centropa.org/hu honlapon.

a) Olvass el egy interjút, és emelj ki belőle információkat a kérdések alapján!

- Ki a beszélő? Hány éves? Hol él jelenleg?
- Mit lehet megtudni a családjáról, életükről a háború előtti évekből?
- Mi lett a sorsa a közvetlen családtagoknak?
- Milyen események történtek vele a deportálás előtti időszakban?
- Mi történt vele a lágérban? Hogyan élte túl?
- Mi várta, mikor hazajött?

b) Válassz egy képet a gyűjteményből, és röviden mutasd be a rajta látható személyeket, eseményt, helyszínt! Milyen kapcsolatokat és érzelmeket ábrázol a kép?

2. Tények és sorsok

A www.katonakagulagon.hu és a www.oktatoalapok.mnl.gov.hu honlapokon szovjet munkatáborokba hurcolt magyarok leveleivel, használati tárgyaival ismerkedhetsz meg, illetve interjúkból, film- és hangfelvételekről ismerheted meg tragikus sorsukat. Dolgozz fel egy életutat az 1. feladat szempontsora szerint!

3. A világ igazai

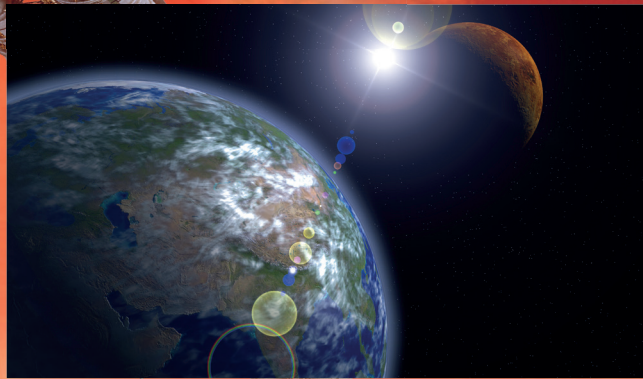
A Jad Vasem emlékbizottság adományozza a „Világ igazai” kitüntetést azoknak a nem zsidó embereknek, akik életük kockáztatásával mentettek zsidókat a holokauszt alatt.

- Kutass olyan magyarok után, akik megkapták ezt a kitüntetést, és ismertesd a háború alatti cselekedeteiket és későbbi sorsukat!

A MARS-KOLÓNIA – Projektfeladat

Az űrkutató programban meghirdették a Mars-expedíció elindítását. Megkezdődött a jelöltek kiválasztása.

Alakítsatok csoportokat! Az egyik csoport (A) tagjai lesznek a szervezők, a másik csoportba (B) kerülnek a közvetítők, a harmadikba (C) a jelentkezők.

1. Felkészülés

A szervezők

A csoport

A szervezők feladata a jelentkezők kiválasztása. Beszéljétek meg,

- milyen tudást vártok el a jelentkezőktől! Készítsetek táblázatot arról, hogy milyen ismeretek és készségek fontosak a leendő kolónia számára!
- milyen emberek vegyenek részt a Marsra való utazáson! Készítsetek listát a kiválasztás főbb szempontjairól! Például: milyen életkorú és nemű embereket választanátok ki? Milyen tulajdonságokkal rendelkezzenek? Melyek azok a személyiségjegyek, amelyek alapján nem javasolnátok a jelentkezőnek az utazást? Miben hasonlítsanak, és miben különbözzenek az utazók?
- Tervezzétek meg a felvételi beszélgetés főbb kérdéseit!

A közvetítők

B csoport

A közvetítők feladata a kapcsolattartás lesz.

Első lépésként tervezzétek meg a kampányt a jelentkezéshez! Hogyan hirdetétek meg a Mars-kolóniában való részvételi lehetőséget? Egyeztessetek az A csoporttal arról, milyen kiválasztási szempontokat jelenítsetek meg a hirdetésekben! Készítsetek el a vázlatos tervet, megnevezve a médiumokat, látványelemeket és a fő szövegelemeket!

A jelentkezők

C csoport

Jelentkezzetek a programra!

Készítsetek bemutatkozó anyagot, amelyben kiemelitek személyiségetek jellemzőit, hasznosnak gondolt tudásokat, és elmondjátok az expedícióval kapcsolatos személyes céljaitokat is! Előzetesen állapodjatok meg arról, milyen anyagot készítenek (kisfilm, profil, önéletrajz, fotók stb.)!

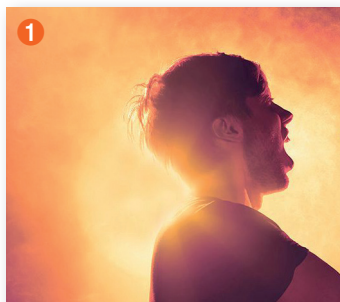
2. A választás

Játsszátok el a felvételi beszélgetést az A és C csoport tagjai között! Utána közös beszélgetésben egyeztessetek arról, kik utazzanak a Marsra, és miért éppen ők! Ezután a B csoport készítsen sajtóközleményt a döntésről!

VISSZATEKINTŐ

Rész és egész

A 8. leckében találkoztatok a jelenséggel, hogy ha egy kép részletét látjuk, más benyomás, ítélet alakul ki bennünk, mint mikor egy teljesebb képet nézhetünk. Alkoszatok 4 fős csoportokat! Minden csoport válasszon egy képszámot, majd ketten az itt látható, ketten pedig a 160. oldalon látható képről írjanak rövid híradást, vagy gyűjtse-
nek tíz szót, ami eszükbe jut róla! Hasonlítsátok össze ezeket! Vázoljátok fel egy – teljes képről kiválasztott – személy életének egy napját!

Mi dolgunk a világban?

a) Anélkül, hogy visszalapoznátok, 3 perc alatt gyűjtsetek minél több fogalmat, állítást, amelyre a fejezetből emlékeztek! Ezután 3 perc alatt egészítsétek ki a listát a tankönyv segítségével! A következő értékeket kapcsoljátok egy-egy fogalomhoz különböző módokon!

felelősség

megfontoltság

együttérzés

megértés

elfogadás

önbizalom

önérvényesítés

tisztelet

céltudatosság

b) Fogalmazz meg magadnak néhány kérdést/kételyt a témakörrel kapcsolatban!

c) Írj rövid fogalmazást azonos címmel, mint a fejezeté!

II. HELYEM A VILÁGBAN

11. A mi Európánk

Egység a sokféleségben
Az Európai Unió
jelmondata

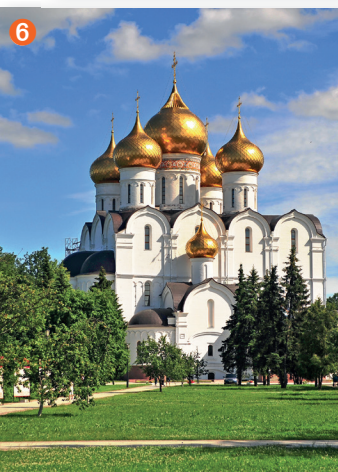
- Mit jelenthet a mottóban megfogalmazott *egység* és *sokféleség*?

1. Jellegzetesen európai

Mi jut eszetekbe az alábbi képekről? Ismerős-e valamelyik? Mi a közös bennük, és miben különböznek? (Leírás a 159. oldalon.)

Párokban dolgozva gyűjtsetek legalább három-három fontos és jellegzetes európai természeti képződményt • ételt vagy italt • történelmi eseményt • tudományos eredményt • képzőművészeti alkotást • sportsikert • könnyű- vagy komolyzenei művet!

Összegezzétek a gyűjtött válaszokat, és minden kategóriából válasszátok ki a három legnépszerűbbet!

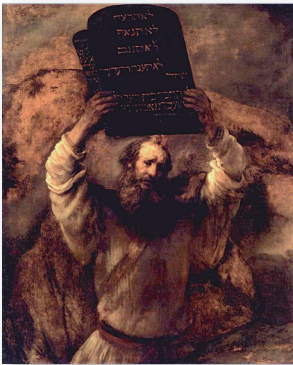
2. Egység és különbség

Csoportokban dolgozva gyűjtsetek ötleteket arra, milyen területeken van egység, azonosság, közösség az Európában élő emberek és népek között – például építészeti stílusok, erkölcsi értékek, politikai érdekek stb.! Mely területeken vannak eltérések, különbségek az Európában élő emberek és népek között (például nyelv, történelmi hagyományok)?

Európa népei, lakosai	
hasonlóságok	különbségek

3. Európa szellemi egysége

Európa nemcsak földrajzi egység. Sokkal inkább kulturális és szellemi közösség, amelynek alapja az, hogy az Európában élő emberek többsége hasonló módon gondolkodik, hasonló értékrendet képvisel.

▶ Erkölcsi értékek, alapelvek
(Rembrandt: Mózes a kőtáblákkal, 1659)

▶ A közös történelmi hagyomány

▶ Egyéni és közösségi szabadságjogok

▶ Társadalmi igazságosság, esélyegyenlőség, szolidaritás

▶ Demokrácia, alkotmányosság, parlamentarizmus

- Mit ábrázolnak a képek? Példák segítségével értelmezzétek a képalírások fogalmait! Történelmi és irodalmi tanulmányaitok során hol talákoztatok ezekkel a fogalmakkal?
- Mit jelentenek számotokra ezek a fogalmak a saját életetekre vonatkoztatva?
- Mit jelent az a kifejezés, hogy *kulturális örökség*? Mi mindent sorolnál az európai kulturális örökséghez?

4. Az Európai Unió alapjai

Olvassátok el az Európai Unióról szóló szerződés részletét! Az előző feladatra is vizsgálva gondolva figyeljétek meg, milyen alapértékekre épül az Európai Unió!

Az Unió az emberi méltóság tiszteletben tartása, a szabadság, a demokrácia, az egyenlőség, a jogállamiság, valamint az emberi jogok – ideértve a kisebbségekhez tartozó személyek jogait – tiszteletben tartásának értékein alapul. Ezek az értékek közösek a tagállamokban, a pluralizmus, a megkülönböztetés tilalma, a tolerancia, az igazságosság, a szolidaritás, valamint a nők és a férfiak közötti egyenlőség társadalmában.

Az Európai Unióról szóló szerződés 2. cikk

- Kiscsoportokban dolgozva emeljétek ki a szövegrészlet kulcsfogalmait! Röviden értelmezzétek őket, majd keressetek társadalmi példákat ezek megvalósulására!
- Véleményetek szerint mennyiben érvényesültek ezek az értékek a történelemben? Keressetek példákat ezeknek az értékeknek az érvényesülésére!

5. Az euró sokfélesége

Az Európai Unió országainak nagyobb része egységes pénzt – eurót – használ. Az érmék első oldala általában egyforma, a hátoldalára viszont minden csatlakozó ország a saját jelképét teheti. A képek segítségével válaszolj a következő kérdésekre!

- Szerinted mely országok eurói láthatók a képeken?
- Milyen szimbólumok, „országjellemzők” jelennek meg ezeken a pénzeken?
- Véleményed szerint mit akartak önmagukról mondani ezek az országok Európa és a világ más népei számára?
- Milyen „országjellemzőket” javasolnátok Magyarországnak? Találjatok ki és rajzoljatok le nemzeti szimbólumokat a leendő magyar euró számára!

1

2

3

4

5

6

6. Magyarország és az Európai Unió

2004-ben Magyarország az Európai Unió teljes jogú tagjává vált. Mindez számtalan előnyt – biztonságot, gazdasági felzárkózást, demokratizálódást – és lehetőséget kínált. Ugyanakkor azonban önállóságunk korlátozását is jelenti.

Az Európai Unió – a tagállamok jogrendszerének összehangolásával – egységes piacot hozott létre. Ezzel kialakult a személyek, az áruk, a szolgáltatások és a tőke szabad áramlásának lehetősége az unión belül. Az EU közös politikát folytat a kereskedelem, a mezőgazdaság, a halászat és a régiók fejlesztése területén. A tagállamok egy részében a közös fizetőeszközt, az eurót is bevezették. Az unió nagyobb részében megszűnt a belső határőrizet.

Részlet Magyarország társulási szerződéséből: „A szerződő felek elismerik, hogy Magyarországnak az unióba történő integrációjához elengedhetetlen feltétel az, hogy az ország jelenlegi és jövőbeni jogszabályait közelítsék az unió szabályaihoz. Magyarország vállalta, hogy amennyire lehetséges, jövőbeni szabályai összeegyeztethetők lesznek az unió szabályaival.”

- Gyűjtsétek össze a szövegből, hogy milyen területeken alakult ki egységes szabályozás az Európai Unió országaiban!
- Keressetek példákat arra, mit jelent: „*kialakult a személyek, az áruk, a szolgáltatások és a tőke szabad áramlásának lehetősége az unión belül!*”!

7. Vélemények Magyarország európai uniós tagságáról

A véleményekből kiindulva csoportokban gyűjtsetek érveket, példákat Magyarország csatlakozásának előnyeiről és hátrányairól, majd közösen beszéljétek meg ezeket!

IDA: Bár őseink Keletről érkeztek, az államalapítás óta a magyarok az európai értékrendet vallják és képviselik. A keleti birodalmak – tatárok, törökök, oroszok – időnként befolyást szereztek országunk fölött, és ezek az időszakok történelmünk sötét időszakai. A rendszerváltozás után tehát csak visszatértünk Európába. Lehet, hogy ez a visszatérés nehézségekkel is jár, de hamarosan föl fogunk zárkózni a fejlettebb európai országokhoz.

BORI: Magyarország csak nyert azzal, hogy belépett az Európai Unióba. Szabaddá váltak a határok, egy erős közösség védelme alatt állunk. Nagyon sok anyagi támogatást kapunk ahhoz, hogy felzárkózzunk. Nézzünk csak körül, ma szinte minden uniós forrásból épül. Igaz, hogy ez annak az ellentételezése, hogy megszüntettük a vámokat, és megnyitottuk a nemzeti piacot a nyugati áruk előtt.

PATRIK: Nekünk, magyaroknak óvatosnak kell lennünk az európai népekkel, amelyek sokszor elárultak, magunkra hagytak bennünket. Bár sok lehetőséget kínál az Európai Unió, sokféle támogatást is kapunk, de egy sor iparágunk tönkrement, „szegény rokonként” vettek fel bennünket, és úgy is bánnak velünk. A nagy szabadság után sem élünk sokkal jobban. Csak nemrég nyertük vissza nemzeti függetlenségünket. Nem volna szabad anyagi előnyökért hagyni, hogy beleszóljanak Magyarország belügyeibe.

8. Közös értékeink

Európa nem arra kíváncsi, hogy hogyan utánozzuk őket, hanem arra, hogy mit adunk magunkból.

Kodály Zoltán

Értelmeztétek közösen, majd vitassátok meg Kodály gondolatát!

Kiscsoportokban dolgozva kutassatok és készítsetek prezentációt a következő órára arról, hogy

- melyek azok a magyar értékek, amelyek fontosak lehetnek Európa más országai számára, vagy
- milyen értékes dolgokat kaptunk más európai nemzetektől, kultúráktól!

9. Utazások Európában

Csoportokban tervezetek utazást a választott feladat alapján! Készüljétek fel arra, hogy rövid idegenvezetést tartotok az útitársaitoknak a látnivalókról, majd adjátok elő a többi csoportnak!

- Négy nap Európában.* Állítsatok össze egy négynapos európai utazási tervet! Európa melyik országába, melyik régiójába utaznátok? Mit néznétek meg? Kikkel találkoznátok legszívesebben?
- Négy nap Magyarországon.* Ismertessétek meg európai ismerősötöket hazánkkal! Milyen nevezetességeket, látnivalókat mutatnátok meg neki? Milyen programokat szerveznétek? Milyen jellegzetes ételeket és italokat kóstoltatnátok meg? Kiket mutatnátok be neki, ha mindenkit ismernétek Magyarországon? Mit mondanátok neki, ha megkérdezné, hogy milyenek a magyarok?

ÖSSZEGZŐ KÉRDÉSEK

- Mi jut eszedbe, ha azt olvasod vagy hallod: Európa?
- Milyen ember az, akire azt mondják, hogy „európai polgár”?

NÉZZ UTÁNA!

- Honnan származik Európa elnevezése?
- Mikor van az Európa-nap?
- Mi az Európai Unió himnusza?

KÖNYVEK, FILMEK, INTERNETES BEJEGYZÉSEK

Az Európai Unió magyar nyelvű honlapja: http://europa.eu/european-union/index_hu.htm. A www.visiteurope.com angol nyelvű honlapon képes ismertetőket találsz.

Utazások, úti beszámolók: <https://utazgatok.hu>, www.utikalauz.hu, <http://utikritika.hu>, *Nagy utazás vonattal Európában – Great Railway Journeys of Europe* (amerikai dokumentumfilm-sorozat).

12. Magyar vagyok – otthon vagyok

- Fogalmazd meg a saját szavaiddal, mit jelent Márai Sándornak a haza!
- Gyűjtsd össze, mi mindent takar számodra a haza fogalma! Milyen képek, érzések, emlékek jutnak eszedbe?

A haza nem csak föld és hegy, halott hősök, anyanyelv, őseink csontjai a temetőkből, kenyér és táj, nem. A haza te vagy, [...] őt éled és fejezed ki, mind a nyomorult, nagyszerű, lángoló és unalmas pillanatokban, melyek összességé életet alkotja.

Márai Sándor

1. Magyarok

Adjatok címet a képeknek! Kik lehetnek ezek a fiatalok? Egyénileg vagy csoportosan válasszatok ki egy képet, és találgatok ki az egyik személy számára élettörténetet! Adjatok nevet neki! Hol élhet? Hogyan telik egy napja? Milyen öröme és bánata van? Mit jelenthet számára, hogy ő magyar?

2. Magyar hazafiak

Olvassátok el az életrajzokat, és hasonlítsátok össze a leírt személyeket!

Széchenyi István gróf. Író, politikus, az első felelős magyar minisztérium közlekedési és közmunkaminisztere volt. Nevéhez fűződik a Magyar Tudományos Akadémia megalapítása, a Duna és a Tisza szabályozása, a Lánchíd építése, a balatoni gőzhajózás létrehozása.

Barabás Miklós festménye ▶

Szabó János és Kovács Mária házaspár. Iskoláik elvégzése után hamarosan családot alapítottak. Munkájukat odaadással végezték. Gyermeküket szeretettel és gondosan nevelték. Rokonaik és barátaik számíthattak rájuk. Tudtak örülni az élet ajándékainak, és becsülettel megbirkóztak a nehézségekkel is. A törvényeket betartották, jó hazafiak, jó emberek voltak, amíg meg nem haltak.

- Beszélgetsetek arról, mitől válik valaki „nagy emberré” és mitől jó emberré!
- Mit jelent a *jó hazafi* kifejezés? Szerintetek mit jelent ma hazafinak és honleánynak lenni?

3. Számomra mit jelent magyarnak lenni?

SZILÁRD: Büszke vagyok arra, hogy a népünk több mint ezer éven át fennmaradt! Sőt! Úgy gondolom, hogy teljesítményünk alapján a nemzetek élvonalához tartozunk. Még akkor is, ha tudom, mi sem vagyunk hibátlanok. Tenni is szeretnék ezért valamit. De még nem igazán tudom, hogy mit. Édesapám azt mondja, hogy tanuljak jól. Ezt értem, meg igaza is van, de...

FANNI: Magyar vagyok, ebbe az országba születtem, ehhez a közösséghez tartozom. Természetes számomra, hogy itt élek. Itt van a családom, itt vannak a barátaim. Ez olyan nekem, mint a levegő. Erről legtöbbször akkor szoktam gondolkodni, ha külföldön vagyok.

ERNŐ: Nekem ez olyan, mint a sport. Nagyon fontos, hogy legyen egy csapatom, amelyiknek szurkolhatok. Mindig el szoktam érzékenyülni, ha a Himnuszt hallgatom, vagy ha azt hallom, hogy a magyarok győztek, feltaláltak vagy építettek valamit. Ugyanakkor nem akarok nagyon elfogult se lenni. Ha rosszul játszanak, az nem mentés számukra, hogy magyarok, hogy az én csapatom. Azt nem tudom elfogadni.

- Emeljétek ki, milyen szempontokat és érveket hoznak föl a beszélgetők magyarságuk megfogalmazásakor!
- Hasonlítsátok össze, miben hasonlítanak és miben különböznek a vélemények!

4. Magyar vagyok

Magyar vagyok: lelkem, érzésem örökséget kapott, melyet nem dobok el: a világot nem szégyíteni kell, hanem gazdagítani. Hogy szolgálhatom az emberiséget, ha meg nem őrök magamban minden színt, minden kincset, ami az emberiséget gazdagíthatja? A magyarság színét, a magyarság kincsét! De mily balga volnék, ha ugyanakkor más színt, más kincset el akarnék venni vagy meggyengíteni!

Babits Mihály

- Hogyan értelmezi Babits Mihály a magyar kultúra és az egyetemes emberi kultúra viszonyát?
- „Magyar vagyok.” Hogyan fogalmaznád meg a magad számára?

5. A magyarság mint közösség

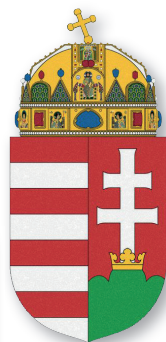
Nekünk, magyaroknak a *nemzeti közösséghez* való tartozás jelenti azt a tágabb teret, amelyben megfogalmazhatjuk *identitásunkat* [önazonosságunkat]. Ez egyrészt *politikai közösséget* jelent: Magyarországon élek, magyar *állampolgár* vagyok. Másrészt *kulturális közösséget* mindazokkal, akik magyar nyelven beszélnek, akik hasonló hagyományokkal – szokásokkal, ünnepekkel és öntudattal – rendelkeznek. Ez a két szempont többnyire egybeesik: aki Magyarországon születik, anyanyelve, kultúrája, állampolgársága magyar, az természetes módon részesül mind a politikai, mind pedig a kulturális nemzethez való tartozás élményében.

Vannak azonban olyan magyarok is, akiknek ugyan az anyanyelve, kultúrája magyar, de közben más állam polgárai. Természetesen mindez lehet fordítva is: Magyarországon élnek, magyar állampolgárok, miközben kultúrájuk vagy akár anyanyelvük más nemzeti közösséghez is kapcsolja őket.

- Mit jelent az, hogy valaki politikai és kulturális értelemben is csak egy nemzethez tartozik?
- Mondjatok példát arra, hogy valaki politikai értelemben más nemzethez tartozik, mint kulturális értelemben!

6. Nemzeti jelképeink

- Tudod-e, mit jelképeznek a színek a magyar zászlóban? Nézz utána, ellenőrizd tudásod!
- Milyen jelképek találhatók a magyar címerben?
- Gyűjtsetek olyan alkalmakat, helyszíneket, időpontokat, amelyekben megjelenik a magyar zászló és címer, vagy elhangzik a Himnusz és a Szózat!
- Gyűjtsetek más nemzeti jelképeket! Mit tudtok róluk?

7. Sokféle magyarok

Fazekas Henriknek hívnak. Magyar állampolgár vagyok, és magyarnak is érzem magam. Őseim között németek és olaszok is voltak. Kisvárosomban szinte mindenki református vallású. A barátaim „Bócának” hívnak, mert az egyik lábam rövidebb, ezért kicsit sántítok.

Csorba Márta vagyok. Én magyarnak tartom magam, bár Romániában, Kolozsvárott élek, és örmény vér is folyik az ereimben. Itthon másodrendű állampolgárként kezeltek bennünket évtizedeken át azért, mert magyarként kilógunk az „egységes román nemzetből”. Édesanyámék átköltöztek Magyarországra, de nem igazán érzik jól magukat, mert őket gyakran „lerománozzák”. Én itt próbálok boldogulni.

Kovács Zsuzsának hívnak. Én elsősorban magyarnak tekintem magam, másodsorban budapestinek, azután jellemezhet engem, hogy zsidó származású vagyok. Nem vagyok vallásos, nem beszélek héberül, de ha letagadnám származásomat, azzal megtagadnám a szüleimet és a családomat.

Szabó Robertának hívnak. Magyar állampolgár vagyok, ám hét éve Angliában élek. Nehezen szántam rá magam a külföldi munkavállalásra, angolul sem tudtam jól. Nem csak a pénz számított, itt nyugodtabban élek. De rossz érzés, hogy nem igazán tudtam beilleszkedni. Főként magyarokkal tartom a kapcsolatot. Valószínűleg hazamegyek, de még nem döntöttem el.

Raffael József vagyok, s azt mondom én is, hogy magyar vagyok. Meg persze azt is, hogy cigány vagyok, mert annak születtem. Néhány éve a feleségemmel visszamentünk a falumba, hogy tanítsuk a cigány gyerekeket. Nagyon rosszul esett, hogy azt mondták: ti már magyarkodtok, semmi keresnivalótok itt. Most mit csináljak? A magyarok lenéznek, a romák meg elzavarnak, mert már nem vagyok eléggé cigány nekik.

Abdul Jandali vagyok, Szíriából jöttem. A családommal a keresztényüldözés és a polgárháború elől menekültünk el. Itt mindent újra kell kezdenünk. Kicsit már beszélek magyarul, gyerekeim iskolába járnak itt, van egy vállalkozásunk, remélem, hamarosan megkapjuk a magyar állampolgárságot... Szeretnénk hazamenni, de nem tudjuk, hogy meddig tart még a háború.

- Alkossatok 3-4 fős csoportokat! Egy csoport válasszon egy életrajzot, és mutassa be az illetőt a többieknek! Emeljétek ki, hogy milyen szempontok alapján tekintitek őt magyarnak, és hogy milyen más közösségekhez tartoznak ezek az emberek! Válaszaitokat táblázatban összegezzétek!
- Keressétek meg és oldjátok meg a Gyűjtemény ➔ 142. oldalán a magyarság sokféleségéről szóló további feladatokat!

8. Magyarország különleges helyei

Nézd meg az alábbi képeket! Felismered-e közülük valamelyik helyet?

Járt-e valaki közületek ezeken a helyszíneken? Mesélje el élményeit!

Találjátok ki, mi a közös ezekben a helyszíneken! Segítségképpen keressetek rá a helyszínekre az interneten! (Képek leírása a 159. oldalon.)

ÖSSZEGZŐ KÉRDÉSEK

- Fejezd be a következő hiányos mondatokat!

A magyar szóról az jut eszembe, hogy...

Örülök, hogy itt élek Magyarországon, mert...

Számomra azért fontos, hogy magyar vagyok, mert...

NÉZZ UTÁNA!

- Keresd meg térképen a magyarországi világörökségek helyszíneit! Melyek tartoznak több országhoz? Válassz egyet! Készíts képes beszámolót róla!
- Kik azok a kunok, palócok, jászok, székelyek, csángók? Milyen nyelvet beszélnek?

KÖNYVEK, FILMEK, INTERNETES BEJEGYZÉSEK

A hungarikum olyan értéket jelöl, amely különlegességével és minőségével a magyarság csúcsteljesítménye. Ismerd meg a hungarikumokat! Melyikről mit tudsz? Egyetértesz-e a listával? Mit tennél hozzá? www.hungarikum.hu

13. Együttélés a társadalomban

Légiutas-kísérő: Mr. Celeb, kérem,
kapcsolja be a biztonsági övet!
Mr. Celeb: Szupermennek nem
kell öv.
Légiutas-kísérő: Szupermennek
nem kell repülő se.

- Milyen közlekedésbiztonsági szabályokat ismeresz?
- Mit gondolsz, van-e olyan ember, akire nem vonatkoznak a szabályok?

1. A közösség felelőssége

Alkossatok csoportokat! Minden csoport dolgozzon fel egyet a három történetből, majd számoljanak be a fő gondolatokról! Végül fogalmazzátok meg, milyen módon lehet felelős az egyén a közösségért, önmagáért és a közösség az egyénért!

Anna: Nem gondolod, hogy önző dolog, hogy teljesen egyedül indulsz barlangászni?

Marci: Önző? Miért lenne a barlangászás önző dolog?

Anna: És mi van, ha valami történik veled – kifecamítod a bokád, eltörrik a lábad?

Marci: Mi az önzés abban, ha megsérülök?

Anna: Rengeteg embernek témérdek problémát fog jelenteni, hogy megtaláljanak téged, miközben a saját életüket is kockára teszik.

Marci: Nagykorú vagyok. Évek óta egyedül túrázom. Nem akarom, hogy bárki is kötelességének érezze, hogy engem megmentsen.

- Lehet-e Marcit önzőnek nevezni, mert egyedül akar barlangászni?
- Ha Marci megsérül a barlangban, kinek a felelőssége megmenteni őt?
- Ki a felelős, ha valaki megsérül, miközben Marcit próbálja megmenteni?
- Mit tehet Marci, ha elfogadja Anna érveit?
- Mit jelent az, hogy valaki nagykorú?

Az ofő végül megengedte, hogy a barlangban mi – „a bátrabbak” – a nehezebb úton menjünk. Az volt csak a feltétele, hogy hallgatnunk kell a tapasztalt barlangi vezetőre. A vezető részletesen elmondta a biztonsági szabályokat: maradjunk együtt, ne térjünk le a jelzett útról, használjuk a védőfelszerelést, és azt is, hogyan segítsük egymást a nehezebb szakaszokon. Aztán egy rémálom lett az egész. Kovieék előrerohantak, aztán nem találtuk őket. Hosszas keresés után kiderült, hogy egyikük beszorult valahol, letörtek egy csomó cseppkövet is... A túravezető visszafordította az egész társaságot. Nem tudtunk végigmenni a barlangon, és mindenki nagyon dühös volt.

- Milyen problémák adódtak abból, hogy néhányan az osztályból nem tartották be a barlangászás szabályait? Ki a felelős a történetekért?
- Hogyan lehetett volna megelőzni ezt a helyzetet?

A földrajzszakkör fásasztó barlangi túrát tervez. A tanár és egy diák között vita robban ki Olivér miatt, aki szeretne velük menni. A probléma abból adódott, hogy Olivér az elmúlt évi túrán sok kényelmetlenséget okozott a csapatnak: bár nagyon igyekezett, hamar elfáradt, sokat kellett várni rá, így a többiek is csak lassúbb tempóban mehettek, mint ahogy tervezték.

Tanár: Olivér nagyon számít arra, hogy velünk jön. Ő is a szakkör tagja.

Emő: Nekem nincs semmi bajom Olivérrel. De egy ilyen gyalogtúra az más! Tönkre fogja tenni az egész kirándulást! Szerintem most ne jöjjön velünk! Csak azt nem tudom, hogyan mondjuk meg neki.

Tanár: Én is félek egy kicsit, de nem tilthatom el a terepgyakorlattól csupán azért, mert lassúbb, mint a többiek. Nem lenne tisztességes!

Emő: Szerintem ez meg velünk szemben nem tisztességes. Mi isszuk meg a levét az ő lassúságának.

- Lehet-e Olivért önzőnek nevezni azért, mert el akar menni a kirándulásra?
- Lehet-e a többieket önzőnek nevezni, mert Olivért otthon akarják hagyni?
- Szerintetek mi lenne ennek a helyzetnek a legjobb megoldása? Indokoljátok meg véleményeteket!

2. A társadalom működése

Egy társadalom működését az egyének és a különböző társadalmi csoportok *versengése és együttműködése* biztosítja. A versengés mai életünk egyik legfontosabb nélkülözhetetlen jellemzője. Igyekszünk *egyéni érdekeinket képviselni* és érvényesíteni. Mindez sok esetben szembe is állít bennünket a többiekkel. Ugyanakkor azt is tudjuk, hogy biztonságunk és céljaink eléréséhez szükségünk van mások segítségére is. A társainkkal való összetartozást a *társadalmi együttműködés és együttérzés* [szolidaritás] biztosítja: az, hogy felelősséget tudok vállalni másokért, a közös célokért és értékekért. Az, hogy közösséget vállalok egy embercsoporttal – például a magyarsággal –, azt jelenti, hogy nemcsak kapni akarok valamit ettől a közösségtől, hanem adni is tudok – azaz le tudok mondani egyéni érdekemről –, áldozatot is tudok érte hozni.

- Példákkal magyarázzátok meg, mit jelent: „közösséget vállalok valakivel vagy valamivel”, „áldozatot tudok hozni egy másik emberért vagy egy közösségért”!
- Párokban dolgozzatok az egyik alábbi fogalommal! Keressetek példákat ezekre a kifejezésekre! Gyűjtsetek példákat arra is, amikor az emberek közötti kapcsolatokban ezek hiányoznak, vagy nem valósulnak meg!

együttműködés

felelősség

szolidaritás

kölcsönösség

sportszerűség

versengés

segítség

esélyegyenlőség

közös célkitűzés

biztonság

3. A középkori és a mai utazó figyelme

A középkor göröngyös útjain többnyire csoportosan, fegyveres kíséreléssel utaztak az emberek. Az úton lévők mindig ki voltak téve annak a veszélynek, hogy kirabolják vagy megölik őket. Ezért állandó harcészültségben kellett élniük, ha útra keltek.

A mai világban a közlekedés egészen másféle magatartást és gondolkodásmódot igényel. Az utakon özönlenek a járművek és a gyalogosok. Az útkereszteződésekben jelzőlámpák vagy rendőrök állnak, hogy szabályozzák a forgalmat. Ez akkor működik jól, ha mindenki megtanulta és be is tartja a közlekedési szabályokat. A fő veszély már nem a rablótámadás (bár ez sincs kizárva), hanem az, ha valaki – én vagy a szembejövő – nem tartja be a közlekedési szabályokat. Elegendő csak egy pillanatnyi figyelmetlenség, és az illető máris halálos veszélybe sodorta magát és másokat is.

Norbert Elias nyomán

► W. P. Frith: Claude Duvall, az útonálló, 1860

- Mire kellett figyelnie az utazónak a középkorban? Mire kell figyelnünk ma?
- Ki felelt a közlekedők biztonságáért a középkorban, és ki felel napjainkban?
- Mit jelent, ha valakire azt mondjuk, hogy „civilizálatlanul közlekedik”?

4. A kölcsönösség a társadalomban

A kölcsönösségre épül az úgynevezett *társadalmi szerződés elve*, mely szerint az emberek fölismerik, hogy – ha nem akarnak örökös harcban élni egymással – érdemes mindenki-re vonatkozó *együttélési szabályokat* létrehozniuk. Ezek a szabályok ugyan bizonyos mértékben korlátozzák az egyes ember szabadságát, de betartásuk összességében mindenki számára előnyös. A demokratikus társadalmakban az emberek együttélése a *kölcsönös bizalomra* épül. Bízhatom abban, hogy ha én betartom a szabályokat, akkor majd mások is betartják őket. Akkor tudunk például biztonságosan közlekedni az utakon, ha mi is és a szembejövők is betartják a közlekedési szabályokat.

- Mi jut eszetekbe a *bizalom* szóról? Példák segítségével mutassátok be, ha valaki megbízható, illetve megbízhatatlan!
- Mit tudtok arról, mi az a *szerződés*? Mikor lehet szükség rá?

5. Miért lehet szükség a bíróra és a büntetésre?

Nézzétek meg az alábbi képpárokat, majd kicscsoportokban vitassátok meg a kérdéseket!

- Milyen helyzetben milyen konfliktus történhetett?
- Ki dönti el, hogy ki szegett szabályt? Vajon mi alapján született döntés?
- Milyen döntést hozhat vagy büntetést szabhat ki a „bíró”? Mi alapján? Honnan van erre felhatalmazása?
- Mit jelent ezekben az esetekben a büntetés? Milyen büntetési formákat ismertek?
- Milyen helyzetekben kell büntetni? Milyen esetekben nem? Lehetséges-e más megoldás?
- Mit tehetünk, ha nem értünk egyet a bíróval?
- Hogyan folytatódna ez a helyzet bírói beavatkozás nélkül?

6. Hogyan büntessünk?

A Gyűjtemény ➤ 143. oldalán olvashattok egy szokatlan bírósági és ítélkezési rendszerről, amely a büntetés helyett a konfliktusok feltárását célozza meg. Ennek kapcsán nézzetek utána, mit jelent a *resztoratív szemlélet*, és milyen területeken működik már Magyarországon!

7. Az arany szabály

Az emberi csoportok, így a társadalmak együttműködését meghatározza az úgynevezett erkölcsi „arany szabály”, az abban megfogalmazott *kölcsönösség* elve. A gondolat megjelenik a nagy vallásokban és filozófusok írásaiban is.

*Úgy bánj másokkal, ahogyan szeretnéd, hogy veled bánjanak!
Ne tedd másnak azt, amit magadnak nem szeretnél!*

- Értelmezd az arany szabály kétféle – előíró és tiltó – változatát! Egyetértesz-e velük? Ha nem, milyen eseteket hoznál példának?
- Gyűjtsetek közösen minél több példát az arany szabályra a mindennapi életből! Például: *Igazat mondok, mert én sem szeretem, ha mások hazudnak nekem.*

ÖSSZEGZŐ KÉRDÉSEK

- Fejezd be a következő hiányos mondatokat!

*Könnyen elfogadom azokat a szabályokat, amelyek...
Nem tartom jónak azokat a szabályokat, amelyek...
Ha nem tartom be az iskolai szabályokat, akkor...*

NÉZZ UTÁNA!

- KIHÍVÁS – Történelmi tanulmányaidból keress példákat arra, hogyan büntették az együttélési szabályok megszegését régebben! Keress példát olyan szabályokra, amelyek megszegését most bünteti a jog, de régen nem büntette!
- Gyűjts olyan helyzeteket a történelemből, amikor a szabály megszegését ítéljük helyes és erkölcsös viselkedésnek!

KÖNYVEK, FILMEK, INTERNETES BEJEGYZÉSEK

Kalmár Margit – Nagy Éva: *Resztoratív technikák egy iskola életében. Új Pedagógiai Szemle, 2012/7–8.* A cikkben példákat találsz néhány iskolai konfliktus resztoratív szemléletű kezelésére. (Megtalálható: <http://folyoiratok.ofi.hu>)

14. Egyéni és közösségi érdek

- Értelmezzétek saját szavaitokkal a mottót!
- Idézd fel, téged mi tenne boldoggá! Hogyan érnéd ezt el? Ártanál-e ezzel valaki másnak?

Mínt hogy olyan emberek között élek, akik hozzám hasonlóan mind boldogok akarnak lenni, boldogságomnak azt az útját-módját kell keresnem, mely az övéké is lesz, vagy legalábbis nem árt egyiküknek sem...

Nagy Francia Enciklopédia

1. Ki mit szeretne?

Párokban dolgozva válasszatok ki egy szöveget, és foglaljátok össze, hogy a helyzet szereplői mit szeretnének elérni vagy mitől félnek! Majd *a)* gyűjtsetek legalább három érvet mindkét félnek, vagy *b)* folytassátok a párbeszédet két-két mondattal!

- „Vegyél kabátot, hideg lesz ma!” – mondja egy apa a lányának.
- „Azért hagyjál valami kaját a hűtőben!” – mondja egy fiú a bátyjának.
- „Ha most nem tanulsz, nem fogsz átmenni a vizsgán” – mondja egy tanárnő a tanítványának.
- „Ha késve jössz az órára, megzavarod a munkánkat” – mondja a tanár egy diáknak.
- „Ha nem fizetik be a helyi adót a lakosok és a vállalkozók, akkor nem tudjuk megjavítani az utakat” – mondja a polgármester a közgyűlésen.
- „Irodaházat építünk a játszótér helyére” – mondja a beruházó egy anyukának.
- „Valahol el kell helyezni a városi hulladékot” – mondja egy önkormányzati vezető a személtlerakónak kijelölt hely mellett lakó embernek.

2. Családi konfliktus

Találjatok ki rövid történetet a kép alapján!

- Kik lehetnek a képen látható személyek?
- Milyen érzelmeket fejez ki az arcuk, a testtartásuk?
- Mit szeretnének a szülők? És mit a fiú?
- Milyen párbeszéd zajlik közöttük?
- Alakítsátok úgy a párbeszédet, hogy megegyezzenek egymással!

3. Érdekek a közösségben

Egyéni érdekeknek nevezzük azokat az *igényeket és szükségleteket*, amelyek meghatározzák gondolkodásunkat és cselekedeteinket. Alapvető érdekünk például létünk fenntartása, de az is, hogy jó kapcsolatokat építsünk ki a társainkkal, hogy elismerjenek bennünket, hogy megvalósíthassuk, amit szeretnénk. *Közérdekeknek* nevezzük azokat a dolgokat, amelyek megvalósítása a társadalomban élő emberek közösségének érdekében áll. A közérdek persze egyéni érdekekből áll össze, de mindig valamilyen közösséghez is köthető: család, iskola, település, nemzet, földlakók. Például mindenkinek egyéni érdeke az, hogy ne szennyeződjék el a levegő vagy az ivóvíz, erőszak nélkül lehessen élni és gyarapodni, de mindez nyilvánvalóan az egész közösség érdeke is.

Ebből a felfogásból ered a társadalomban a *jogok és kötelességek* rendszere. Az *együttélési szabályok* megismerése és elfogadása abban segít, hogy tudjuk, mit tehetünk – mihez van jogunk – és miben kell alkalmazkodnunk a többiekhez, milyen kötelességeink vannak. Amennyiben valaki nem tartja be a társadalmi normákat, vagy nem sikerül a különböző egyéni és közösségi érdekeket összhangba hozni, akkor erről a közösségnek, illetve az államnak kell gondoskodnia.

- Gyűjtsetek minél több példát arra, hogy milyen *biológiai, lelki és társas szükségleteink* vannak!
- Hozzatok minél több példát a közérdekre – például jó levegő, közbiztonság! Ötleteljenek arról, hogyan érvényesülhetnek ezek!
- A KRESZ példáján mutassátok be, hogyan történik az egyéni és a közösségi érdek összhangolása a társadalomban!

4. Érdekelletétek

3-4 fős csoportokban vitassátok meg, hogy az alábbi esetekben kiknek az érdekei érvényesültek, és kiknek az érdekei sérültek! Fogalmazzatok meg néhány mondatos érvelő védőbeszédet az egyik és a másik fél érdekei mellett is! Végül egész csoportban gyűjtsétek össze azokat a közös elemeket, érveket, amelyek az egyéni, illetve amelyek a közérdeket jellemzik!

a) Az osztálykiránduláson Anett nem ért oda a megbeszélte időpontra, mert tovább fürdött a Balatonban.

b) Géza bácsi rágyújtott egy cigarettára az étteremben.

c) Lefoglalták a vasútikábel-tolvajok vagyonát, akik miatt baleset történt, és több mint fél napig nem közlekedtek a vonatok.

d) A helyi lakosok tiltakozása ellenére megépítették a város melletti autópálya újabb szakaszát.

e) Zoltán autóval jár munkába, ezzel tovább szennyezi a város amúgy is rossz levegőjét.

5. Egyéni érdekérvényesítés

Aki gyakran utazik vonaton vagy metróon, érdekes dolgokat figyelhet meg. Például azt, hogyan ülnek le az utasok egy üres helyre. Az egyik ember például a pad egyik végére ül le. Bár nem ül mellette senki, összehúzza magát, mintha már minden hely foglalt lenne, és szorítottak volna neki még egy fél helyet, amiért természetesen hálásnak kell lennie. A másik leül, nyugodtan hátradől, és megnézi a szomszédait. Ha úgy ítéli meg, hogy igazodnia kell, elnézést kér, és megteszi. Aztán van olyan is, aki ferdén félreül, azonnal két ember helyét foglalva el. Lábát kinyújtja, vagy keresztbe téve elnyúlik, szétterül. Ha valaki leül mellé, ő akkor sem mozdul, ha láthatóan kényelmetlenséget okoz szomszédjának.

A következtetés nyilvánvaló. Az első utas nem használta ki azt a teret, amely megilleti. A második utas kihasználta, de megvizsgálta, nem zavar-e másokat abban, hogy ők is megkapják, ami megilleti őket. A harmadik utas természetesen veszi, hogy nagyobb helyet foglal el, mint amekkora jár neki.

- Játsszátok el a szövegben leírt jeleneteket! Mit gondoltok az ilyen viselkedésről?
- Milyen hasonló jeleneteket figyeltetek már meg? Játsszátok el ezeket is!
- Mit jelent az *érdekérvényesítés*? Milyen fajtáival találkoztatok már?

6. Közösségi érdekérvényesítés

■ Tiltakoznak a lakók az utca leaszfaltozása ellen

A lakók egy része a macskaköves burkolat felújítását szeretné, ezért a közösségi oldalon alakítottak egy csoportot, ahol egyeztetik terveiket, és aláírásokat gyűjtenek a macskakő megmentéséért. A petícióban azt írják: „Mi, akik itt lakunk, dolgozunk ebben a régi, patinás városrészben, szeretnénk megőrizni ennek a fákkal szegélyezett kis utcának a hangulatát. A bazaltkocka hosszú évtizedek óta használatos, míg az aszfalt sokkal gyakoribb felújítást igényel, s felesleges hulladékkal jár.”

Az önkormányzat arról tájékoztatta a lakosságot, hogy a felújítást egy helyi közösség kezdeményezte, akik azért szerettek volna aszfaltot, mert az könnyebben tisztítható, másrészt azt kérték az önkormányzattól, hogy a zsákutca végében alakítsanak ki megfordulási lehetőséget. Emellett az útpálya mellett a járdákat is újítsák fel.

Forrás: <http://index.hu>

- Gyűjtsétek ki az érdekérvényesítés okait és módjait a híradásból!
- Milyen további módokat ismertek vagy tudtok kitalálni az érdekérvényesítésre?
- Mit gondoltok, hogyan folytatódott a történet?

7. Kinek az érdeke?

Milyen átalakításokat figyelhettek meg a képpárokon? Kinek az érdekét szolgálják ezek? Kinek az érdekét sérthetik? Gyűjtsétek össze táblázatban! Gondoljatok minél több tényezőre!

Gondoljatok ki helyzeteket a képek alapján, és készítsetek róluk rövid tudósítást az előző feladathoz hasonlóan!

8. A Föld-űrhajó

A Föld felfogható egy 12 800 kilométer átmérőjű űrhajóként is. Az energiaellátást a Nap biztosítja, űrrepülőgépünk pedig 108 000 kilométer/óra sebességgel repül körülötte. Hajónkat olyan jól tervezték, hogy az emberek sokáig észre sem vették, hogy űrhajón utaznak, hiszen az élet megújul, a rendszerek működnek. Az emberek azonban olyan rosszul használták a forrásokat, hogy egyre nehezebbé válik az élet megújítása a hajón.

Kristin Shrader-Frechette nyomán

- Mennyiben találó metafora az emberiség élőhelyére az „űrhajó”?
- Olvassátok el és dolgozzátok fel a Gyűjteményben ➔ a 144–145. oldalon az ide kapcsolódó két szöveget!

ÖSSZEGZŐ KÉRDÉSEK

- Gyűjts példákat arra, hogy milyen jogaid és kötelességeid vannak a családban, az iskolában, a barátaid között, az utcán, internetezés közben! Hogyan érzed, jogod vagy kötelességed van több?
- Véleményed szerint mi tekinthető minden ember közös érdekének? Hogyan érhetné el az emberiség ezek megvalósulását? Írj rövid fogalmazást!

NÉZZ UTÁNA!

- Keresd meg iskolád pedagógiai programjában a diákjogokról szóló részt! Hogyan működik a gyakorlatban a tanulók érdekérvényesítése?
- KIHÍVÁS – Diákjogok. Olvasd el a *Diákjogi Tudor* című kiadványt! (Megtalálható: www.nefmi.gov.hu) Emelj ki példákat arra, mely szabályokkal, elvekkkel értesz egyet, melyek megvalósulását tartod a legfontosabbnak, mivel nem értesz egyet! Tegyéj javaslatot arra, hogyan lehetne elérni ezeknek az elveknek a megvalósulását!

KÖNYVEK, FILMEK, INTERNETES BEJEGYZÉSEK

Bálint Ágnes: *Koránkelő Darázs* (Móra Kiadó, 1978). Milyen lépésekben érték el a fiatalok, amit célul tűztek ki?

Himalája – Az élet sója (francia–svájci–angol–nepáli film, 1999, r.: E. Valli). Milyen érdekei vannak a filmben megismert közösségnek? Miből származnak ezek?

A Föld jelenével és jövőjével foglalkozó filmeket ajánl weboldalán a Föld Napja Alapítvány: <http://fna.hu/afoldnapja/filmajanlo>

Élő Bolygó Jelentés 2014, 2016. A wwf.hu honlapon található anyag részletes leírást ad a Föld – egyre romló – ökológiai helyzetéről.

15. Társadalmi szabálytalanságok

- Miért akarja a kacsákat elküldeni az ügyfél a bírónak?
- Mitől fél az ügyvéd?
- Mi adja a vicc csattanóját?

– Mi lenne, ha küldenék a bírónak két kacsát? – kérdezi a per előtt az ügyfél az ügyvédjétől.
– Ezzel csak ártana magának – feleli az ügyvéd. – A bíró megvesztegetésnek tekintené.
A tárgyaláson felmentik az ügyfelet. Az ügyvéd gratulál neki.
– Köszönöm – mondja az ügyfél –, de azért én elküldtem azt a két kacsát. Igaz, hogy az ellenfelem nevében.

1. Szabályszegések

Párosával dolgozva döntsétek el az alábbi helyzetekről azt, hogy a szereplők milyen együttélési szabályokat (akár többet is) szegtek meg: *szokás, illem, erkölcs, jog!* Indokoljátok meg véleményeteket! Mi lehetett az oka viselkedésüknek?

- a) Pál Petra kibámult a busz ablakán, hogy ne kelljen átadnia a helyét egy öreg néninek.
- b) Szaniszló Géza a szünetben ellopta egy osztálytársa pénzét a táskájából.
- c) Tudor József a vasárnapi ebédet befejezve hatalmasat böföntett.
- d) Iván Gyula kocsmáros vizezett bort árult.
- e) Jakab Éva az ebédlőben a leves előtt ette meg a süteményt.
- f) Dénes Irma átszaladt a piros lámpánál az úttesten.
- g) Kemény Ödön féltékenységből megölte a feleségét.
- h) László Klára azt hazudta a szüleinek, hogy a barátnőjével megy moziba, pedig a barátjával ment.
- i) Albert Lajos megkötözte és két napra bezárta a fiát a gyerekszobába.
- j) Benő Péter szidta Kolos Ottó anyját, aki úgy szájon vágta őt, hogy két foga kiesett.

2. Sportszerűség?

Beszélgétek meg párokban a kérdéseket!

- Mit jelent a *dopping* szó?
- Miért vállalja néhány sportoló az ezzel járó veszélyeket?
- Miért tekinthető csalásnak a doppingolás?
- Mit jelent a *sportszerűség*? Milyen módon szeghetik meg? Említsetek példákat!

3. Becsaptunk-e valakit?

A múltkor a barátaimmal vonattal utaztunk hazafelé. Mivel a másodosztályon már nem volt hely – állni is alig lehetett –, ezért úgy gondoltuk, hogy átmegyünk az első osztályra, és a kalauznál majd kifizetjük a különbözetet. Jött is a kalauz, és rövid számolás után közölte velünk az összeget. Ekkor fura párbeszéd kezdődött a kalauz és a barátom között, amelynek a végén a következő megegyezés született közöttük: a kalauz most nem kezeli a jegyünket, megvárja, hogy felszáll-e a kalauzok ellenőre, vagy sem. Ha lesz ellenőr, akkor jön, és szabályosan kezeli a jegyünket, és ki kell fizetnünk a teljes felárat is. Ha azonban nem lesz ellenőr, akkor a végállomás előtt jön vissza hozzánk, nem kezeli a jegyünket szabályosan, de a fizetendő felár felét fizessük ki neki jegy nélkül a saját zsebére.

– Így aztán mindenki jól jár – mondta a barátom. Az út hátralévő részében azon vitatkoztunk, hogy valóban igaz-e, hogy mindenki jól járt.

A történet elolvasása után válasszatok a feladatok közül!

- Párokban dolgozva foglaltjátok össze a történet lényegét, majd fogalmazzatok meg a véleményeteket!
- Rendeztetek vitát, dramatikus beszélgetést, amelyben értelmezitek a történetet a baráti társaság oldaláról / a kalauz oldaláról / a többi utas oldaláról / a MÁV vezetőinek oldaláról!
- Vitassátok meg! Milyen erkölcsi és milyen jogi kérdések merültek fel a történetben? Mit jelent ilyen helyzetben becsületesnek lenni? Vajon baleknek tekinthető-e az, aki egy ilyen helyzetben nem fogadja el a kalauz ajánlatát? Hogyan lehet kilépni az ilyen jellegű helyzetekből?

4. „Csak egy olcsó CD...”

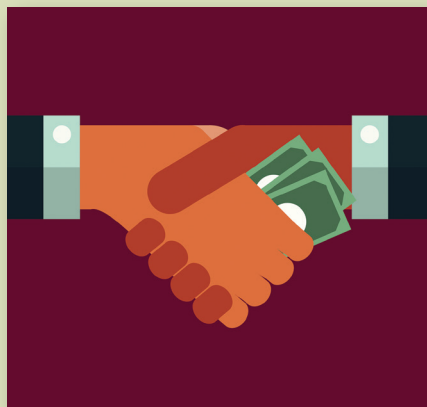
Olvassátok el a Gyűjtemény ➔ 146. oldalán leírt párbeszédet, amelyekben fiatalok vitatnak meg szabályszegéseket!

- Mit gondoltok, mennyiben általánosak a jelenségek és a gondolkodásmód?
- Mennyire fogadják el ezeket az emberek?
- Mit tehetnek/tesznek ellene, ha nem értenek egyet?

5. A korrupció

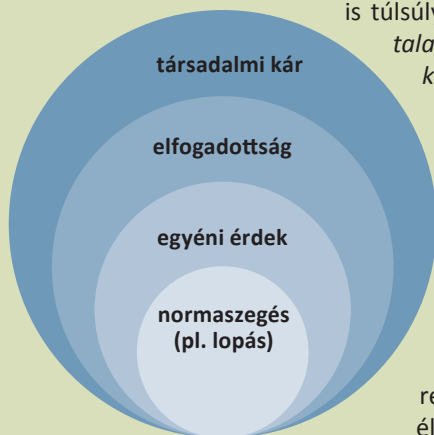
A korrupció vagy megvesztegetés olyan törvénybe és közérkölcsebe ütköző cselekedet, amelynek során valaki pénzért vagy más előnyökért cserébe jogosulatlan előnyhöz juttat másokat. Attól függően, hogy milyen területen és milyen pozícióban van az előnyhöz juttató, beszélhetünk például gazdasági, politikai, vagy közigazgatási korrupcióról. A büntető törvénykönyv szerint: „Az a hivatalos személy, aki működésével kapcsolatban előnyt kér, avagy a jogtalan előnyt vagy ígéretét elfogadja [...], büntetett követ el, és 1 évtől 5 évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”

- Értelmezzétek a *korrupció* fogalmát! Milyen példákat tudtok felhozni rá? Gondoljatok a lecke mottójára is!
- Kinek és hogyan okoz kárt ez a jelenség?
- Hogyan lehet elkerülni a korrupciót a hétköznapokban? Milyen következményei lehetnek ennek?
- Mit gondoltok, mitől változhat meg a helyzet?

6. Negatív társadalmi szerződés

Sajnos minden társadalomban előfordul, hogy az emberek egy része úgy gondolja, hogy rájuk más szabályok vonatkoznak, mint társaikra. Nem mindegy azonban, hogy az emberek többsége vagy kisebbsége gondolkodik így. Ahol ugyanis túlsúlyba kerülnek az egyéni érdekek, ahol a szabálytalankodást, csalást természetes módon elfogadja a közösség, ott a látszólag elfogadott normák mellett kialakul egy másik viszonyrendszer: mindenki ügyeskedik mindenki ellen, mindenki harcol mindenki ellen.

Mindez azonban azzal jár, hogy a társadalmi együttműködés helyett az egyének vagy érdekcsoportok egyre félelmetesebb harca válik meghatározóvá, és hosszabb távon a közösség minden egyes tagjának már több kára, mint haszna származik. Nehéz erkölcsi helyzeteket teremt ez az állapot annak is, aki betartja az együttélési szabályokat, és annak is, aki megszegi őket.

- A lecke eddigi példái alapján készítsetek összefoglalót az általatok ismer társadalmi normaszegésekről hasonló ábra segítségével! Párokban válasszatok egy-egy normaszegést, majd töltsétek ki az egyes sávokat példákkal!
- Értelmezd a szöveg utolsó mondatát! Egyetértesz-e vele? Hozz példákat!

7. „Nem az én dolgom”

Nézd meg a képeket! Milyen szavak jutnak eszedbe róluk?

Párokban alkossatok rövid történeteket egy-egy képről, majd játsszatok el párbeszédet belőle! Hogyan keletkezett a képen látható állapot?

8. A hiányzó hős

Vasárnap este autók ezrei haladnak egy keskeny kétsávos úton hazafelé. Az egyikről leesik egy kempingágy az úttestre; ezek után az autók csak úgy tudnak továbbjutni, ha megkerülik a kempingágyat, ám ez a szembejövő forgalom miatt meglehetősen körülményes dolog. Percek alatt óriási torlódás, sok kilométeres dugó alakul ki az országúton. Az emberek türelmetlenek, bosszankodnak. Ki vagy mi segíthetne? Azok, akik már szerencsésen túljutottak a kempingágyon, örülnek, hogy rákapcsolhatnak, sietnek haza. Akik még valahol hátul vannak a torlódásban, nem tudják, miért halad ilyen lassan a sor, nem segíthetnek. S mikor valaki végre, félórás, órás bosszankodás után hirtelen odaér a kempingágyhoz, mit csinál? Egy pillanatra átvillan talán az agyán, hogy kiszáll és félrehúzza az útról ezt a nevetséges akadályt. Ámde: mögötte idegesen túlkölnék, már a lökhárítójához koccannak, már előzni készülnek, meg hát ő is sok időt veszített már... – gyorsan kikerüli az akadályt és elszáguld.

Hankiss Elemér: Társadalmi csapdák – részlet

- Miről szól a történet? Ábrázoljátok élőképekben vagy rajzban!
- Kiknek lett volna módja segíteni? Fogalmazzatok meg néhányat az autósok gondolatai közül! (Ha rajzoltatok, írjátok rá a képre is!)
- Hogyan lehetne segíteni ezen a helyzeten?
- Megsértettek-e valamilyen szabályt azok, akik nem távolították el az akadályt?
- Szerintetek mi tartotta vissza az embereket a beavatkozástól?
- Keressetek példákat saját tapasztalataitokból hasonló helyzetekre!
- Mire utal a feladat címe?

ÖSSZEGZŐ KÉRDÉSEK

- Mit lehet tenni a társadalmi szabálytalanságok csökkentése érdekében?
- Általában úgy hallunk ezekről, hogy „mások”, „ők” követték el őket. Keress példát saját életedből arra, amikor a saját érdekedben megszegted valamilyen szabályt! Milyen konfliktust okozott ez neked?
- Készítsetek poszttert *Hiányzó hős* vagy *Kit csapunk be?* címmel!

NÉZZ UTÁNA!

- KIHÍVÁS – Kik voltak a középkori vandálok? És kiket nevezünk annak ma? Keress példákat a vandálok „tevékenységére”! Próbáld megbecsülni példáidban az okozott kárt! Mi lehet az oka vagy a célja a vandalizmusnak?
- Mit mond a törvény a fiatalkorúak büntethetőségéről? www.jogforum.hu/hirek/32689

KÖNYVEK, FILMEK, INTERNETES BEJEGYZÉSEK

„*Viszik a nappalit!*” – kisfilm. Mit gondolhattak a járókelők, mielőtt cselekedtek? Cornelia Funke: *A tolvajok ura* (Ciceró Kiadó, 2002). Mi az oka annak, hogy így élnek a gyerekek?

Valahol Európában (magyar film, 1947, r.: Radványi Géza, és musicaladaptáció, 1995). Hogyan viszonyulnak a felnőttek a gyerekekhez? Egyetértés-e büntetésükkel?

A MAGYAR TÁRSADALOM SOKSZÍNŰSÉGE – PROJEKTFELADAT

A mai Magyarországon a magyar anyanyelvű lakosság mellett 13 jogilag elismert kisebbségi népcsoport, nemzetiség él. Közös vonásuk az, hogy magyar állampolgárok, de magyarságtudatuk mellett egy másik nyelvi közösséget is magukénak érznek.

Kisebbségek	Kisebbségi identitás	Anyanyelv	Anyanyelven kívül beszélt nyelv	Becsült létszám
cigány/roma	142 683	48 072	22 933	400 000 – 600 000
német	30 824	37 511	416 182	200 000 – 220 000
szlovák	10 459	12 745	56 107	100 000 – 110 000
horvát	3 570	17 577	18 297	80 000 – 90 000
román	10 740	8 730	40 625	25 000
szerb	2 905	2 953	13 646	5 000
szlovén, vend	1 930	2 627	1 566	5 000
örmény		37	48	3 500 – 10 000
görög		1 640	1 260	4 000 – 4 500
bolgár		1 370	1 665	5 000
lengyel		3 788	5 948	10 000
ukrán, ruszin*		674	1 192	
ruszin				6 000
ukrán				2 000
egyéb**	19 640			
Összesen	232 751	137 724	579 469	

Jelentős számban élnek Magyarországon zsidó identitású magyarok, de nem tekintjük őket nemzetiségnek.

* A két nyelv a népszámlálási kérdőíven közös kérdésben szerepelt.

** A kérdőíven fel nem sorolt kisebbségi hovatartozást vallók száma.

1. Magyarországi adatok

A táblázat népszámlálási adatok alapján készült. A népszámlálás során mindenki önként elmondhatta, hogy mi az anyanyelve, és hogy melyik nemzeti kisebbség tagjának érzi magát. (www.ksh.hu/nepszamlalas/nepszamlalasi_kisfilmek) Elemezték a táblázatot!

- Milyen kisebbségi csoportok élnek Magyarországon?
- Ismertek-e más kisebbségeket? Kik tartozhatnak az „egyéb” kategóriába?
- Mit jelent a „kisebbségi identitás”? Lehet-e valakinek kettős identitása?
- Az adatok 1995-ből valók. Kutassatok azóta készült népszámlálási adatok után, és vessétek össze a főbb változásokat!

2. Nemzetiségeink

Minden csoport válasszon ki egy magyarországi nemzetiséget, és kiselőadás vagy poszter formájában mutassa be a választott közösséget! Ismertessétek rövid történetét, területi elhelyezkedését Magyarországon, kulturális életét, hagyományait! Munkátokhoz használjátok az internetet vagy személyes forrásokat!

A NÉPESEDÉSI VÁLTOZÁSOK PROBLÉMÁI – PROJEKTFELADAT

1. Magyarország lakossága

Magyarországon kevesebb gyermek születik, mint ahány ember meghal, ezért a lakosság száma folyamatosan csökken. A népesség „újratermelődéséhez” arra volna szükség, hogy családonként három gyermek szülessen. Mivel a családok többsége nem vállal ennyi gyermeket, ez hosszú távon azt okozhatja, hogy fölgyorsul a társadalom elöregedése, nem lesz elég munkaerő a gazdaság működtetéséhez, megnőnek az egészségügy kiadásai, fenyeget az elmagányosodás. Kiscsoportos munkában végezték el az egyik kiválasztott feladatot, és számoljatok be az eredményről!

- Nézzetek utána, milyen anyagi és egyéb eszközökkel támogatja a magyar állam a családok gyermekvállalását!
- Mi az a *korfa*? Keressétek ki az interneten egy ázsiai és két európai ország korfáját! Hasonlítsátok össze Magyarországéval! Milyen változások figyelhetők meg az elmúlt ötven évben? www.ksh.hu/interaktiv/korfak/orszag.html
- Nézzetek utána, mivel magyarázzák a kutatások a népesség csökkenését!
- Nézzétek meg a világhálón a *Három iker, hat gyerek – egy valódi nagycsalád története* című videót!

A kutatások alapján közösen vitassátok meg az alábbi kérdéseket, vagy írjatok fogalmazást, készítsétek posztet róluk!

- Mivel lehetne elkerülni a lakosság fogyását?
- Milyen erkölcsi problémák vetődhetnek fel a korfák vizsgálata során?

2. A Föld népessége 1900 és 2100 között

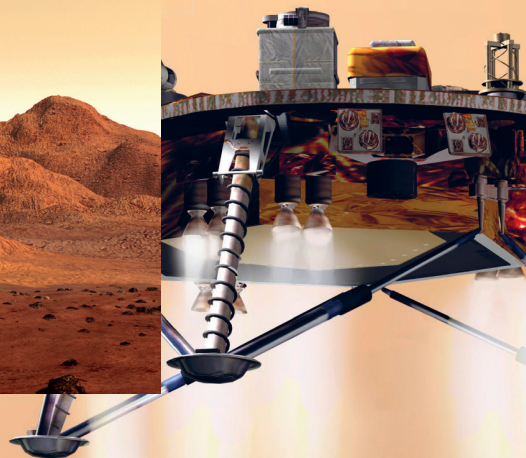
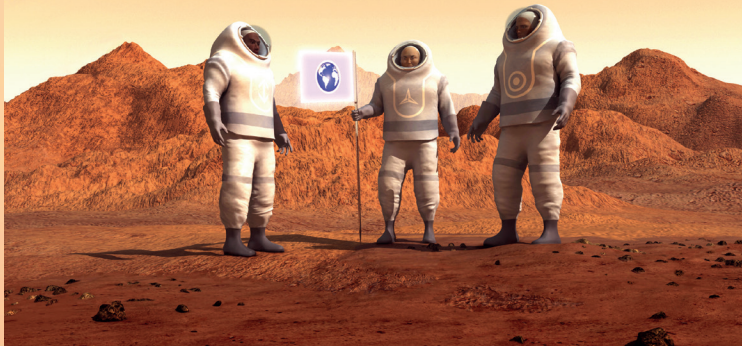
Az emberiség létszáma, a Föld népessége folyamatosan és rendkívül gyorsan növekszik. Kiscsoportokban végezték el az egyik kiválasztott feladatot, és számoljatok be az eredményről! Majd közösen gyűjtsetek olyan erkölcsi vagy egyéb problémákat, amelyeket az információk felvetnek számotokra!

- Gyűjtsetek adatokat arról, hogyan változott a Föld népessége az elmúlt száz évben! Hány százalékát adja ennek jelenleg Európa, illetve Magyarország?
- Vizsgáljátok meg a következő előrejelzést: A világ népessége kontinensek szerint www.ksh.hu/interaktiv_grafikonok/
- Mit jelentenek a változó számok az alábbi honlapon? www.worldometers.info/hu
- Keressetek rá az interneten a „the world as 100 people” kifejezésre! A talált diagramról milyen fontos adatokat tudtok leolvasni?
- Gyűjtsétek össze, mik lehetnek a népesség növekedésének fő okai!

► Ha százán élnének a világon, abból...

A MARS-KOLÓNIA – Projektfeladat

A kiválasztott telepesek útnak indultak. Az utazás ideje alatt elő kell készíteni a közös életet a Marson, megtervezni, megvitatni az együttélés alapjait. Csoportokat alakítva válasszatok témát, és dolgozzátok ki javaslataitokat! Ezután mutassátok be egymásnak, majd vitassátok meg őket! Emeljetek ki 5-5 fő szabályt, amelyet a többség elfogad!

A döntéshozó rendszer működtetése

A csoport

- Milyen várható feszültségek, konfliktusok megelőzését kell segíteniük az együttélési szabályoknak?
- Kik vagy milyen intézmények alkossák a törvényeket?
- Milyen elvek alapján választanátok ki a vezetőket?
- Mi legyen azokkal, akik nem tartják be a szabályokat?
- Mit tennétek a közösség rendje ellen lázadókkal, illetve az erőszakoskodókkal?
- Lennének-e valamely csoport tagjainak előjogaik? Indokoljátok meg válaszo-tokat!

A munka és a tanulás

B csoport

- Milyen szellemi és fizikai munkákra lesz szükség a Marson?
- Mennyit kell dolgozni? Mitől függne ez?
- Lennének-e főnökök és beosztottak? Ha igen, milyen lenne a viszonyuk?
- Mi történjék azokkal, akik nem tartják be a munkavégzési szabályokat?
- Mit tanulnának a Marson a fiatalok? Milyen lenne a Marson egy iskola?

A nők és férfiak viszonyának, valamint a családi életnek a szervezése

C csoport

- Milyen előzetes felkészítést tartsanak a fiatalok, illetve a gyermeket vállaló pá-rok számára? (Kezdetben nincsenek nagyszülők.)
- Hány gyermeket tervezzenek?
- Milyen központi segítséget adjanak a családok jólétéhez és harmonikus műkö-déséhez?
- Milyen esetekben és hogyan avatkozhat be a közösség a tagok magánéletébe?

A közösség értékrendje

Személyes értékrendünk befolyásolja választásainkat, döntéseinket. A személyes választások ugyanakkor gyakran hatnak másokra, a közösségre is. A következő feladatban vizsgáljátok meg a csoportban többségben lévő értékeket! (A személyes értékrend feltárása bonyolult dolog, itt inkább játékosan tesszük.)

- Alkossatok 4-5 fős csoportokat!
Az ábrából kiindulva gyűjtsetek 10-15 értéket, amelyek fontosak lehetnek egy ember számára! (Ötletekért áttekinthetitek a tankönyvet, vagy a 6. Tk. 22. oldalt.)
- Válasszatok ki 8-10 értéket! Ezekhez alkossatok *Fontos nekem...* kezdetű mondatokat! Például: *család – Fontos nekem, hogy ...a családommal együtt legyek / ...a családom összetartó legyen.* A mondatokat osszátok el egymás között!
- Kezdjétek körbejárni, és akivel talákoztatok, értékelje ezeket a mondatokat 1 és 5 között aszerint, mennyire fontos neki a megjelenített érték! (1 – kicsit, 5 – nagyon, 0 – egyáltalán nem)
- Ha már van 6-8 választótok, átlagoljátok a kapott pontokat egy-egy értékre (összpontszám osztva a válaszadók számával)! Gyűjtsétek össze a vizsgált értékeket, és nézzétek meg, melyek kaptak magasabb pontokat! (Ha több csoport vizsgálta ugyanazt az értéket, azokat a pontszámokat is átlagoljátok!)
- Végül újra csoportokban vitassátok meg, szerintetek mely értékeknek és milyen módon kellene érvényesülniük ahhoz, hogy egy közösség, egy iskola, egy lakóhely vagy egy társadalom a legjobban működjön! Vannak-e olyan értékek, amelyek bár fontosak, egymás ellen hatnak?

Helyem a világban

a) Lapozd át a fejezetet, és emeld ki 5 fogalmat, jelenséget, amelyről szó volt! Kettővel írd egy-egy összetett mondatot! A mondatok első felét gyűjtsétek össze, majd mindenki fejezze be a többiekét is! Például:

Ha mindenki puskázik,

akkor...

A politikai és kulturális közösség nem mindig azonos,

mert...

- b) Fogalmazz meg magadnak néhány kérdést/kételyt a témakörrel kapcsolatban!
- c) Írd rövid fogalmazást azonos címmel, mint a fejezeté! Térj ki arra, mely közösségekhez tartozol, melyik miért értékes számodra, és hogy szerinted milyen értéket képviselsz te a közösségben!

III. ERKÖLCS, HIT, VILÁGNÉZET

16. Honnan van a jó és a rossz?

- Milyen alapon tesz különbséget a törzsfőnök jó és rossz között? Van-e olyan saját történeted, amely alátámasztja vagy amely cáfolja ezt a vélekedést?

Egy törzsfőnököt egyszer megkérdeztek: mi a különbség jó és rossz között. Azt felelte: ha ellenségem feleségét elrabolom magamnak, az jó. De ha egy másik törzsfőnök rabolja el az én feleségemet, akkor az rossz.

C. G. Jung, pszichológus

1. Felismered?

A két szövegben J. R. R. Tolkien *A Gyűrűk Ura* és *A hobbit* című regényeiben leírt szereplők közül kettőt – Glorfindel, a tünde-úr és az orkok – mutatunk be. Szerinted melyikük gonosz és melyikük jó? Ha nem ismernéd a történetet, akkor is kitalálnád? Miből? Hogyan tükrözik a képek a szereplők jellemét?

A szövegek forrása: Magyar Tolkien Társaság, <https://tolkien.hu>

Tolkien tündéi tiszta tekintetűek, szemrevalóak, köpenyt hordanak, és varázslatos képességekkel rendelkeznek – talán a legelbűvölőbb karakterek mind közül. Frodó, mikor először találkozik a tündéssel Völgyzugolyban, ekképpen festi le Glorfindelt: „Glorfindel szálás és sudár; haja fénylő arany; arca szépséges, fiatal, rettenthetetlen és vidám, csillogó szeme éles, hangja mint a muzsika, homlokán bölcsesség, keze csupa erő.”

Mória orkjai: sötét bőrűek, sápadtak, düledt szemük van, mellyel a föld alatti sötétséghez alkalmazkodtak, itt szinte rovarok módjára tengődnek, páncéljaik tüskéi segítségével közlekednek föl-le Khazad-Dum falain és oszlopain.

- Képzeljétek el, hogy új szereplő jelenik meg a történetben! Párokban írjatok rövid jellemzést külső és belső tulajdonságairól! Olvassátok fel a jellemzéseket! Inkább jó, inkább rossz, vagy esetleg másmilyen tulajdonságokkal ruháztátok fel?
- A felolvasás helyett elő is adhattok egy rövid jelenetet vagy beszédet, vagy ábrázolhattátok rajzban, ekkor a nézők találgathatnak a jelleméről.

2. Jó és rossz a mesék világában...

Mindannyiunk erkölcsi látásmódjának alapfogalma a *jó* és a *rossz*. Az emberi közösségek minden korszakban és valamennyi kultúrában hangsúlyt fektettek arra, hogy tagjaikban a jó és a rossz tudása minél fiatalabb korban kialakuljon.

Ahhoz ugyanis, hogy felnővén erkölcsileg egyre árnyaltabban ítélhessük meg a minket körülvevő világot, először szükségünk van arra, hogy egyértelműen tisztázódjék bennünk a jó és a rossz fogalma. Ebben segítenek a mesék fekete-fehér (világosan jó vagy rossz) szereplői. Az ilyen hősök minden tulajdonsága egységes összképbe illeszkedik.

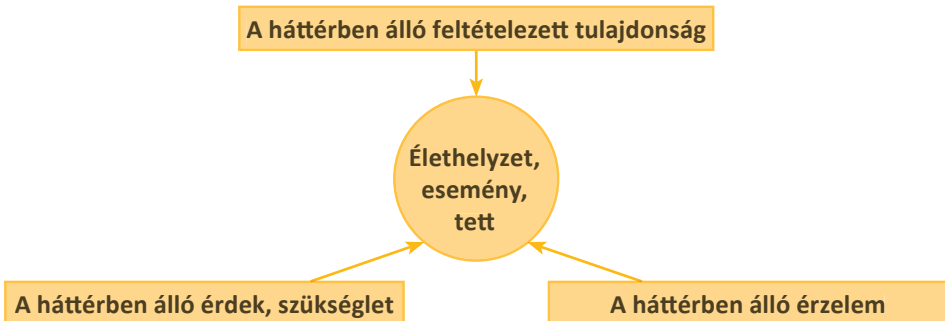
- Válassz ki egy általad jól ismert könyvszereplőt! Írd föl a nevét egy papírra, és alá a legmeghatározóbb tetteit! Írd a tettek alá, hogy az adott szereplő milyen tulajdonságából fakadtak! Kideríthető a műből, miért fejlődtek ki ezek a tulajdonságok? Ha igen, fogalmazd meg az okot! Segítségként megadjuk *A Gyűrűk Ura* egyik szereplőjének karakterábráját.

SZARUMÁN				
bebörtönözte Gandalfot	befolyásolta Théoden királyt	benépesítette orkokkal Vasudvardot	pusztította Fangorn erdejét	többször is belenézett a palantírba
hatalomvágy	hatalomvágy	hatalomvágy	érzéketlenség	kevélység
Miért lett ilyen?				

3. ...és a való életben

A klasszikus mesék világával ellentétben az élet nem *fekete-fehér*. A csupán néhány vonással felruházott mesealakokkal szemben a hús-vér ember nem angyalian jó vagy ördögien gonosz, hanem a két véglet közt álló, *összetett lény*.

- Az előző feladathoz hasonlóan most jellemezz egy általad ismert élő személyt, akár önmagadat! Idézz fel olyan helyzeteket, amikor az illető jól (helyesen, hősiesen, bajtársiasan...) viselkedett, majd olyanokat, amikor gyengeségről tett tanúbizonyságot! Milyen tulajdonságokat feltételezhetünk a tettek mögött?

4. Értékrendünk egyik alapköve, a tízparancsolat

► João Zeferino da Costa: Mózes megkapja a kőtáblákat az Úrtól, 1868

Elgondolkozhatunk azon, hogy vajon az erkölcsi értéktételeket alkotó ember a döntését mire alapozza. Vajon a jó és rossz megítélésének képessége eleve bennünk van? Vagy éppen ellenkezőleg: belénk nevelték, mi a jó és mi a rossz? És ha nem az egyes embert, hanem az emberi közösségeket nézzük: vajon magunk alkottunk erkölcsi rendszereket, vagy egy rajtunk kívül álló hatalom hozta létre azokat és adta tudomásunkra?

A vallásos emberek az élet rendjét meghatározó parancsolatokat Istentől eredeztetik. A zsidó és keresztény hagyomány szerint Isten egy hegyre hívta fel a választott nép vezetőjét, ahol kőbe vésve adta át neki azokat az irányelveket, amelyekhez tartva magát, az ember helyesen dönthet. Mivel az európai kultúra egyik alapja a bibliai hagyomány, ezért a tízparancsolat világnézetünkől függetlenül mindannyiunk értékrendjére nagy hatással van.

Alább elolvashatod a tízparancsolatot (a Magyar Katolikus Katekézis szerint – az egyházak, felekezetek fordításai kisebb-nagyobb mértékben eltérnek, így több változattal is találkozhatsz).

- Párokban dolgozva értelmezzétek egyesével a parancsolatokat! Válasszátok ki azokat közülük, amelyek szerintetek a mai világban már nem aktuálisak, és amelyek különösen fontosak! Döntéseketek érvekkel támasszátok alá!
- Gondoljatok ki „saját” parancsolatokat is, vagyis olyan erkölcsi szabályokat, amelyek a tízparancsolatba még nem kerülhettek bele, de a mai világban érvényesek és fontosak!
- Ezután két-két pár alkosson egy csoportot, egyeztessék munkájuk eredményét, és érvekkel meggyőzve egymást, hozzanak mindenki számára vállalható döntést!
- Végül minden csoport számoljon be a többieknek arról, mire jutottak!

<i>I. Uradat, Istenedet imádd,
és csak neki szolgálj!</i>	<i>IV. Atyádat és anyádat tiszteld!</i>
<i>II. Isten nevét hiába ne vedd!</i>	<i>V. Ne ölj!</i>
<i>III. Az Úr napját szenteld meg!</i>	<i>VI. Ne paráználkoddj!</i>
	<i>VII. Ne lopj!</i>
	<i>VIII. Ne hazudj, és mások
becsületében kárt ne tégy!</i>
	<i>IX. Felebarátod házastársát
ne kívánd!</i>
	<i>X. Mások tulajdonát ne kívánd!</i>

5. Akkor hát jó vagy rossz?!

...mert nincs a világon se jó, se rossz:
gondolkozás teszi azzá.

W. Shakespeare: *Hamlet* – részlet
Arany János fordítása

- Hogyan értelmeznéd Shakespeare gondolatát? Mennyiben és mitől függ az, hogy valaki jónak vagy rossznak ítél egy cselekvést, gondolatot?
- Az erkölcsi ítéletek, egyéni szabályok kialakulásáról és működéséről olvashatsz és találsz feladatokat a Gyűjtemény ➔ 150–152. oldalán.

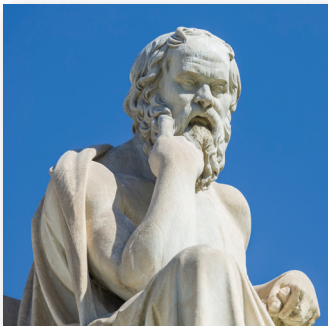

6. Kinek mi a fontos?

Egy adott cselekedet megítélése, vagyis az, hogy jónak vagy rossznak látjuk-e, a mi személyes értékrendünkötől is függ. Ez jelenik meg Lázár Ervin *Szurkos kezű királyfiak* című meséjében. Olvassátok el a mesét a Gyűjteményben (➔ 147. oldal), és oldjátok meg a feladatokat! Milyen értékek voltak fontosak a két főszereplőnek?

ÖSSZEGZŐ KÉRDÉSEK

- Az órai beszélgetés során előfordult-e, hogy valakinek sikerült meggyőznie másokat a véleménye helyességéről? Kinek melyik gondolata hatott rád? Volt-e olyan gondolatod, amely szerinted hatással volt a többiekre?
- „Aki tisztában van azzal, hogy mi a jó, jót is fog cselekedni.” Egyetértesz-e Szókratész állításával? Véleményedre indokold!

NÉZZ UTÁNA!

- Tavaly már olvastunk Szókratészről. (7. Tk. 33. old.) A görög filozófusok közül ő foglalkozott először rendszerszerűen a jó és a rossz kérdésével. Nézz utána, miért és hogyan halt meg Szókratész! Tudod-e, miről szól az ő híres védőbeszéde?
- KIHÍVÁS – Szókratész legnagyobb ellenfeleinek a szofistákat tartják. Kik voltak ők, mit tanítottak, és miért támadta őket Szókratész?

KÖNYVEK, FILMEK, INTERNETES BEJEGYZÉSEK

Nézd meg Sergio Leone klasszikus westernjét, *A Jó, a Rossz és a Csúf* című filmet (1966)! Szerinted illenek a megnevezések az egyes szereplőkre? Fekete-fehéren mutatja be a rendező az egyes jellemeket vagy árnyaltabban?

17. Hit, vallás, hitvallás

Ha Isten nem létezne,
ki kellene találni.

Voltaire

- A mottó alapján mit gondoltok: Voltaire szerint létezik-e Isten, vagy nem? És vajon miért kellene „kitalálni” őt mindenképpen?

1. Két magzat beszélgetése

A következő szövegben két magzat elképzelt beszélgetését olvashatod. Adj nevet a babáknak! Készíts listát kettéosztott naplóval arról, melyikük miben hisz, és miben nem! Milyen vitára emlékeztethet a beszélgetés a „születés utáni életről”?

- Te hiszel a születés utáni életben?
- Természetesen. A születés után valaminek következnie kell. Talán itt is azért vagyunk, hogy felkészüljünk arra, ami ezután következik.
- Butaság! Semmiféle élet nem létezik a születés után. Egyébként is, hogyan néznie?
- Azt pontosan nem tudom, de biztosan több fény lesz ott, mint itt. Talán a saját lábunkon fogunk járni, és majd a szánkval eszünk.
- Hát ez ostobaság! Járnai nem lehet. És szájjal enni... ez meg végképp nevetséges! Hiszen mi a köldökzsinóron keresztül táplálkozunk. De mondd én neked valamit: a születés utáni életet kizárhatjuk, mert a köldökzsinór már most túlságosan rövid.
- De, de, valami biztosan lesz. Csak valószínűleg kicsit másképp, mint amihez itt hozzászoktunk.
- De hát onnan még soha senki nem tért vissza. A születéssel az élet egyszerűen véget ér. Különben is, az élet nem más, mint örökös zsúfoltság a sötétben.
- Én nem tudom pontosan, milyen lesz, ha megszületünk, mindenesetre meglátjuk a mamát, és ő majd gondoskodik rólunk.
- A mamát? Te hiszel a mamában? És szerinted ő mégis hol van?
- Hát mindenütt körülöttünk! Benne, és neki köszönhetően élünk. Nélküle egyáltalán nem lennénk.
- Ezt nem hiszem! Én soha, semmilyen mamát nem láttam, tehát nyilvánvaló, hogy nincs is.
- No de néha, mikor csendben vagyunk, halljuk, ahogy énekel, és azt is érezzük, ahogy simogatja körülöttünk a világot. Tudod, én tényleg azt hiszem, hogy az igazi élet még csak ezután vár ránk.

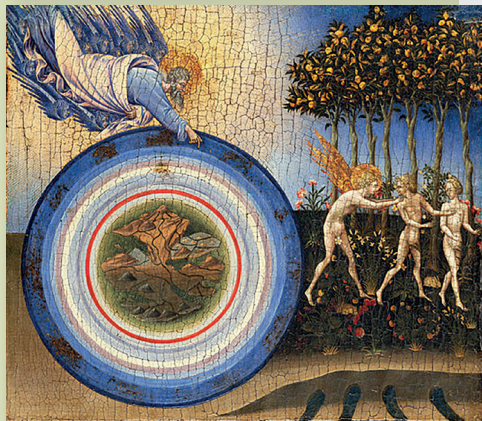

A. J. Christian: *A teljesség hangja* – részlet

- Párokban fogalmazzatok meg újabb kérdést „Te hiszel a...?” kezdettel! Írjatok rövid vitát egy *igennel* és egy *nemmel* válaszoló ember között!
- Elevenítsétek fel, mi a különbség a *tudás* és a *vélemény* között! (6. Tk. 104. old.) Hogyan fogalmaznátok meg, mi a *hit*?

2. Hitünk változatai

Minden ember legalább egyszer életében felteszi magának a kérdést, vajon milyen teremőerők hozták létre és működtetik a világot. Aki *ateistának* vallja magát, az nem hisz Istenben vagy istenekben, természetfölötti erők, lények létezésében. Úgy gondolja, a világon minden tisztán anyagi, fizikai természetű. Az ember minden „lelki” jelensége visszavezethető idegrendszeri, vagyis anyagi összetevők együtthatására. Az ember élete a halállal véget ér, a személyiség megszűnik létezni. Sokan *elhárítják* maguktól, hogy a természetfölötti erők vagy Isten létezésére vonatkozó kérdéssel foglalkozzanak. Az *istenhívők* többségének valamilyen *vallás tanításaira* épül a hite. Van olyanok is, akik ha családjuk, lakóhelyük eseményei úgy hozzák, nem maradnak távol a templomoktól, de *nem tartják magukat vallásosnak*. Mások úgy vélik, *van ugyan Isten*, de a vele való kapcsolatot nem az egyházak közösségeiben keresik. „A magam módján vagyok hívő” – mondhatják magukról.

► Giovanni di Paolo: A Teremtés és kiűzetés a Paradicsomból, 1445

- Próbáld összefüggésbe hozni a szöveget az előző feladatban olvasottakkal! Melyik magzat meggyőződése melyik világnézet gondolatára emlékeztet az itt bemutatottak közül?
- Beszéljétek meg, vajon minek a hatására alakulhat ki egy ember világnézete! Megváltozhat-e élete során, és ha igen, milyen hatásra?
- Vitassátok meg, vajon meggyőzhet-e valaki világnézetének „helyességéről” egy más gondolkodású embert, vagy ilyen kérdésekről nem lehet vitatkozni!

3. Én úgy hiszem...

Az alábbi állítások négy világnézetet tükröznek. Válasszatok a feladatok közül!

- a) Alakítsatok négy csoportot! Minden csoport válasszon egyet a vélemények közül! Képzeljétek magatokat egy így gondolkodó ember helyébe, és beszéljétek meg, vajon hogyan, milyen érvekkel igazolná a világlátását! Folytassátok a szöveget 3-4 mondattal, majd olvassátok fel a többieknek!
- b) Nagy méretű papírokra írjatok le egy-egy állítást, és függesszétek ki őket a terem négy sarkába! Mindenki írja post-it papírra egy-egy gondolatát a véleményekkel kapcsolatban, majd ragassza a megfelelő lapra! Tekintsétek meg a gyűjteményt!

Nem állítom, hogy Isten nem létezik, de én nem hiszek benne.

Csak az anyagi valóság létezik, természetfölötti lények nincsenek.

Vallásos vagyok, nem tudom elképzelni, hogy Isten nélkül létrejöhetett a világ.

Egyetérték azzal, hogy Isten létét sem bizonyítani, sem cáfolni nem lehet.

4. Távol-keleti vallások

A vallások olyan nézetrendszerek, amelyek szerint a világ természetfeletti erők hatására jött létre vagy működik ma is. A világvallásokkal már foglalkoztunk hatodik osztályban (6. Tk. 122. old.). Most két távol-keleti világvallást mutatunk be röviden, a következő leckékben pedig többel ismerkedünk meg.

► Tien Tan Buddha-szobor, Hongkong

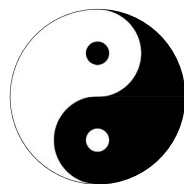
A hinduizmus az úgynevezett „örök világtörvény” vallása, ami azt jelenti, hogy az időnek nincs meghatározott kezdete és vége: a világ folyamatos változás és újjászületés. A hinduizmusnak nincs olyan központi tanításrendszere, mint például a kereszténységnek: tanításai és istenei sokfélék. Kiemelkedik *Brahma*, *Visnu* és *Siva* mint a legkiterjedtebb kultusszal övezett istenek. Ez a vallás szigorú társadalmi rendet határoz meg. Ez a *kasztrendszer*, melynek csúcán a brahmanák, a legalján pedig az ún. „érinthetetlenek”

vagy páriák állnak. A kasztrendszer határai a földi létben átjárhatatlanok, de a hinduizmus *lélekvándorláshite* szerint a hívő előző életében elkövetett jó és rossz tettei alapján magasabb, illetve alacsonyabb létállapotban fog újjászületni, sőt a lélek akár állati testbe is költözhet. Ez is magyarázza, hogy a hindu ember mély tisztelettel és felelősséggel viseltetik a természeti környezet iránt. A *buddhizmus* alapítója a Kr. e. 560 és 480 között élt Gautama Sziddhárta, a Buddha, aki az *újjászületések* örök körforgásából való megszabadulás lehetőségét és annak módjait tanította követőinek. Eszerint a léleknek nem kell örökké a külső világ sokféleségében léteznie. Megvilágosodva eljuthat a *nirvánába*, az örök állandóság állapotába.

- A szöveg (és korábbi tanulmányaid) alapján emelj ki három jellegzetességet, amely a nyugati és a távol-keleti vallásokat megkülönbözteti!
- Gondoltál már arra, hogy milyen lenne nem emberként létezni? Ha választhatnál egy másféle létformát, melyik lenne az?

5. A világ fekete-fehérben

A képen a kínai filozófiai-vallásos világbépe szimbólumát láthatod, amely a két kozmikus őselem, a jin és a jang egymáshoz való viszonyát mutatja. Tavaly a szerelem, az összetartozás kapcsán már beszéltünk róla. (7. Tk. 62. old.) Páronként dolgozzatok fel egyet az alábbi kérdések közül, majd számoljatok be az eredményről!

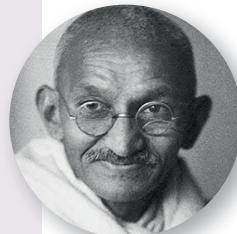
- a) Milyen világszemléletre utalhat az ábrázolás? Mit jelenthet a fekete és a fehér szín, miért éppen így helyezkednek el a körben?
- b) Mennyire tűnik neked dinamikusnak az ábra? Mire utalhat a dinamizmus?
- c) Mennyire értesz egyet azzal a mondással, hogy minden jelenségben megtalálható annak ellentéte is? Véleményedre indokold!
- d) Hogyan vonatkozhat a c) pontban megfogalmazott gondolat az ember személyiségére?

6. A távol-keleti vallások nagyjai

Az itt látható képeken a 20. századi távol-keleti történelem két kiemelkedő alakját láthatod. Kapcsold össze az egyes állításokat a megfelelő személlyel!

- a) Neve: Mohandasz Karamcsand (Mahatma) Gandhi
- b) Neve: Tenzin Gyaco, a 14. dalai láma
- c) 1935-ben született.
- d) 1869-től 1948-ig élt.
- e) A tibeti buddhizmus szellemében nevelkedett.
- f) A buddhizmus által áthatott hindu világnézetű családban nevelkedett.
- g) Élete összefonódik hazája függetlenné válásával.
- h) Élete összefonódik hazája függetlenségének elvesztésével.
- i) Kétéves kora óta jövődöbeli vallási és politikai vezetőként tekintettek rá.
- j) Felnőttkori tettei által vált népe vallási és politikai vezetőjévé.
- k) 1989-ben Nobel-békedíjat kapott.
- l) Születésnapját az ENSZ 2007-ben az erőszakmentesség világnapjává nyilvánította.
- m) Nevének egy része azt jelenti: 'nagy lélek'.
- n) Nevének egy része azt jelenti: 'a bölcsesség óceánja'.

ÖSSZEGZŐ KÉRDÉSEK

- Fogalmazd meg saját vélekedésedet a világról és a természetfeletti erők létezéséről a 3. feladat állításaihoz hasonlóan, mindezt csak a magad számára!

NÉZZ UTÁNA!

- Gyűjts idézeteket a 14. dalai lámától és Mahatma Gandhitól!
- A buddhista vallás Magyarországon is jelen van. Közösségeik hét sztúpát (szentély és emlékhely) emeltek, van több iskolájuk. Kutass utánuk az interneten!

KÖNYVEK, FILMEK, INTERNETES BEJEGYZÉSEK

A kis Buddha (angol–olasz–francia film, 1993, r.: B. Bertolucci). Egy tibeti pap keresi mestere reinkarnációját, azaz új életre támadt személyiségét az Egyesült Államokban. Keresd a filmben olyan jeleneteket, melyekben szembetűnő a két kultúra eltérése!

A mindenség elmélete című angol film (2014, r.: J. Marsh) a világhírű természettudós, Steven Hawking életéről szól. Milyen az ő világnézete? Szerepet játszik-e a világgépe abban, mit gondol az univerzum jellegéről, eredetéről, és hogy mit kutat?

18. Ábrahámi vallások

- Hallottál már arról, hogy több vallás is a maga szent könyvét „kinyilatkoztatottnak” nevezi? Mit mond el ez a jelző e szövegek létrejöttéről, jellegéről?

Hirdess! A te Urad a legnagyobbak között, aki íróttal tanított, megtanította az embert arra, amit nem tudott.
Korán 96. szúra 3–5

1. Vallások, könyvek, emberek

A judaizmus [zsidó vallás], a kereszténység és az iszlám egyaránt a Közel-Keleten született. E három vallást egy közösnek vallott bibliai ősatyáról *ábrahámi vallásoknak* is nevezték. Kapcsold össze az egyes vallásokat azok meghatározó személyiségeivel, illetve szent könyveivel! Elevenítsétek fel, mit tudtok ezekről a vallásokról!

Jézus Krisztus	JUDAIZMUS	Korán
Mohamed próféta	KERESZTÉNYSÉG	Tóra
Mózes	ISZLÁM	Újszövetség

2. Megszentelt terek

A képeken a három ábrahámi vallás szent épületeit láthatod. Melyik ezek közül *meccset*, *templom*, *zsinagóga*? Milyen jegyek alapján ismerted fel? Kapcsold őket a megfelelő valláshoz!

Tudod-e, mire kell ügyelned az öltözködésedben, ha belépsz valamelyikbe? Miben hasonlítanak vagy miben különböznek az itt zajló szertartások? Beszéljétek meg közösen, vagy nézzetek utána!

3. Az ábrahámi vallások

Ábrahám a Biblia első könyvének, a Teremtés könyvének meghatározó szereplője. Vele mint a zsidó nép ősatyjával kötött szövetséget Jahve, Izrael istene. Személyét a kereszténység is tiszteli. A Mohamed próféta által lejegyzett Korán szerint Ábrahám és az a fia, Ismáel, akit nem a zsidóság, hanem az arab népek vallanak ősüknek, alapították a mekkai szentélyt, az iszlámhívők legszentebb zarándokhelyét.

Kialakulását tekintve a *zsidó vallás* a legrégebb. A többistenhívő ókori népek közül a zsidóság volt az első, amely következetesen *egyistenhitet* vallott. Izrael istenét teremtőként, szabadítóként és törvényadóként tisztelték. A zsidó néphez és vallásba született a *názáreti Jézus*. Az ő élete és tanítása indította útjára a *kereszténységet*, amely őt Isten Fiaként és Megváltóként tiszteli, keresztalálát az ember bűneiért bemutatott engesztelő áldozatként értelmezve. A három egyistenhívő [monoteista] vallás legfiatalabbika az *iszlám*. Létrejött a Kr. u. 1. században élt *Mohamed próféta* alakjához és tevékenységéhez köthető.

E vallások mindegyikére igaz, hogy a távol-keleti világvallásoktól eltérően a „*történelmi istenkinyilatkoztatás*” vallásai. Tanításuk szerint az anyagi világ egy rajta kívül álló, annál végtelenül hatalmasabb, személyes Isten teremtése, aki a történelem során küldötteken keresztül ismertette meg magát, és tanította a kiválasztott népeket, az emberiséget. E vallások szerint a történelem egyszeri és megismételhetetlen folyamatként zajlik a *teremtés* és a *világvége* között. A történelem lezárulásakor isteni ítélethozatal történik, ami az igazak számára örök élet, boldogság, a bűnösöknek pedig örök büntetés kezdetét jelenti.

▶ J. Schonmann: Ábrahám – freskó, Altlerchenfelder templom, 1857

- A szöveg alapján a kifejezések sorszámát helyezd el a megfelelő halmazban, azok metszetében, vagy azokon kívül, a füzetedben!

1. Ábrahám, 2. Allah, 3. Biblia, 4. Ismáel,
5. Jahve, 6. Jézus Krisztus, 7. Korán,
8. távol-keleti eredet, 9. mecset, 10. Mohamed próféta, 11. Ószövetség, 12. templom,
13. közel-keleti eredet 14. teremtett világ,
15. Újszövetség, 16. végítélet, 17. zsinagóga

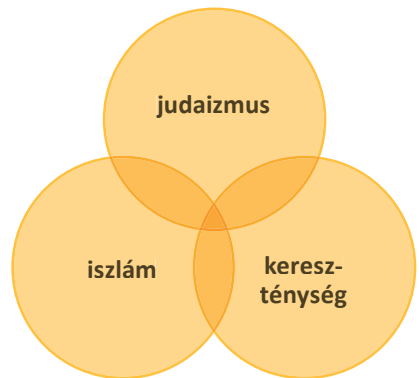
- Felidézve a távol-keleti vallásokról olvasottakat (98. oldal), párokban döntsétek el, igazak-e az állítások!

Mindegyik említett vallás szerint létezik másfajta létállapot, mint a földi élet.

A távol-keleti vallások másként képzelik a történelem kezdetét és végét.

Mindegyik említett vallás egyistenhitre épül.

Az egyistenhívő vallásoknak van egy alapítójuk, aki ismert történelmi személy, a távol-keletieknek nincs.

4. A bölcS Náthán

A Lessing drámájából idézett példabeszédben arról olvashattok, vajon hogyan lehet eldönteni, melyik vallás az „igazi”. A szöveg értelmezése után kicscsoportokban vitasátok meg a párbeszédben megfogalmazott gondolatokat!

Szaladin: Ha olyan bölcS vagy, hát mondd meg nekem, melyik hitet, melyik törvényt tudod a legjobbnak, legigazabbnak.

Náthán: Szultán, előbb, hogysen felelnék, megengednéd, hogy egy történetet elmondjak?

Szaladin: Miért ne? Hisz barátja voltam a jól elmondott kis történeteknek mindig. [...]

Náthán: Élt hajdanán egy ember Keleten. Volt annak egy páratlanul becses, kedves kéz adta ritka gyűrűje. [...] A gyűrűnek varázshatalma volt, s ki bízott titkos erejében, Isten s ember előtt kedvessé tette azt. Nem csoda hát, ha sose húzta le az ujjáról, és úgy rendelkezett, hogy mindörökké házában maradjon. Mégpedig így: mind közt legkedvesebb fiára hagyta a csodás gyűrűt, s meghagyta, hogy majd aztán annak is legkedvesebb fiára szálljon át. S a gyűrű jogán, bármilyen korú, mindig csak a legkedvesebb fiú legyen a ház feje és fedelme. [...] Így szállt apáról fiúra a gyűrű, s került egy apához végül, kinek egyként kedves volt mindhárom fia, nem tudta hát nem egyformán szeretni mindhármukat. Csak olykor tűnt neki majd ez, majd az, majd megint amaz – ha egyikük volt éppen csak vele, s nem kellett hármuk közt megosztani túlaradó szívét – a gyűrűre méltóbbnak, s ő eléggé gyenge volt odaigérni mindnek jámborul. Nem is volt semmi baj. Hanem mikor halála elközelgett, az apa szorult helyzetbe jutott. Megbánthat-e három fia közül kettőt, akik bíznak szavában? Most már mit tegyen? Izen titokban egy aranyművesnek, csinálná meg két mását gyűrűjének, költséget, fáradságot nem kímélve, csak hogy hajszára éppolyan legyen, mint az a gyűrű. Íme, sikerül a mesternek. Mikor meghozza őket, a mintagyűrűt meg nem ismeri az apa maga sem. Szóltja vígan, örvendve fiait – mindet külön, mindet megáldja, mindnek odaad egy gyűrűt, s meghal. [...] Alighogy meghal apjuk, mindenik jön gyűrűjével, mind a ház feje akarna lenni. Van per, osztozás, vádaskodás – de csak nem tudni, melyik az igazi. – Éppúgy, ahogy mi sem tudjuk, melyik vallás az igazi.

Szaladin: Az említett három vallás között, úgy vélem, van különbség, még ruhára, ételre és italra nézve is.

Náthán: Csak épp alapjaikra nézve nincs.

G. E. Lessing: A bölcS Náthán – részlet. Lator László fordítása

JÓZSEF: A történet jól példázza azt, hogy a zsidó, a keresztény és az iszlám ugyan mindegyik magát állítja az egyetlen igaz hitnek, de lényegi különbség nincs közöttük.

ANNA: A történet mégsem annyira találó, hiszen ott a fiúk közül valóban csak egyiké lehet az igazi örökség. Ám egy vallásnak nem kell uralkodónak lennie más vallások fölött.

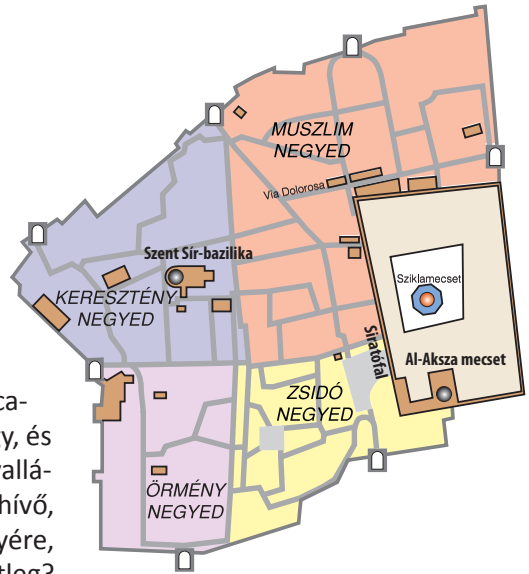
ZALÁN: Nagyon jól tudjuk, hogy számtalan különbség van közöttük. Például az, hogy mit gondolnak arról, mire jogosítja fel őket az a hitük, hogy ők az igazság birtokosai.

ZALÁN: De logikailag nem lehetséges, hogy mindhárom egyszerre igaz legyen.

ANNA: Szerintem a vallások mégiscsak lehetnek egyszerre igazak a maguk módján, vagyis minden vallás mutathat az ember számára egy utat, amelyen eljuthat Istenhez.

5. Zarándoklat a szent városba

Jeruzsálem térképét tanulmányozva láthatod, hogy három világvallás képviselői élnek egymás mellett az egyes városrészekben. Mindhárom vallás szent városnak tartja Jeruzsálemet, ezért sok zarándok keresi fel a szent helyeket.

Képzeld el, hogy zarándok vagy, aki társaival végre elért hosszú útjának céljához, itt állsz Jeruzsálemben. Az utcánév mely jeleit olvasod? Keresztény vagy, és a Szent Sír-bazilikához tartasz; zsidó vallású vagy, aki a Siratófalhoz jöttél; iszlámhívó, aki vallásod harmadik legszentebb helyére, az al-Aksza mecsetbe zarándokolsz esetleg? Osszátok el egymás között véletlenszerűen az említett vallásokat, majd az azonos „vallásúak” alkossanak kics csoportokat! Írjatok naplórészletet a megérkezésről Jeruzsálemben! Kereshettek a vallás szent helyeiről további képeket, információt az interneten!

ÖSSZEGZŐ KÉRDÉSEK

- Milyen hasonlóságokat és milyen különbségeket tudtok megnevezni a judaizmus, a kereszténység, illetve az iszlám Isten-, világ- és emberképében? Foglaltok táblázatba!
- Melyik vallás világképe a legelterjedtebb Európában?

NÉZZ UTÁNA!

- Hol és mikor találkozott egymással e három vallás az emberiség történetében? Békések vagy küzdelmesek voltak ezek a találkozások?
- KIHÍVÁS – Jeruzsálemben kívül melyek még azok a területek, ahol a múltban vagy a jelenben tartósan egymás mellett éltek/élnek e vallásokhoz tartozó emberek csoportjai? Milyen jó, illetve káros hatásai voltak/vannak ennek az együttlétnek?

KÖNYVEK, FILMEK, INTERNETES BEJEGYZÉSEK

A mennyország gyermekei (iráni film, 1997, r.: M. Majidi). A film egy szegény teheráni család hétköznapjaiba enged betekintést egy pár elveszített gyerekcipő kapcsán. Miután végignézted, gondolkodj el azon, mennyiben erősítette vagy változtatta meg a film az iszlámhívókról alkotott előzetes elképzelésidet!

19. Tanítások a szeretetről

- Mit válaszolhatunk a bibliai párbeszéd végén föltett kérdésre?
- Reális elvárás-e az, hogy mindenkit szeressünk? Vagy a szeretet itt más értelemben áll?

„Mester, mit tegyek, hogy elnyerjem az örök életet?”
„Mi van megírva a törvényben?”
„Szeresd az Urat, a te Istenedet teljes szivedből, teljes lelkedből, teljes erődből és teljes elmédből, és felebarátodat, mint magadat.”
„Helyesen feleltél: tedd ezt, és élni fogsz.”
„De ki az én felebarátom?”

Lukács evangéliuma 10, 25–29

1. Szeretetszótár

Párokban dolgozzatok! Gyűjtsetek négy-öt rokon értelmű szót a *szeret* igére vagy a *szeretet* főnévre! Helyezzétek el hasonló táblázatban! Nézzetek utána, melyiknek mi felel meg az általatok tanult idegen nyelven! Ezután a szótár idegen nyelvű részében keressétek meg, hogy valóban azzal a magyar szóval adják-e vissza a szavak értelmét! Vonjátok le a kutatás tanulságát!

A „szeret/szeretet” szinonimái	A szavak idegen nyelven	Ennek magyar szótári jelentése
szeretet	love (angol)	szerelem, szeretet

2. Mi jut eszedbe?

Soroljatok fel szavakat, amelyek az első, majd amelyek a második képről eszetekbe jutnak! Milyen szólások kapcsolhatók hozzájuk?

3. Hogyan viselkedjek a másik emberrel?

Minden vallás – más-más megfogalmazással ugyan – hasonló tartalmú választ ad erre a kérdésre. Ezek a válaszok az emberek *egyenértékűségét* hangsúlyozzák, azt, hogy nincs a világon fontosabb és kevésbé fontos ember.

- Tudjátok-e, mit rövidít/mit jelent a *VIP* kifejezés? Milyen környezetben/ esetben szokás alkalmazni? Vitassátok meg, ez mikor indokolt, és mikor nem!

4. Az arany szabály

A legtöbb vallásban az emberek közötti viszony legeggyetemesebb elveként az úgynevezett *arany szabályt* fogalmazták meg. (Ez szerepelt már a 13. leckében mint a társadalmi együttélés alapjaként megnevezett „kölcsonosság elve”.)

- Keressetek hasonlóságokat és különbségeket az alábbi megfogalmazások között!
- Vajon miért tartja fontosnak ezt az erkölcsi parancsot minden vallás?

Mindazt, amit szeretnétek, hogy megtegyenek nektek az emberek, tegyétek meg ti is nekik.

Biblia, Máté 7,12

Egyikőtök sem hisz igazán, amíg nem azt kívánja a testvéreinek, amit magának is.

Mohamed próféta

Tégy úgy másokkal, amint ők tesznek veled.

Konfuciusz

Ami neked gyűlöletes, ne tedd embertársadnak.

Hillél, zsidó rabbi

Ne bánts másokat olyasmivel, ami téged is bántana.

Buddha

5. A szeretetparancs

Azt az erényt, amelyből a másik ember érdekeit is figyelembe vevő viselkedésmód fakad, az újszövetségi Szentírás *szeretetnek* nevezi, és a legfontosabb parancsként határozza meg: „Szeresd felebarátodat, mint önmagadat!” (Máté evangéliuma 22, 37–40) De lehet-e parancsra szeretni?! Erkölcsi értelemben a szeretet nem egy érzelem, hanem a másik ember létének elfogadását és méltóságának elismerését jelenti. Nem kell és nem is lehet minden ember iránt ugyanúgy érezni, de arra törekedni kell, hogy *rokon- és ellenszenvaink* ne befolyásoljanak a másik ember *tiszteletben tartásában*. A szeretet ilyen értelemben az akaratunktól függ, s érzéseink, ellenszenvünk legyőzését is követelheti tőlünk. Így megóvhat mind az önzés, mind pedig a túlzott önfeladás személyiségtorzító hatásaitól.

- Párokban gyűjtsetek személyes példákat arra, hogy az ilyen értelemben vett szeretet milyen cselekedetben fejeződik ki, és arra is, amikor kihívást jelenthet az ilyen szeretetet megélni!

A szeretet	megjelenik abban, ...	nehéz, amikor...
szüleink iránt		
testvéreink iránt		
iskolatársaink iránt		
idegenek iránt		
tőlünk különböző emberek iránt		
honfitársaink iránt		
a közlekedésben útitársaink iránt		
megbotránkozást keltő emberek iránt		
haragosaink/ellenségeink iránt		

6. Az irgalmas szamaritánus – a kereszténység tanítása

A mottóban idézett bibliai párbeszédben Jézus a kérdésre az irgalmas szamaritánus történetével válaszol. Ez a megkülönböztetés nélküli szeretet, elfogadás és szolidaritás nagy példája. Olvassátok el a Gyűjtemény ➔ 152. oldalán!

E középkori festmény a történet egyes jeleneteit ábrázolja – képregényszerűen.

► Román ortodox templom faliképe (Mănăstirea Putna)

- Azonosítsátok a szereplőket és a jeleneteket! Hogyan ábrázolja a kép a rablókat? Kire hasonlít a szamaritánus? Mit közöl a festő az ábrázolásmóddal?
- Fogalmazzatok meg egy-egy mondatot minden szereplő számára (az áldozat, a rablók, a pap és a levita, a szamaritánus és a fogadós)!
- Vitassátok meg, mi akadályozhat meg valakit abban, hogy bajba jutott embertársának segítségére legyen!

7. Felebaráti szeretet a város közepén

■ Mert ők is megérdemlik a jót

Hajnal Benedek és Hunyady Márkó, két fiatal fodrász sajtós módon gyakorolja a felebaráti szeretetet. „Mert ők is megérdemelnék egy kis jót az élettől” – olvasható Hajnal Benedek közösségi oldalán a képe alatti szövegezésben. Ő és barátja alkalmanként kilátogatnak a Deák Ferenc térre, és meglepik az arra rászoruló hajléktalanokat egy ingyen hajvágással. Nagy öröm az annak, aki megszépülhet végre a szakértő kezek alatt. Benedekék egy kis boltban és egy közeli építkezésen szoktak áramot kérni, így mások is hozzájárulnak ehhez a csodás átalakító munkához.

- Te mit gondolsz erről a cselekedetről?
- Gyűjtsetek hasonlóan egyszerű ötleteket az elesettek segítségére!

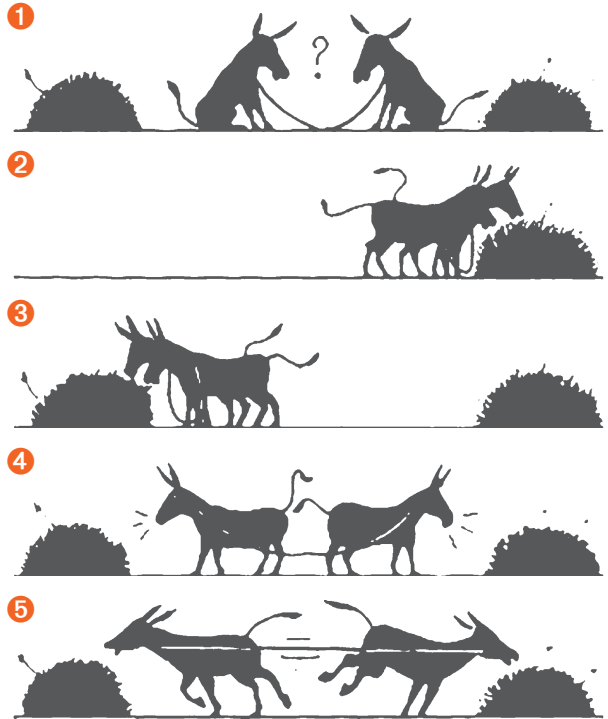
8. Gazdasági etika

Vajon az élet minden területén kell és lehet érvényesíteni erkölcsi megfontolásokat? Így például az üzleti életben is? Olvassátok el a Gyűjtemény ➔ 153–154. oldalán található párbeszédet, amelyben különböző világnézetű emberek érvelnek a kérdésben!

9. A két szamar

A képek egy történet öt fázisát ábrázolják, azonban a sorrendjük helytelen.

- Állítsátok helyre a jelenetek sorrendjét! Beszéljétek meg a történet mondanivalóját!
- Mit csinálhat a két csacsi az 1. számú képen? Fogalmazzátok meg gondolataikat vagy párbeszédüket!

ÖSSZEGZŐ KÉRDÉSEK

- A szeretet egy sajátos meghatározásával ismerkedtünk meg a leckében. Mennyiben más ez, mint a köznapi használata?
- Jelenthet-e valakinek megoldhatatlan feladatot a szeretet törvénye?
- „Nincs a világon fontosabb és kevésbé fontos ember” – olvastuk. Számodra elfogadható ez az állítás? Írásban indokold véleményed!

NÉZZ UTÁNA!

- Mi az a *méltányos kereskedelem* [fair trade] és az *etikus bank*?
- Az interneten számos olyan inspiráló videót, rövidfilmet találhattok, amelyek a segítségnyújtás öröméről szólnak. (Javasolt keresőszavak: „hétköznapi hős”, „adni jó”, „adj egy kis szeretetet”.) Keressetek ilyeneket, és rendeztetek filmfesztivált!

KÖNYVEK, FILMEK, INTERNETES BEJEGYZÉSEK

Olvasd el Lázár Ervin *A kislány, aki mindenkit szeretett* című meséjét! Mi a véleményed a címszereplőről és a viselkedéséről?

20. Tanítások az élet tiszteletéről

...vagy vedd példának a piciny fűszálat:
miért nő a fű, hogyha majd leszárad?
miért szárad le, hogyha újra nő?

Babits Mihály: Esti kérdés – részlet

- Mire példa a versben a fűszál? A „miért” az élet okára vagy inkább a céljára kérdez rá?
- Mit válaszolnál a fűszál életének értelmére vonatkozó kérdésre?

1. Az elejtett vad kiengesztelése

Ha szarvas a zsákmány, a vadászok úgy fektetik, hogy feje Key-wey-keen, azaz az északnyugati szél felé forduljon, szája elé pedig ételt állítanak tálban, s megkezdődik a tánc: a vadászok utánozzák a szarvas futását, szökkenéseit, majd a vadászok lépteit, a menekülést, a támadást és a halál jelenetét. Végül az elejtett állathoz lépnek, megsimogatják, és megköszönik, hogy hagyta magát megölni.

– Nyugodj, bátyánk – éneklük.

A szarvasbőrbe öltözött, fején agancsot viselő varázsló így szónokol:

– Elhoztad nekünk agancsodat, és ezt köszönjük. Nekünk adtad bőrdedet, és mi köszönjük. Hússal megtöltötted gyomrunkat, véreddel ereinket, légy ezért boldog az örök Nyugalom Honában, ahol találkozunk halálunk után. Ó, nagy, bölcs bátyánk, bocsásd meg, hogy meg kellett ölnünk.

– Bocsáss meg, bátyánk – ismétlik a harcosok.

*Hosszú Toll: A Sós Sziklák völgye – részlet
Mach Edward fordítása*

- Értelmezd az indiánok cselekedetét! Miért járnak el így? Vajon minden élőlény esetében így tesznek? Neked ez rokonszenves vagy nevetséges?

2. Mit ér a lepke élete?

Megölök egy pillangót,
Óh, áldott isteni perc,
Szent kéje az ölésnek:
Minden gyűlöletemért
Hal meg e színes féreg.
Ady Endre

A költő alighanem tudatosan provokál bennünket, amikor az ölés örömről szól. Sikerült-e kiváltania belőled a felháborodást? Miért igen / miért nem?

Nálatok
leütik-e a sárga
lámpavirágra
betévedt lepkét?
Vagy egy-két
gyöngéd intéssel ablakot tárva
a sötét szobából az éjszakára
elkülditek, jó éjt kívánva.
Elég volt mára
nálatok.

Rigó Béla

- Hasonlítsd össze Ady sorait Rigó Béla *Nálatok laknak-e állatok?* című versének részletével!
- Fogalmazd meg az eddigiek alapján, milyen módon viszonyulhat az állatok életéhez az ember!

3. „Ne ölj!”

Az embertársunkhoz való viszonytal szorosán összetartozik az a kérdés, hogy mit gondolunk magáról az *életéről*. Bár az idők során sokat megtudtunk a természetéről, gyökereiben mégis titokzatos maradt. Élőlényt élettelenből előállítani a jelenlegi tudományos-technikai szintünkön nem tudunk. Alapvető kérdés az ember számára: van-e joga elvenni a másik ember életét vagy nincs? És bármelyik élőlényét?

A nagy világvallások válasza ebben a kérdésben is szinte azonos. Legtöbbször az élet isteni eredetűnek tekintik, s ezért kioltását bűnnek tartja. Ez a szemlélet fogalmazódik meg a tízparancsolat *Ne ölj!* törvényében. Ez egyben olyan alapvető együttélési szabály is, amely minden nép és állam jogrendszerében evidens módon szerepel. De az azonos elvi alap ellenére egyes részterületek tekintetében mind a vallások, mind pedig a jogrendszerek korszakonként és kultúránként különböző szabályokat állapítottak meg.

- Mit jelent az „evidens” szó? Fogalmazzatok meg érveket arra, miért alapvető az élet elvételeként a vallási, társadalmi és jogi rendszerekben egyaránt!
- Szerinted vannak olyan kivételes helyzetek, amelyek felmentést jelentenek a „Ne ölj!” parancs alól? Ha igen, melyek ezek? Vitassátok meg!

4. „Az ötös számú parancsolat nekünk túl nehéz”

A „Ne ölj!” parancsolatnak különösen kiélezett helyzete a háborúban katonaként elkövetett ölés. Erről szól a Gyűjteményben található két szöveg ➔ a 154–156. oldalon. Az LGT együttes *Prolog és triológ* című dalát, ha tehetitek, hallgassátok is meg!

5. Az abortusz és az eutanázia mint erkölcsi kérdés

Az élet kioltásának etikailag különösen hevesen vitatott fajtája az *abortusz* [magzat életének elvétele] és az *eutanázia* [halálos betegségben szenvedők halálba segítése]. Ezek a cselekedetek olyan erkölcsi kérdéseket vetnek fel, amelyek az életéről való gondolkodásunkban gyökereznek, s melyekre a minket körülvevő világ sokféle, sokszor egymásnak ellentmondó választ ad. Ezért ezek jogszabályi engedélyezését vagy tiltását a világon mindenhol indulatos viták kísérik. Mivel minden egyes eset mögött személyes tragédiák állnak, az erről való beszéd mély lelki sebeket szakíthat fel. Az eutanázia hazánkban törvényben tiltott, és az abortusz is csak bizonyos körülmények esetén engedélyezhető.

- Tájékozódjatok az eutanáziáról és az abortuszról! Mivel érvelnek a tiltás és az engedélyezés hívei? Milyen sajátos élethelyzeteket kell számba venni egyik és másik esetben?
- Hogyan fejezte ki a képen látható emlékmű alkotója a meg nem született gyermekek fölött érzett gyászt?

Eva Riekstina: Az abortusz áldozatainak ►
emlékműve, Riga, Lettország
www.baby.ru

6. El lehet-e fogadni?

Csoportokban dolgozva készítsetek hasonló táblázatot! A középső oszlopban olyan fogalmakat találtok, melyek mindegyikére vonatkozhat a *Ne ölj!* parancs. A fogalmaktól balra íratok olyan feltételeket, amelyek mellett szólnak, hogy az adott cselekedet megengedhető, jobbra pedig olyanokat, amelyek ellene szólnak!

Elfogadható, ha...		Nem fogadható el, mert...
	halálbüntetés	
	megtorlás	
	emberölés	
	állatok megölése	
	öngyilkosság	

7. „Aki gyűlöli testvérét, az gyilkos!” (János evangéliuma)

A „Ne ölj!” parancsolatának megtartása szerencsére csak keveseknek és ritkán jelent kihívást. Anál inkább érvényes lehet viszont minden emberre nézve akár a hétköznapiakban is, ha kiterjesztjük a másik ember nemlétének, halálának kívánására. Ezt az érzést nevezzük *gyűlöletnek*. Erre vonatkoznak Jézus szavai a Bibliában: „Aki gyűlöli testvérét, az gyilkos!”

Vajon a gyűlöletről is elmondható az, hogy valójában nem csupán egy érzés vagy hangulat, hanem a másik ember nemlétére vonatkozó *akarát*?

Párokban beszéljete meg egy választott kérdést, majd osszátok meg a csoporttal az eredményt! Ezután ismételjétek meg egy újabb témával!

- Hogyan tehetünk különbséget *gyűlölet*, *harag*, *düh* és *agresszió* között? Mondjatok példákat, alkossatok jelentésmagyarázatokat!
- Előfordult-e olyan, hogy utólag szégyellted magad azért, mert haraggal fordultál valaki felé? Ha igen, miért? Ha nem, miért nem?
- Hogyan ítéljük meg azt, ha valakinek a másik ember iránti haragja nem nyilvánul meg tetteiben, csupán belülről érzi?
- Lehet-e szavakkal „gyilkolni”? Keressetek példákat olvasmányokból, filmekből, vagy az életből arra, amikor a haragos, megalázó, becsmérlő szavak tettek tönkre valakit! Hogyan ítéljük meg azt, aki ezt elkövette? Felhozható-e valami a mentésére?
- Vannak, akik megvetéssel, gyűlölettel fordulnak a más nemzetiségűek, más vallásúak vagy nemi identitásúak, vagy akár bizonyos foglalkozást gyakorlók felé. Milyen példákat ismertek egész embercsoportokkal szembeni gyűlölködésre?
- Ha értékelni kellene az agresszív számítógépes játékokat aszerint, hogy károsak vagy ártalmatlanok, milyen szempontokat vennétek figyelembe?
- Vita folyik arról, hogy a médiában közvetített agresszió növekedése hatással van-e arra, mennyire erőszakosak a gyerekek/emberek. Ti mit gondoltok erről?

8. Az élet tisztelete és az ahinszá elve

A buddhizmus szerint minden lény számtalan újjászületés folyamán juthat el a világműködés köteteléből való megszabadulásig, s e folyamatban az állatok és növények is részt vesznek. Az ember nem azért él, hogy uralkodjék az alacsonyabb életalakok felett, hanem szoros kapcsolatban van a teremtés egészével. Ebből következik mindenfajta élet – nem csupán az emberi – tisztelete, becsülése. Ez az *ahinszá* (vagy *ahimszá*) elve. Ez a szanszkrit szó a 'nem ártás'-t jelenti, s ez az indiai vallások egyik alapvető törvénye. A buddhista parancsolatok, helyesebben szabályok között az ahinszá az első.

► Az ahinszá jelképe

Néhány életből vett példát sorolunk fel az alábbiakban. Fogalmazzátok meg róluk egy buddhista bölcs véleményét, aki az ahinszá elveit vallja! Mivel érvelne a példákban megjelenő cselekvő személy? Találjatok ki további példákat!

- Kisöcsém játékból tépkedi a virágokat a réten.*
- Nagymama rovarirtó szert fúj a konyhaküszöbre.*
- Két kamasz gyerek megkínoz és elpusztít egy varangyos békát.*
- Apa az olcsóbb, de kevésbé környezetbarát lámpaizzót választja a boltban.*
- Egy gazdálkodó traktorgumit éget a levágott tarló szélén.*
- Az emberiség évente 8 millió tonna műanyag hulladékot juttat a világtengerekbe.*
- A világ élelmiszer-termelésének harmada szemétkerül.*

ÖSSZEGZŐ KÉRDÉSEK

- Milyen sajátos körülmények árnyalhatják a *Ne ölj!* parancsát? Mi a te álláspontod ebben az erkölcsi kérdésben? Fogalmazz meg a magad számára rövid írásban!
- Idézzétek fel, milyen alapvető jogok illetik meg a gyermekeket! (6. Tk. 34. old.) Hogyan jelenik meg bennük az élet tisztelete és az ember méltósága?

NÉZZ UTÁNA!

- Mikor és milyen okokból szűnt meg Magyarországon a halálbüntetés?
- Hogyan jelenik meg az állatok védelme a törvényekben?
- Mit neveznek „gyűlöletbeszédnek”? Hogyan ítéli meg ezt a jog?
- KIHÍVÁS – Hol zajlanak napjainkban is háborúk? Egyik kapcsán vizsgáljátok meg, mivel indokolják az ellenfelek azt, hogy miért nyúltak a fegyverekhez!

KÖNYVEK, FILMEK, INTERNETES BEJEGYZÉSEK

Olvasd el Fukadzava Hicsiro *Zarándokének* vagy Sánta Ferenc *Sokan voltunk* című elbeszélését! Hogyan vélekedsz a bemutatott íratlan közösségi törvényekről?

A *Tavaszi, nyári, őszi, téli... és megint tavasz* című dél-koreai film (2003, r.: K. Gidok) egy része (9,52”–20,24”) arról szól, hogyan tanulja meg egy buddhista kisfiú, miért nem szabad kínozni az állatokat! Milyen érzéseket váltott ki belőled a filmrészlet?

21. Európa vallási arculata

Az egyesült Európa vagy keresztény lesz, vagy nem is lesz.
Robert Schuman

- Vajon hogyan értette ezt Robert Schuman német-francia származású politikus, az Európai Unió eszméjének hirdetője, az „alapító atyák” egyike?

1. Minaretek Svájcban?

■ Genf/Bern, 2009. november 29., vasárnap (MTI/AFP)

A hivatalos eredmények szerint a svájciak több mint 57 százaléka támogatásáról biztosította a vasárnap tartott népszavazáson azt a kezdeményezést, hogy tiltsák meg az új minaretek építését az országban. A svájci kormány és a parlament ellenezte és bírálta a népszavazási kezdeményezést, mint amely sérti a svájci alkotmányt, a vallásszabadságot és az ország féltve őrzött türelmi hagyományait. Az ENSZ genfi székhelyű Emberi Jogi Tanácsa is elítélte a referendumat. Hasonlóan nyilatkozott a katolikus és a protestáns egyház, a zsidó és a muzulmán közösség is. A 7,5 millió lakosú Svájcban mintegy 400 ezer muzulmán él, közülük 50 ezer gyakorolja hitét, s ezzel az iszlám a második legelterjedtebb vallás az

országban a kereszténység után. Mindedig csupán négy minaret épült mecsetek mellé Svájcban. Egy ötödik esetében júliusban engedélyezte az önkormányzat, hogy minaretet és mecsetet építsenek, de a döntést megfellebbezték.

- Mire hivatkoztak a minaretépítést engedélyezni akarók? Vajon mivel érvelhettek az ellenzők? Készítsetek T-táblázatot! Írjátok be a két oldal érveinek kulcsszavait! Majd beszéljétek meg, mely érvekkel értetek egyet, melyekkel nem!

2. Lelkiismereti és vallásszabadság

Az európai értékrend egyik alapelve a *lelkiismereti és vallásszabadság* is, melyet hosszú történelmi előzmények alapján 1948-ban az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata is deklarált. Az Európai Unió külön is hitet tett emellett 2000-ben az Európai Unió Alapjogi Chartájában: „Mindenkinek joga van a gondolat-, lelkiismereti és vallásszabadsághoz. Ezek a jogok magukba foglalják a vallás és hit változtatásának szabadságát, valamint a vallás és hit egyénileg, vagy másokkal közösségben, nyilvánosan vagy magánkeretek között történő kifejezésre juttatását imádsággal, tanítással, gyakorlással vagy szertartásokkal.”

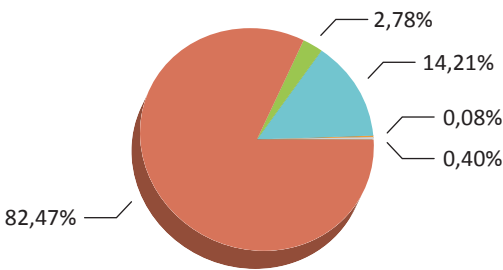
- Fogalmazzatok meg saját szavaitokkal e két európai érték lényegét!

3. Európa vallási megoszlása

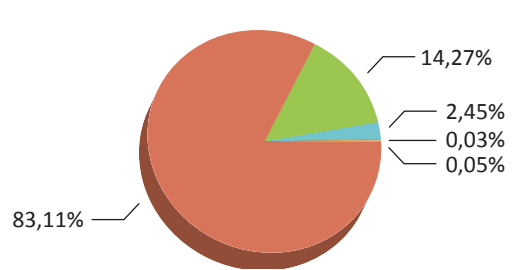
Tanulmányozzátok a grafikonokat! Válaszoljatok párokban egy választott kérdésre, majd próbáljatok meg magyarázatot adni hozzá! (Megjegyzés: A keresztények számba beleértjük a katolikus, a protestáns, az ortodox, valamint a modern szabad keresztény egyházak híveit. Kelet-Északkelet-Európába beleértjük Oroszországot, Közép-Európába pedig Németországot, Ausztriát és Svájcot.) A pontos adatokat tartalmazó táblázatot a Gyűjtemény ➔ 157. oldalán találjátok.

- Európa mely területén a legnagyobb a kereszténység aránya?
- Európa mely területén él a legtöbb keresztény?
- Európa mely területén a legnagyobb a vallástalanok aránya? A forrásként megjelölt helyen nézzetek utána, mely országokban a legmagasabb az arányuk!
- Vajon miért Délkelet-Európában a legmagasabb a muszlim hívek aránya? E területen kívül még hol élnek számottevő arányban?

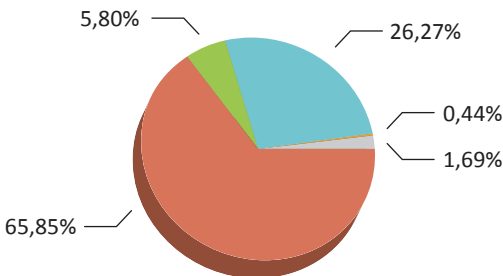
Dél-Európa

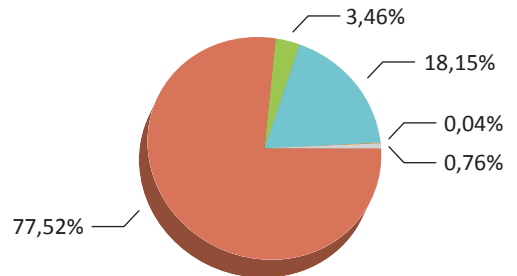
Délkelet-Európa

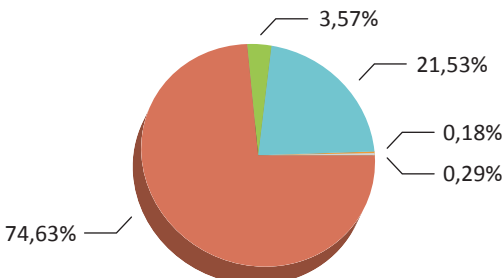
Nyugat-Európa

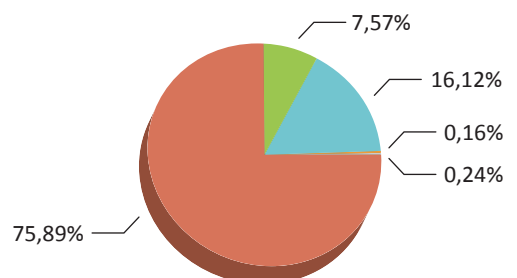
Észak-Európa

Közép-Európa

Kelet-Északkelet-Európa

■ keresztény
 ■ muszlim
 ■ vallástalan vagy ateista
 ■ zsidó
 ■ más vallású

4. Európa keresztény értékei

A 11. leckében szó volt arról, hogy Európa olyan értékközösséget jelent számunkra, amely meghatározza alapvető erkölcsi értékeinket. Felmerül a kérdés, hogy ezek közül melyek lehetnek azok, amelyek közvetlenül összefüggenek az európaiságunk keresztény gyökereivel, melyek azok, amelyek kevésbé, és melyek függetlenek tőle. Végezzétek el a Gyűjtemény ➔ 157. oldalán található feladatot!

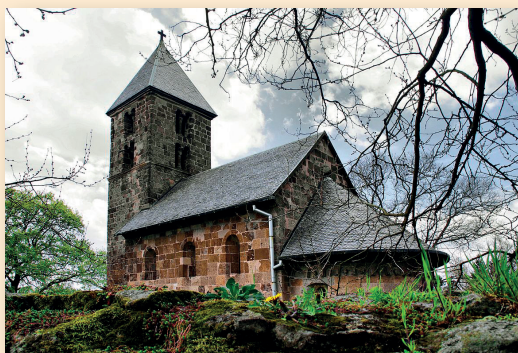
5. II. János Pál pápa: Az egyház Európában

Nem lehet kétségbe vonni, hogy a keresztény hit meghatározó és mellőzhetetlen módon hozzátartozik az európai kultúra alapjaihoz. Európának ugyanis a kereszténység adott formát, beleoltva néhány alapvető értéket. A modern Európa, mely megajándékozta a világot a demokratikus eszmével és az emberi jogokkal, sajátos értékeit keresztény örökségből meríti.

A mai Európa azonban abban az órában, amikor erősíti és bővíti a maga gazdasági és politikai egységét, úgy tűnik, az értékek komoly válságát éli át. Bár több eszköz áll rendelkezésére, azt a benyomást kelti, hogy hiányzik belőle egy közös terv elszántsága és a képesség, hogy minden polgárának vissza tudja adni a reményt. Hogy saját történelme új lendületet nyerjen, kreatív hűséggel kell fölismernie és újra visszacsereznie azokat az alapvető értékeket, melyek megszerzésében a kereszténységnek meghatározó része volt. Ezek: az emberi személy transzcendens méltóságának elismerése; az értelem, a szabadság, a demokrácia; a jogállam s a politika és a vallás közötti különbség értéke. A földrész integrációs folyamatában alapvetően fontos tudni, hogy az egység nem lesz maradandó, ha csak földrajzi és gazdasági természetű marad, hanem a jogban és az életben megvalósuló értékek egyetértő elismerésében kell megmutatkoznia.

[...] Ahhoz, hogy Európa épülete szilárd legyen, igazi értékekre kell támaszkodnia, melyeknek alapja a minden emberi szívbe beleírt egyetemes erkölcsi törvény. [...] A katolikus egyház a maga részéről – az egyházi közösség és a politikai társadalom közti egészséges együttműködés szellemében – meg van győződve arról, hogy folytatván a maga hagyományát és összhangban szociális tanításának elemeivel, egyedülálló módon képes hozzájárulni az egységesülés folyamatához, fölkínálva az európai intézményeknek a társadalmat az evangéliumi remény megélésével egyre emberibbé tevő hívő közösségek hozományát.

II. János Pál pápa: Az egyház Európában című apostoli buzdítása – részlet (2003. június 28.)

► Szent-István-templom, Nagyborzsony, 13. század

- Keressétek ki a szövegből, hogy a pápa szerint milyen alapvető értékeket alakított ki Európa a kereszténység révén! Értelmezzétek a kifejezéseket! Vessétek össze az 4. feladattal, és egészítsétek ki az ott összegyűjtött értékeket!
- Vajon mire gondolt a pápa: „Európa [...] az értékek komoly válságát éli át”?

6. Értékek a mindennapokban

Párokban gyűjtsétek össze, szerintetek hogyan jelennek meg a legfőbb keresztény értékek a mindennapi életben, a törvénykezésben vagy az erkölcsi normákban! Miért fontosak ezek, és milyen esetekben sérülhetnek?

Európai keresztény értékek	fontosak, mert...	megjelennek, amikor...	sérülnek, amikor...
emberi méltóság			
szeretet			

7. Edith Stein, egy igazi keresztény európai

II. János Pál pápa 1999-ben Európa társvédősztentjévé nyilvánította Edith Steint. Olvassátok el rövid életrajzát, és a személyével kapcsolatos felvetéseket! Mit válaszoltok a gyerekek kérdéseire?

Edith Stein egy zsidó család tizennegyedik gyermekeként született 1891-ben az akkor Németországhoz tartozó Breslauban (ma Wrocław – Lengyelország). Kitűnő érettségi vizsgája után filozófia szakon elvégezte az egyetemet, és doktori fokozatot szerzett. Ez idő tájt harcos ateista volt. Az első világháborúban önkéntes nővérként dolgozott. Ekkoriban nyerte vissza istenhitét, majd Avilai Nagy Szent Teréz önéletrajzi könyve hatására megkeresztelkedett. 1933-ban felvették a karmelita rendbe, ahol a Szent Keresztről nevezett Terézia Benedicta nevet kapta. A második világháború alatt a zsidóüldözések elől Svájcba akarták menekíteni, de ő ezt nem akarta. Inkább felajánlotta szenvedéseit népéért. Testvérellel együtt hurcolták el, és Auschwitzban küldték a halálba őket. A pápa 1999-ben így beszélt róla: „Edith Stein az egység példaképe, amely a minden ember szívében ott lévő egyetemes erkölcsi törvényen alapszik. Az európaiaknak véglegesen maguk mögött kell hagyniuk a történelmi rivalizálásokat, amelyek a kontinenst gyakran pusztító háborúk színterévé tették. Egyúttal törekedniük kell arra, hogy megte-remtsék a feltételeit a népek közötti nagyobb összetartó erőnek és együttműködésnek.”

LACI: Nem értem, hogy ha Edith Stein katolikus apáca volt, hogyan hurcolhatták el mégis Auschwitzba.

BOTOND: Nem értem, hogy ha lehetősége volt biztonságos országba menekülni, miért vállalt mégis sorsközösséget a zsidókkal.

ILI: Nemes dolog volt vállalni a zsidók sorsát, de ez miért ok arra, hogy szentté avassák?

ELZA: Nem értem, mit jelent, hogy a pápa Európa védősztentjévé nyilvánította Edith Steint. És mi volt a célja ezzel?

8. Hogy a különböző vallású...

Ferenc pápa 2016 januárjában arra hívta fel Twitter-üzenetének nézőit, hogy „a különböző vallású férfiak és nők közötti őszinte párbeszéd az igazságosság és béke gyümölcseit teremje.”

www.magyarurir.hu/ferenc-papa/ferenc-papa-imaszandeka-januarban

Videóüzenetét ezzel a képpel zárták:

- Fejtsd meg a kép jelentését, értelmezd a közlés vizuális eszközeit!

- Nézd meg a teljes videót (1' 31"), és fogalmazd meg véleményedről!

ÖSSZEGZŐ KÉRDÉSEK

- Fogalmazzatok meg néhány erkölcsi-etikai kérdést, amelyek megválaszolása előtt áll az európai ember! Milyen szerepe lehet ebben az egyházaknak?

NÉZZ UTÁNA!

- Edith Stein mellett a holokausztnak még számos más keresztény áldozata is volt. Nézz utána Salkaházi Sára, Maximilien Kolbe vagy más mártír sorsának!
- A világon körülbelül 2,2 milliárd ember keresztény. Évszázadokon át a kereszténység elsősorban európai és közel-keleti vallás volt, a 21. század elejére ez a helyzet megváltozott. Nézz utána, a) mely kontinensen milyen arányban van jelen a kereszténység, b) a különböző földrészekben mely vallások a legelterjedtebbek!
- KIHÍVÁS – Hogyan alakította át a vallások arányát Európában és Magyarországon a holokauszt? Keress történelmi statisztikákat!

KÖNYVEK, FILMEK, INTERNETES BEJEGYZÉSEK

Edith Stein életéről a magyar Mészáros Márta rendezett játékfilmet *A hetedik szoba* címmel (1995). Mire utal a film címe? Milyen személyiség bontakozik ki a filmben?

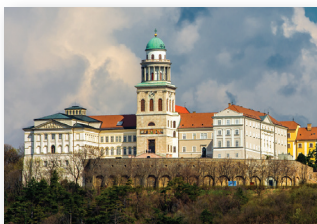
A Centropa Alapítvány *Túlélés Szarajevóban* című kiállítása bemutatja, hogyan működött Szarajevó zsinagógája segélyközpontként a délszláv háború alatt, ahol zsidók és muszlimok, szerbek és horvátok közösen dolgoztak közel négy évig. www.centropa.org/hu/exhibition/tuleles-szarajevoban

22. Az egyházak társadalmi szerepvállalása

Az állam és az egyházak különváltan működnek. Az egyházak önállóak. Az állam a közösségi célok érdekében együttműködik az egyházakkal.
Alaptörvény, VII. cikk

- Milyen közösségi célok lehetnek azok, amelyek elérésében az egyházak is részt vesznek?
- Miért indokolt, hogy az egyházak önállósága az Alaptörvényben legyen rögzítve? Milyen veszélye lenne annak, ha ez nem így lenne?

1. Egyházi iskolák

► Pannonthalmi Bencés Gimnázium

► Sárospataki Református Kollégium Gimnáziuma, Általános Iskolája és Diákotthona

► Schreiber Sándor Zsidó Általános Iskola és Gimnázium

- Ismertek-e egyházi iskolákat? Tudtok-e olyan kortársatokról, aki ilyen iskolába jár? Milyenek ezek az iskolák tudomások szerint? Szívesen járnátok-e ilyenbe? Ha igen, miért? Ha nem, miért nem?

2. Evangélium, tanítás, karitás

A hívő embert és a hívők közösségét a hitbeli meggyőződése tettekre készíti. „Az embert a tettek teszik igazzá, nem a hit egymagában.” (Újszövetség, Jakab apostol levele)

A legelső hitből eredő tett, hogy a hívő mint jó hírt terjeszti reményét az üdvösségről. (Az *evangélium* szó eredeti jelentése is ez: 'jó hír'.) De tágabb értelemben az evangelizációhoz tartozik az is, hogy az egyházak igyekeznek a maguk értékrendjét képviselni és továbbadni. Az egyházak társadalmi szerepvállalásában tehát az elsők között áll a *tanítás*, valamint az általuk vallott *értékek hirdetése* minden ember felé. Ezért vállalnak szerepet a nevelés-oktatás munkájában: iskolákat, óvodákat, felsőoktatási intézményeket tartanak fenn.

Az egyházak kötelességüknek érzik a szegények, szenvedők és védtelenek segítségét. Ez az úgynevezett karitás (vagy caritas vagy diakónia), azaz *szeregetszolgálat*. A jótékonykodás nem csupán a természetes emberi szolidaritásból, hanem az Istenbe vetett hitből is fakad. Látványos példája az, amikor az egyházak önkéntesei ételt osztanak a rászorulóknak, de ezért tartanak fenn szociális otthonokat, kórházakat is. Szolgáltatukat az állami ellátórendszerbe illeszkedve, másokkal együttműködve, és részben az állampolgárok adójából végzik.

- Értelmezzétek a feladat címének kulcsszavait, és készítsetek hozzájuk gondolattérképeket a szöveg és saját tapasztalaitok alapján!

3. A magyarországi egyházak tevékenysége

A fotók magyarországi egyházak karitatív vagy egyéb társadalmilag hasznos tevékenységét mutatják be. Kiscsoportokban válasszatok a feladatok közül!

- Gyűjtsetek össze néhány magyarországi egyházat, illetve felekezetet! Keressétek meg honlapjukat! Milyen jellegű híreket találtok?
- A képek alapján írjatok listát olyan tevékenységekről, amelyekben szerepet vállalnak az egyházak! Melyiknek mi a célja? Szerintetek milyen célok érdekében lenne még fontos tevékenykedni?
- Melyek azok a társadalmilag hasznos közös cselekvések, amelyben ti is részt vennétek – akár egyházi, akár civil mozgalmi szervezésben?

▶ A Magyar Iszlám Közösség és a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége tartós élelmiszert és ruhaneműt osztanak szét közösen Borsod-Abaúj-Zemplén megyében

▶ Antal András atya katolikus lelkipásztor és önkéntes segítők felújítják egy négygyermekes asszony víz és villany nélküli házának rozoga tetőszerkezetét

▶ A Magyarországi Evangélikus Egyház egy mentőautót ajándékozik az Országos Mentőszolgálatnak

▶ A Magyar Máltai Szeretetszolgálat és a Baptista Szeretetszolgálat tagjai 400 adag ételt osztanak szét Budapesten

▶ A kárpátaljai nehéz sorsú gyermekeket a Magyar Református Szeretetszolgálat több programmal támogatja

▶ A Magyarországi Krisna-tudatú Hívők Közössége ételt oszt karácsonykor Budapesten

4. Nátán próféta története

Az egyházak szerepvállalásának fontos része az, hogy a társadalmi vitákban képviseljék az általuk vallott értékeket. A történelem folyamán ezért számtalanszor előfordult, hogy az egyház szembekerült az állam vezetőivel, akiknek szemükre vetették, ha erkölcsileg kifogásolható intézkedéseket hoztak. Az itt ábrázolt bibliai jelenetben Nátán próféta egy tanmesén keresztül figyelmezteti Dávid királyt annak vétkére (Sámuel 2. k. 12.). Elemezték a képet a kérdések segítségével!

► Rembrandt: Nátán próféta megrója Dávid királyt, 1650 körül

- Milyen külső jelek alapján azonosíthatjuk a szereplőket?
- Fessétek le szavakkal a jelenetet, az eseményeket és a körülményeket!
- Mi jellemzi a szereplők közötti viszonyt?
- A kép sok tekintetben kidolgozatlan. Mi a véleményed így a kifejezőerejéről?

5. Egyház és társadalom viszonyáról

A szöveg értelmezése után kiscsoportokban vitassátok meg a diákvéleményeket!

A *szekularizáció*, azaz az egyházi és állami hatalom elválasztása a 20. század közepére Európában szinte mindenhol megvalósult. Az egyház jogi eszközökkel semmi egyébire nem kötelezheti az államot, mint hogy működésének zavartalanságát biztosítsa. Ugyanakkor meghatározó jelentőségű társadalmi szereplő, és emiatt vannak, akik gyanakodva figyelik, hogy túlterjeszkedik-e az evangelizáció és a szeretetszolgálat területén, és megnyilvánulásaival vagy az állami vezetőkön keresztül nem politikai befolyásra törekszik-e.

Sokakat megbotránkoztatnak a közelmúltban napvilágra került bűnök (például vagyon elleni bűnök vagy szexuális visszaélések). A kritikusok általában nem mérlegelik azt, hogy mivel az egyház is esendő emberekből áll, ezek megtörténtét éppúgy nem lehet megelőzni, mint ahogyan a civil társadalomban sem. S ahogy a némely állampolgár által elkövetett bűnököt nem vetíthetjük ki az egész társadalomra, úgy nem lehet az egész egyházra kivetíteni a némely tagja által elkövetett bűnököt sem.

BETTI: Nem tudom, milyen alapon hirdetik erkölcsi parancsukat az egyházak. Imádkozzanak, ahogy akarnak, de ne mondják meg másoknak, hogyan is kellene élniük.

MIA: Erkölcsileg elvárható, hogy ne ítéljünk könnyelműen, válasszuk el egymástól a tényeket és a vélekedéseket, és ne azonosítsuk a hibázókat az egyházakkal!

TIBOR: Természetes, hogy az egyházak erkölcsi parancsokat hirdetnek. Viszont akkor a magukat vallásosnak mondók tartsák is be ezeket!

6. Segíts te is!

Értelmezték a plakátok üzeneteit! (Ehhez szükséges lehet utánanézni a kétszer 1%-os rendelkezési jognak a Nemzeti Adó- és Vámhivatal honlapján.) Ne elégedjtek meg az üzenet azonosításával, hanem a kép minden sajátosságát vonjátok be az értelmezésbe!

ÖSSZEGZŐ KÉRDÉSEK

- Az istenhittel, vallásokkal, egyházakkal foglalkozó leckékre visszagondolva töltsd ki egy összegző táblázat mindegyik oszlopát! Dolgozz a füzetedben!

Már korábban is tanultam róla	Új ismeret volt számomra	Kíváncsi vagyok még arra is...

NÉZZ UTÁNA!

- Keressetek a történelemből példákat arra, amikor az egyházak felemelték szavukat az állam által elkövetett jogtalanságért, igazságtalanságért! (Például pápai enciklika a náciizmus ellen, Morus Tamás fellépése VIII. Henrik ellen.) Milyen eredménnyel jártak ezek a fellépések?

KÖNYVEK, FILMEK, INTERNETES BEJEGYZÉSEK

A *Bíbor és fekete* című amerikai film (1983, r.: J. London) egy vatikáni tisztviselőről, papról szól, aki a németek által megszállt városban zsidókat és antifasiszta ellenállókat mentett meg. Milyen emberi tulajdonságokkal kellett rendelkeznie ahhoz, hogy ez sikerüljön neki?

EGY ETIKAI PROBLÉMA KÖRÜLJÁRÁSA – PROJEKTFELADAT

A mindennapi életben vagy a médiában számtalan olyan történetet, hírt hallhatunk és véleményezünk, melyeknek a mélyén összetett erkölcsi problémák rejlenek. Érdeemes egy-egy ilyen probléma mellett elidőzni, átgondolni, hogy milyen erkölcsi elveket mérlegelünk, milyen ismeretekre alapozzuk ítéletünket, és vajon hogyan döntenénk mi hasonló helyzetben.

A feladatokat az lesz, hogy válasszatok ki egy ilyen hírt, s járjátok körül!

- Milyen erkölcsi kérdéseket vet fel az eset? Milyen pozitív vagy negatív értékek jelennek meg benne?
- Hogyan vélekednek a szereplők? Dilemma esetén hogyan döntenek? Miért?
- Dolgozzátok fel kreatívan a problémát: játsszatok el egy rövid jelenetet, amely az adott kérdést/dilemmát helyezi a középpontba! A szereplők fejték ki döntéseik okait! Rendezetek vitát a szemben álló véleményekből!

A következő példán bemutatjuk a feladatot.

■ A fagyállóval mérgezett bor esete

2013 őszén országos visszhangja volt egy esetnek, mely önbíráskodásnak nevezhető. Egy gazda, megelégedve, hogy rendszeresen betörnek a pincéjébe és felélik megtermelt borát, néhány üvegbe fagyállóval kevert bort töltött, s látványos helyen hagyta, számítva arra, hogy az a visszatérő tolvajok prédájává válik. Így is történt. Az ellopott mérgezett bor egy részét maga a tolvaj itta meg, aki később, amikor rosszul lett, a lebukástól félve nem fordult orvoshoz. Csak akkor került kórházba, amikor már nem tudtak rajta segíteni, s belehalt a mérgezésbe. Rajta kívül több családtagja is kórházba került.

Amikor a történet országosan ismertté vált, egy folyóirat felmérést készített, hogy az emberek megbüntetnék-e a gazdát, ha kiderül, hogy szándékosan tette a mérget a borba. A lehetséges válaszok:

1. Nem, mert a saját házában mindenki azt tesz, amit akar. Nem kell bemenni.
2. Nem, mert biztosan senki nem akar ilyen következményt, csak tehetetlen.
3. Nem, mert jogos a védekezés: egy tolvaj bármilyen büntetést megérdemel!
4. Igen, mert az emberélet szándékos kioltása bűn, nincs rá mentség.
5. Igen, mert ez felelőtlenség: ártatlanok is meghalhattak volna.
6. Igen, mert senki nem önbíráskodhat. Hová vezetne ez?

- Mit gondolsz, melyik válaszra szavaztak a legtöbben? Melyikre a legkevésbben? (Megoldás a 159. oldalon.) Te hogyan szavaztál volna?
- Miért nem védte meg a rendőrség a gazdát, ha már korábban is rendszeresen feltörték a pincéjét? Nézz utána, milyen esetben nem indul törvényi eljárás! Mi indokolhatta a törvény megszületését? Egyetértesz-e vele?

A MARS-KOLÓNIA – Projektfeladat

Az egész éven végighaladó munkafolyamat 4. szakaszához érkeztek. Az eddigiek során eldöntötték, hogy a jelentkezők közül kiből állítjátok össze a telepések csapatát, terveket kovácsoltatok, és létrehoztátok az új bolygón induló közös élet szabályait. Ismerkedjétek meg a további eseményekkel, majd feladatokat lesz, hogy krónikát írjatok ezek alapján!

Megérkeztek a Marsra. A központi terv szerint egymástól 150 kilométernyi távolságban kell három különböző települést létrehoznotok: **Kereklapályt, Vöröshomokot, Vulkán mentét.**

Mindegyik kolónia személyi összetételét gondosan megtervezték: van közöttük orvos, mérnök, informatikus, pszichiáter, földművesek, kőművesek stb., valamint egy kultúrfelelős, aki a település krónikáját írja.

A programnak azonban van egy titkos része, melyről nincs tudomásotok. A Mars-terv földi megtervezői mindhárom településre 2-2 olyan családot is küldtek, akik speciális feladatot kaptak.

KEREKLAPÁLY „beépítettjeit” úgy készítették fel, hogy megérkezés után a minél hatékonyabb fejlődés érdekében igyekezzenek befolyást szerezni a többiek fölött. Váljanak a közösség hangadóivá, vezetőivé, s amikor az életük abba a szakaszba lép, melyben a települések már egymással is mindennapi kapcsolatba kerülnek, törekedjenek arra, hogy Kereklapály legyen a legbefolyásosabb közülük, a másik kettő pedig váljék alárendeltté, nehogy egy esetlegesen elhúzódó pozícióharc meggyöngyhessen a kibontakozást.

VÖRÖSHOMOK két kiválasztott családját az „Élni és élni hagyni” szellemében készítették fel. Eszerint rögtön a letelepedés után kezdjenek függetlenedni a többiektől, törekedjenek arra, hogy az egyéni szabadság legyen a meghatározó érték a kolóniában, melynek jegyében mindenki engedi a többieket a maga útján járni. Ugyanezt a szemléletet tartják kívánatosnak a későbbiek során a települések viszonylatában is.

VULKÁN MENTE kiszemeltjeit az egymással való törődésre, a közös célok érdekében történő egyéni áldozatvállalásra biztatták, s arra, hogy a közösség később ezzel az attitűddel viszonyuljon a másik két folyó mentén létrejött település lakóihoz is.

A közös élet megkezdődött. Ti, akik a különböző településeken szétszórva éltok, belefogtok az életfeltételek kialakításába, a korábban kigondolt szabályokat megpróbáljátok átültetni a gyakorlatba. Közben azonban fokozatosan érezni kezdtétek, hogy a beépített családok is megkezdték működésüket, és a Földön kapott utasítás szellemében próbálják befolyásolni a közösség életét.

1. A krónika

Ti lesztek az egyes települések krónikásai. A csoportok osszák föl egymás között, hogy melyik közösség történetéről tudósítanak. A megírandó krónikák hat időpontot rögzítsenek:

1. a kezdet után 3 nappal
2. a kezdet után 3 héttel
3. a kezdet után 3 hónappal
4. a települések kapcsolatfelvételének első napjaiban
5. a kapcsolatfelvétel után 3 hónappal
6. a kapcsolatfelvétel után 3 évvel

Kellő részletességgel írjatok, és legalább két időpont krónikáját illusztráljátok! A krónikák szövege arról is szóljon, hogy a beépített családok sikeresnek bizonyultak-e a küldetésük megvalósításában! Igyekeztek feltárni a siker vagy a kudarc okait is! Térjete ki arra, hogyan hatott a települések életére a kapcsolatfelvétel egy másik közösséggel!

2. A jövő

A krónikák elkészülte és bemutatása után beszélgetsetek el az alábbi kérdésekről, és rögzítsétek a fő pontokat, ötleteket, érveket!

- Megjósolható-e valamilyes biztonsággal, hogy az élet az egyes közösségeken belül, illetve azok kapcsolatfelvétele után miként fog alakulni?
- Ha ti lehetnétek egy ilyen kiválasztott család „ideológiai felkészítői”, melyik magatartásformát írnátok elő számukra? Miért?

Az ebben a szakaszban elkészült munkákat (a három település krónikája, a választott magatartásforma és a jövőkép melletti érvelés) a Mars-munkaterv korábbi produktumaival együtt őrizzétek meg a projektzáró rendezvényre!

A jel

Egy fiatalember egymagában ült az autóbussen. Kitekintett az ablakon. Alig múlt húszéves, csinos, finom arcvonású fiú. Egy nő ült le a mellette lévő ülésre. Miután kicsit kedvesen elbeszélgettek a meleg tavaszias időről, a fiú váratlanul így szólt:

– Két évig börtönben voltam. Ezen a héten szabadultam, éppen úton vagyok hazafelé.

Áradt a szó belőle, miközben mesélte, hogy egy szegény, de becsületes családban nőtt fel, és az a bűntett, amit elkövetett, mekkora szegényt és fájdalmat okozott szeretteinek, akiktől a két év alatt semmi hírt nem kapott. Tudta, hogy szülei túl szegények ahhoz, hogy vállalják az utat, és meglátogassák őt a börtönben. És azt is tudta, hogy túl tudatlannak érzik magukat ahhoz, hogy levelet írjanak neki. Mivel választ nem kapott, nem írt nekik többet.

Szabadulása előtt három héttel tett egy utolsó, reménytelen próbálkozást, hogy kapcsolatba lépjen velük. Bocsánatukért könyörgött, amiért csalódást okozott nekik.

Miután kiengedték, felszállt az első buszra, ami éppen a házuk előtt haladt el... Ott, ahol felnevelkedett, és ahol még most is élnek a szülei.

Szüleinek megírta, hogy ha megbocsátanak, egy jelet kér tőlük. Olyant, melyet jól lát az autóbusból... Ha még visszafogadnák őt, kössenek egy fehér szalagot a kert almafájára. Ha nem látja ezt a jelet, nem száll le az autóbusról, és örökre eltávozik életükből.

Az úti célhoz közeledve a fiút egyre nagyobb nyugtalanság töltötte el. Nem mert kinézni az ablakon. Biztos volt benne, hogy az almafán nem fogja meglátni a szalagot.

Útitársa végighallgatta történetét, majd udvariasan megkérte a fiút:

– Cseréljünk helyet! Majd én figyelek az ablakból.

Alig néhány ház előtt haladt el az autóbusz, amikor a nő meglátta az almafát.

Könnyeivel küszködve kedvesen megérintette a fiatalember vállát:

– Nézze! Nézze! Az egész fát szalagok borítják.

Állatokhoz hasonlítunk, amikor ölünk.

Emberekhez hasonlítunk, amikor ítélünk.

Istenhez hasonlítunk, amikor megbocsátunk.

Bruno Ferrero: A jel. Kiss Tamás fordítása

- Milyen érzéseket váltott ki belőled a szöveg?
- Válassz egy fogalmat, és gondold ki, hogyan lehetne példabeszéd rá a történet!

- Értelmezzétek közösen az utolsó három sort! Vitassátok meg, milyen esetekben és miért lehet megbocsátani a másoknak, és mikor nem!
- Csoportokban alkossatok egy történetet a változásról, a megbocsátásról, és adjátok elő!

Egy korszak lezárul

A tanév végén az utolsó etika foglalkozásokon visszatekintünk a tanultakra, a fejlődésre és a csoport/osztály közös pillanataira.

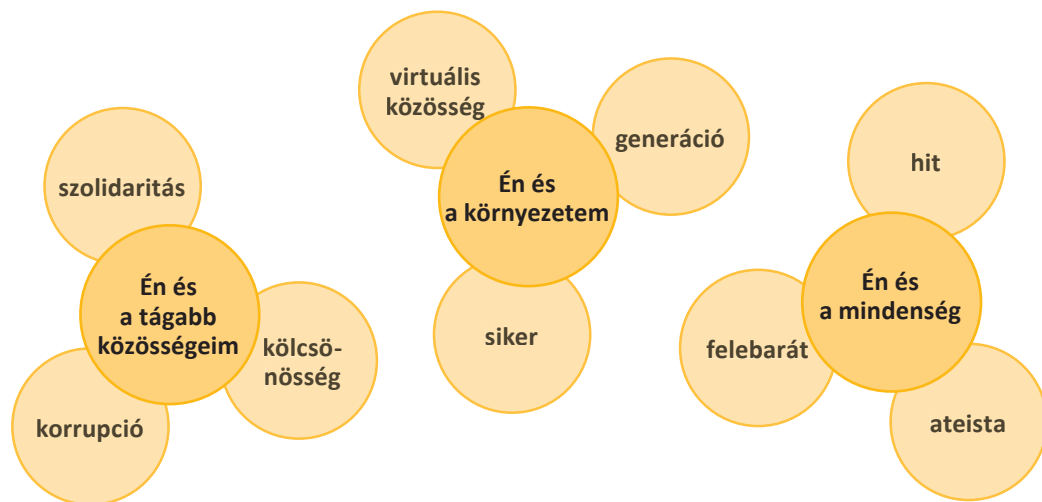

A képek a tankönyvcsalád korábbi, felső tagozatos könyveiből lehetnek ismerősek. Kis-csoportokban beszélgetsetek arról, mit ábrázolnak – felidézhetitek az eredeti témát, ha tudjátok –, milyen szavakat kapcsolnátok hozzájuk, milyen címet adnátok a képeknek!

AMIT MÁR TUDOK

1. Az etika témái

a) Lapozz vissza az 1. lecke 7., azonos című feladatához! Ott a hetedik tanév témáit összegezték. Ugyanilyen módon tekintétek át a nyolcadik évben tárgyalt három nagy téma fogalmait! (A tankönyvben a 4. és 5. téma fel van cserélve.) Például:

b) Az 1. lecke 8. feladatában arra kértünk, hogy mérd fel előre, melyik lecke miről fog szólni. Ha megvannak akkori jegyzeteid, most nézd át őket! Mennyiben teljesültek a várakozásaid? Milyen kérdésekre kaptál választ? Melyekre nem?

c) Párokban keressetek (vagy válasszatok véletlenszerűen) a tankönyvből egy képet! Gyűjtsetek hozzá fogalmakat vagy etikai/erkölcsi kérdéseket (függetlenül az adott lecke témájától)! Egy másik párossal cseréljétek képet, és tegyétek ugyanazt, majd hasonlítsátok össze az azonos képhez gyűjtött gondolatokat!

2. A tanultakról

a) Az etikaórákon tanultakra visszagondolva egészítsd ki a táblázatot 3-3 elemmel!

Amit már tudtam, amiről már gondolkodtam	Ami újat megtudtam, amire rájöttem	Amit még tudni, megérteni szeretnék

b) Játsszatok az ideai tananyaggal! Párokban írjatok egy kérdést, majd egy igaz és egy hamis választ! A csoport találja ki, melyik az igaz felelet!

Például: *Kicsoda Olofsson Placid, és mi által vált ismertté?*

a) *Svéd genetikus, aki első ízben hívta fel a világ figyelmét a klónozás technikája által fölvetett erkölcsi problémákra.*

b) *Magyar bencés szerzetes, aki a II. világháborút követően több évig volt a Gulagon szovjet hadifogságban.*

AMIVÉ VÁLTAM

1. Miben változtam? Miben változunk?

Gondold végig a lista segítségével, mennyire változott erkölcsi gondolkodásod az elmúlt évek során! Ennek eredményét nem kell megosztanod másokkal. A második táblázat eredményét vitassátok meg! Kiegészíthetitek a listákat közös ötletekkel.

Mennyire igaz rád?	1	2	3
Mikor cselekszem, meggondolom, vajon hogyan hat ez másokra.			
Utólag végiggondolom, vajon jól cselekedtem-e.			
Ha valaki rossz tetteről hallok, próbálok megbizonyosodni, csak-ugyan ez történt-e.			
Ha olyan helyzetbe kerülök, amely rossz nekem, igyekszem kiállni magamért.			
Nyitott vagyok egy új társam felé.			
Észreveszem, ha előítéletek vannak bennem.			
Tisztelem a másik embert.			
Többet próbálok tenni a környezetemért, társaimért.			

Mennyire igaz a tanulócsoporthra?	1	2	3
Könnyen megosztjuk a munkát egymás között.			
Mindenki elvégzi a feladatát.			
A konfliktusokat megbeszéljük.			
A bizalmas témákat tisztelettel kezeljük.			
Észre vesszük, ha egy társunknak problémája van.			
Meghallgatjuk egymást, tudunk kulturáltan vitatkozni.			

1 – általában, 2 – néha, 3 – nem nagyon

2. Egy erkölcsi dilemma története

A két kép egyikéről kiscsoportokban írjatok egy történetet, amelyben jelenjen meg egy olyan élethelyzet, amelyben a szereplőknek nehéz döntést kell meghozniuk!

AMIT TŐLETEK KAPTAM

1. Emlékeink

Milyen értékes pillanatokot őriztek emlékezetetekben az elmúlt négy évből? Mindenki idézzon fel egyet, majd körben járva párokban osszátok meg egymással!

2. Útravalók

Mit kaptál? Milyen „útravalót” viszel tovább magaddal, amit az iskolában kaptál? Hogyan formálta személyiségedet az osztályközösség? Milyen (jó vagy kevésbé jó) tapasztalatokból tanultál? Írj le néhányat egy lapra, majd közös felületen gyűjtsétek össze a lapokat!

Jókívánság. Kiscsoportokban fogalmazzatok meg néhány kívánságot vagy jó tanácsot, amelyet osztályotoknak vagy akár egész korosztályotoknak kívánnátok! Összegezzétek, majd mindenki jegyezze le a számára legfontosabb ötöt!

Te vagy a leg... Mindenki mondjon egy jó tulajdonságot felsőfokban! Például: *a legokosabb, a leginkább megértő, a legerősebb, aki a legjobban focizik.* A közös listát írd le, majd vágd fel! Egy borítékra írd rá a neved! A borítékokat adjátok körbe! Mindig egy olyan tulajdonságot helyez bele, amelyet a tulajdonosra leginkább jellemzőnek tartasz! Ha nem hibázol, az utolsó borítéknál elfogynak a címkék. Ezután megnézheted, milyen tulajdonságok gyűltek össze a te borítékodban.

Emlékkönyv. Ha nem is a tanórán, de érdemes elkészíteni a tavaly megismert (7. Tk. 7. old.) személyes emlékkönyvhöz hasonlóan az osztályét is. Az összegyűjtött képeket, írásokat, „aranyköpéseket”, szép, humoros vagy megható pillanatok leírását közös virtuális felületen is megőrizhetitek. Írhattok üzenetet vagy kérdést a jövőbeni önmagatokhoz – akár az etikaórákon felmerültek közül.

IV. GYŰJTEMÉNY

Bevallom: mindent
senkiért se tennék meg
– még magamért sem.

Fodor Ákos

Ha olyan szerény
volna, mint tehetségé:
ki tudna róla?

Fodor Ákos

Ahogy finomul
minden közléstechnikánk:
durvul közlendőnk.

Fodor Ákos

Jaj, csak soha ne
hallanám, hogy mit mond Más
egy Harmadikról!

Fodor Ákos

Elalvás előtt
tisztázd: tiszta vagy-e, vagy
csak mosakodtál.

Fodor Ákos

Úgy hallgasd meg, hogy
így emlékezhesen rá:
„jót beszélgettünk”.

Fodor Ákos

A legaljasabb
béke is jobbra való
Szent Háborúknál.

Fodor Ákos

Akiben Isten
hisz: teljesen mindegy, hogy
hisz-e Istenben.

Fodor Ákos

Egy tökéletes
nap sem csak tökéletes
percekből épül.

Fodor Ákos

1. Tanévkezdő – ismétlés

Együtt dolgozunk

Tanévkezdő bemelegítésnek ajánlunk itt néhány játékot, de felidézhettek mást is. Továbbiakat találtak az alsóbb évfolyamos tankönyvekben is. (Például 5. Tk. 126–127. old., 7. Tk. 159–160. old.)

1. Figyelj a társadra!

3–6 fős csoportok versenyeznek. A játékvezető megad egy utasítást, amelyet nem a teljes csoport hajt végre. Például: *A csoportból négyen álljanak fel!*

2. Bogozd ki a csomót!

A játékosok kört alkotnak. A párok becsukott szemmel előrenyújtják a kezüket, és megfogják valakinek a kezét. Kinyitják a szemüket, és szóban segítve egymást kibogozzák a csomót.

3. Hangvadász

A játékosok párokat alkotnak. A párok megegyeznek egy szóban/hangban, amiről felismerik egymást. Egyiküknek bekötik a szemét, a másik pedig elhelyezkedik a(z akadályok nélküli) térben. Hang alapján kell megtalálni a bekötött szemű játékosnak a párját. Gyakran több pár is keresi egymást. (Óvatosan mozogjanak!)

4. Mindenki segíthet

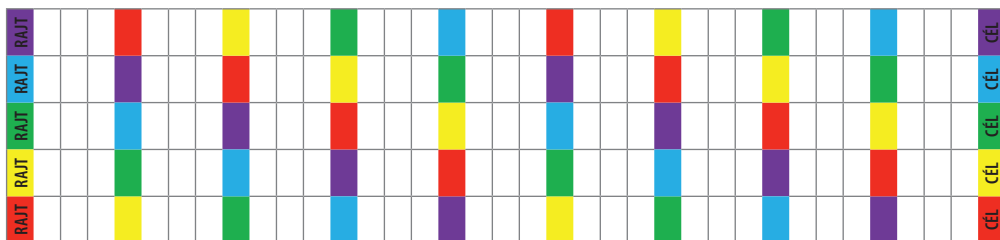
A játékosok felénekelnek bekötjük a szemét. A többiek krétával rajzolt körökben helyezkednek el a térben, egymástól nagyjából egyforma távolságra. A bekötött szemű játékosoknak át kell jutni a tér túloldalán lévő kijelölt célokhoz (pl. székek, névvel megjelölve). A körökben állók segíthetik őket beszéddel, érintéssel, de a körből nem léphetnek ki. (A körök távolsága akkora legyen, hogy elférjenek köztük a sétálók, de még el lehet érnéni őket.)

„Jó tett helyébe jót várj!” – társasjáték 5 játékosal

Ezt a játékot táblás társasjátékként tudjátok játszani. Szánjatok rá kicsit több időt, és a végén vonjatok le olyan következtetéseket, amelyek az emberi együttműködésre vonatkoznak! Fogalmazzátok meg a legjobb stratégiát!

- Rajzoljátok fel az alábbi pályát egy legalább A3-as méretű papírra! Színezzétek az itt látható módon a mezőket! Szereztek be megfelelő számú figurát, amelyeket bábu-ként használhattok! (Sem a színük, sem a formájuk nem fontos.) Kockadobással döntésetek el, ki fogja kezdeni a játékot! Helyezzétek el a bábukat az első sorban! A kezdő játékos indul a piros pályán, a második a sárgán, a harmadik a zöldön stb.

- A játék nagyon egyszerű: annyit léphetsz bábuddal a saját pályádon, ahányast dobta a kockával. Csakhogy pályádon csapdák vannak: a színezett mezők. Ha ilyenbe léptél, akkor nem dobhatsz. A csapdának az a gazdája, akinek a színével megegyezik a mező színe. Ő megteheti, hogy miután dobott, a saját bábuja helyett a tiédet lép, s ezzel kiment téged a csapdából. (Higgyétek el: lesz olyan, hogy ez „megéri neki”! Hogy miért, arra is rá fogtok jönni.)
- Az nyer, aki elsőként ér célba. No de mi van, ha mindenki csapdában ragadt? Nos, ilyenkor az nyert, aki a legtávolabb maradt a céltól... A játék gyorsan pörög, ezért érdemes több kört játszani.

2. Amilyen vagyok

Elvegyülni, kiválni?

A lecke 5. feladatában olvasott idézetek gondolatai alapján vitassatok meg néhányat a következő kérdések közül!

- Igaz-e, hogy minden ember különleges? Mit jelenhet a „hétköznapi” ember?
- Mennyiben befolyásolják az életünket a körülményeink, képességeink, szerencsénk, céljaink vagy akaratunk?
- Önmagunk megismeréséhez szükség van-e másokra?
- Ha minden ember egyedi, mi köthet minket össze másokkal?
- Milyen módon tudjuk „megmutatni magunkat” másoknak?
- Hogyan tisztelhetjük önmagunkat és hogyan a másikat? Van-e különbség a kettő között?
- Mit gondolsz, az ember simuljon bele a közösségbe, vagy emelkedjen ki belőle?
- Fel kell-e adnunk önmagunkból valamit, hogy mások elfogadjanak? Ha igen, mit kaphatunk cserébe?
- Mennyire fontos az embernek, hogy mások szeressék, elfogadják, elismerjék? Mit tehet ezért?
- Milyen módon okozhatunk csalódást másoknak? Elkerülhető ez, vagy el kell fogadnunk, hogy nem tudunk mindenkinek megfelelni?

Párokban olvassatok el egy választott szöveget, és válaszoljátok meg a kérdéseket!

- Ki írhatta a szöveget? Milyen korú (melyik generációba tartozhat)?
- A kamaszok/felnőttek mely cselekvéseiről számol be? Helyesli-e ezeket?
- Milyen jellemvonások derülnek ki a kamaszokról az írás alapján?
- Egyetértetek-e ezekkel az általánosításokkal?

Ezután két olyan páros üljön össze, akik különböző szövegeket olvastak! Mutassák be egymásnak saját szövegük tartalmát, majd vitassák meg a lecke 19. oldalán látható kérdéseket! Saját szövegük szereplőjének oldalát képviselve rendezhetnek rövid vitát a generációs különbségekről!

Végül mindenki egyéni írásban (5–7 mondat) fogalmazza meg személyes véleményét saját korosztályáról! Gyűjtsétek össze ezeket, és készítsétek tablót!

Kamaszok és motiváció – veszett ügy?

Testközelből szemlélem egy kamasz mindennapjait. Látom az örömeit és vívódásait. Látom, hogy nonstop jelen van online (Messenger, Facebook, YouTube, számítógépes játékok), és látom azt is, hogy mennyire lenézi a tanárait, amiért még egy e-naplót is képtelenek rendesen kitölteni.

A gond az, hogy a mi generációnk élethez való receptjei nem mindig passzolnak az ő világához. Elcsépett frázis, de igaz: ő már egy más generáció. Egész konkrétan ő a Z-k tagja. Amikor ő született, már sok mindenkinek volt mobiltelefonja. Amikor ő óvodás volt, a legtöbb háztartásban már volt internet Magyarországon. Amikor ő iskolába ment, megjelentek az okostelefonok. Most, hogy nagykamasz, ki sem engedi a kezéből a mobilját. Videóról videóra, chatről chatre él. Én úgy szocializálódtam, hogy egy filmet végignézünk az elejétől a végéig. Ő egy filmet a tévében több részletben néz meg, és nem csak a reklámok miatt: berreg közben a telefonja, messengerezik a haverjaival, megnéz egy videót a YouTube-on. Komolyan elgondolkodom néha, vajon képes-e 10 percnél hosszabb ideig koncentrálni egy filmre vagy egy hosszabb netes cikkre...

A *Huffington Post* egyik írása szerint a Z generáció, az 1995 után születettek már sok mindenben eltérnek a mai harmincasoktól, negyvenesektől.

Kevésbé fókuszáltak: Az „update”-ek világában élnek, folyamatos információáradatban. A figyelmük jelentősen kevesebb ideig köthető le egy dologgal.

Jól tudnak egyszerre több dolgot csinálni: vagyis jobb „multi-tasker”-ek. Összedobnak egy prezentációt a laptopon, közben pedig csetelnek a barátokkal a mobiljukon. Hatékonyan és gyorsan váltanak játék és munka között.

Korán kezdik a munkát: Egyre több Z kezd el dolgozni 16 és 18 éves kora között. Sokan nem is mennek egyből főiskolára, egyetemre. Már nem ruháznak be a felsőoktatásba, mert tudják, hogy sokkal gyorsabban megtanulhatnak egy-egy szakmát azon kívül – vagyis a munkájuk közben.

Vállalkozó kedvűek: Egy felmérés szerint a tinik 72%-a mondja azt, hogy saját bizniszbe szeretne kezdeni. Ez valószínűleg a high-tech világnak köszönhető. A Z-k leginkább az önálló munkavégzést részesítik előnyben, az egyediséget keresik.

Nagyobbak az elvárásaik: Szerintük komoly probléma, ha valami nem történik meg olyan gyorsan, ahogyan azt elképzelik. A vállalattól elvárják, hogy lojális legyen hozzájuk. Ha valahol úgy érzik, nem értékeli őket eléggé, onnét gyorsan lelépnek.

A Z generáció szülei úgy nőttek fel, hogy a tudásnak értéke van, a munkát meg kell becsülni. A mai kamaszok viszont azt látják, hogy az ősök hitelt hitelre halmoztak, hogy megéljenek valahogy, kidolgozták a belüket a cégért, sok mindent alárendeltek a munkának, miközben a legfőbb motivációjuk az volt, hogy végre szabadságra vagy nyugdíjba mehessenek. Nem túl kecsegtető példa. Egy Z nem akar mindent a munkának alárendelni. Ő azt szeretné csinálni, amit élvez. Ha szükséges, gyorsan vált, élete során több készséget, szakmát is elsajátít majd.

Forrás: <http://anyaklikk.cafeblog.hu>

Miért nem értjük egymást? – Generációs szakadék

„Bezzeg az én időmben!” Ez a mondat általában idős emberek száját hagyja el abban az esetben, ha valami általuk elfogadhatatlan dolgot vélnek felfedezni a fiatalabb korosztály körében. A korosztályok közötti különbségek az élet majdnem minden területén megmutatkoznak, azonban most kiemelnék ezek közül néhányat, ahol különösen szembetűnő a differencia.

Modern technika. Az elmúlt évtizedekben az emberek életét felforgatta a mobiltelefonok és a személyi számítógépek megjelenése. Egy mai fiatal gördülékenyen tudja kezelni ezeket az eszközöket, hiszen közöttük élte élete nagy részét. Ha nekem például a kezembe adnak egy olyan mobiltelefont, amelyet még soha nem használtam, valószínű, hogy pár perc után jól kiigazodom rajta. Ezzel ellentétben a nagyszüleim mai napig megszenvednek a már több éve általuk használt „alap” mobilok kezelésével. Szokták szidni a mai fiatalokat, hogy egész nap a képernyő előtt ülnek, és azt mondják, hogy ez borzasztó egészségtelen. Most nem megyek bele abba, hogy szerintem ez helyes vagy helytelen. Viszont ma az ügyintézés és a kommunikáció jelentős része az interneten keresztül zajlik. Ezért a mi generációnknak sajnos vagy nem sajnos, de muszáj értenie a számítógépekhez. Aki eltiltja a gyereket a számítógéptől, az meggátolja őt abban is, hogy olyan tudást sajátítson el, amit később használnia kell.

Filmek. Egyszer kedvenc filmem, a *Mátrix* megtekintése közben váratlanul horkolás csapta meg a fületem: a nagypapám elaludt rajta. Miután felébredt, azzal magyarázta, hogy túl gyorsan történtek az események, és ezért nem értette a sztorit. Úgy tűnik, a filmek az idő múlásával, sok más dologhoz hasonlóan, felgyorsultak. Tavaly egy médiaóra keretében megnéztük a *Pszicho* című filmet, és a híres zuhanyzós jelenetnél az osztályból szinte mindenki nevetett. Teljesen komikusnak tűnt az, amitől 50 éve az emberek megijedtek.

Zene. A fiatalok nagy része úgymond zenefüggő. Engem például zavar, ha utazás közben nem dughatom a fülembé a fülhallgatót, és nem hallgathatom az aktuális

kedvenceimet. Szerintem az, hogy ma bárkinek bármikor lehetősége nyílik rá, hogy zenét hallgasson, óriási hatással van a zeneipar fejlődésére. Gyakran jelennek meg új zenei stílusok, főképp az elektronikus zenében. Az idősebb korosztály sokszor ömlesztett, igénytelen zenének nevezi ezeket. Véleményem szerint az idősebbek igazából nem értik meg a modern zene szépségét. Viszont olyan fiatalok sem ismernek, akik bluest meg jazzt hallgat az MP3-lejátszóján. Ettől függetlenül mind a kettő zene.

Ennyi példa talán elég ahhoz, hogy leszűrjük: mekkora is valójában a különbség a mai tizenévesek és az ő szülei, de még inkább nagyszülei között. Ugyanabban a világban élünk, de teljesen máshogy látjuk azt. Más a fontos, más a szép, mást mondanak normálisnak. Ezek után kérdelem én: miért ugyanazok az elvárások felénk, mint annak idején az idősebb korosztályok felé voltak?

Forrás: www.koloknet.hu

3. Stressz, stresszoldás, függés

A lélek egészsége

Szoborjáték. Párokban dolgozzatok! A lecke első feladatában megadott szavak közül válasszatok egyet, és tervezetek élőképet, amely megjeleníti ezt a lelkiállapotot! Mutassátok be, vagy másokat állítsatok be a pózokba (nekik ne mondjátok meg a szót)! A nézők találgassanak, melyik szóra gondoltatok!

Változat: Miután bemutattátok a pózt, alakítsátok át a szobrot az ellentétes lelkiállapot kifejezésére! Megtehetitek úgy, hogy ti mondjátok, mit tegyenek, de még érdekesebb, ha a nézők teszik ezt, vagy maguk a szobrot alkotó játékosok (akik továbbra sem tudják a szót). Végül mindenki – a szobrászok, a szobrok és a nézők is – elmondják, ki milyen szavakra gondolt.

Arcjáték. Nézzétek meg a Gifszínház weboldalát – www.gifszinhaz.hu! Az első feladatban gyűjtött szavakhoz írjatok rövid mondatokat külön cetlikre (például: *csalódottság – Csak négyes lett a matekdogám!*), majd keverjétek össze, húzzatok egyet-egyet, és mutassatok be pár másodperces mozdulatsort! Mindezt otthon is megoldható: mobiltelefonnal rögzítsd a mozdulatokat, majd egy közös virtuális felületen mutasd be!

Törődés

Ha problémád van, lehangolt vagy, aggódsz, akkor jólesik, ha van kihez fordulnod, aki segíteni tud, akár csak azzal, hogy meghallgat téged. Máskor talán ő fog hozzád fordulni hasonló helyzetben. Nem mindegy azonban, milyen módon figyelsz rá. (Erről már volt szó korábbi évfolyamokon is: 5. Tk. 50. és 139. old.). Jó módszer az *értő figyelem*, amellyel elsősorban a társad érzelmeire és gondjaira koncentrálsz, még nem tanácsot adsz, hanem segíted őt érzéseit és gondolatait letisztázásában. Ilyenkor ő maga is találhat megoldást, de ha nem sikerül, te is javasolhatsz.

- Alább egy, az *osztalyfonok.hu* honlapon található dramatikus párbeszéből idézünk. (www.osztalyfonok.hu/cikk.php?id=132) Figyeljétek meg, hogyan reagál az „Órangyal” Tomi mondataira! Mi lehet Tomi problémája?

Tomi: Az igazgató megértő volt, de mi lesz, ha elmondja valakinek ezt?

„Órangyal”: *Aggódsz amiatt, hogy a családi problémáról más is tudomást szerezh.*

Tomi: Nem tudom, mit tegyek, valakinek csak beszélnem kell erről a dologról.

„Órangyal”: *Bizonytalan vagy, hogy szólj-e valakinek arról, amit sejtess Alexről.*

Tomi: A mamám a múltkor kérdezte, hogy hol a pénz, amit biciklire gyűjtöttem.

„Órangyal”: *Lelkifurdalásod van, hogy hazudtál a mamádnak.*

Tomi: Pedig tudom, hogy Alex lopta el, mikor egyszer beléptem a szobámba, ő marta-tott a holmim között. Ezután nem találtam a pénzt.

„Órangyal”: *Biztos vagy abban, hogy Alex volt a tettes.*

Tomi: Mostanában olyan furcsa barátai vannak. Ápolatlanok, isznak, cigarettáznak, biztosan kábítószeresnek is.

„Órangyal”: *Aggódsz Alex miatt, hogy bajba sodorják a barátai.*

Tomi: Mi lesz, ha a mama megtudja ezeket a dolgokat? Amúgy is rossz a szíve.

„Órangyal”: *Félted anyukád egészségét.*

Tomi: Mégis beszélnem kell a mamával, hiszen a helyzet egyre kilátástalanabb.

„Órangyal”: *Arra az elhatározásra jutottál, hogy elmondod ezt a mamádnak.*

- Gyakoroljátok párokban az értő figyelmet! Egykötők idézzen fel egy kisebb gondot, ami foglalkoztatja! Kezdje el mesélni 1-2 mondattal. Társa igyekezzen visszajelzéseket adni, figyelve arra, hogy mit érezhet a társa és mi lehet még a háttérben. Ha nem találja el, a mesélő pontosíthatja ezeket.
- Olvassátok el a gyakorlat teljes leírását az ajánlott honlapon! Az oldal alján további érdekes linkeket találtok a hatékony kommunikációról.
- Kutass tovább az értő figyelem (más néven az aktív hallgatás) után! Miért lehet fontos a kapcsolat szempontjából? Melyek a fő hibák? Kinek a nevéhez fűződik?

A függőség

Párokban végezzetek kutatást egy-egy választott témában (segíthet a <http://tudasbazis.sulinet.hu> honlap), és készítsétek prezentációt vagy poszttert az osztálynak!

a) Hogyan károsítja az egészséget a stressz, az alkohol, a cigaretta, a drogok?

b) Mit jelentenek a következő szavak: *bulimia, anorexia, játékszenvedély, pszichoaktív szerek, anonim alkoholisták?*

c) Készíts kérdőívet, majd ennek alapján kiselőadást arról, mit gondolnak társaid a dohányzásról! Megkérdezhetsz dohányzó felnőtteket is. Kérdések például: *Mi jut eszükbe a dohányzásról? Mit tudnak a hatásairól? Miért kezd el valaki dohányozni? Mit jelent a rászakás? Miért dohányzik valaki, ha tisztában van a káros következményekkel? Miért dönt úgy valaki, hogy leszokik róla? Hogyan sikerülhet?*

4. Jólét, siker, boldogság

Élet rácsok között

Tíz év a Gulagon – beszélgetés Placid atyával

Olofsson Károly bencés szerzetes, sokak Placid atyája tíz esztendőt töltött a Gulagon. A harminckétezer magyar politikai elítélt közül egyike volt azoknak, akik hazatértek.

Hogyan szólt a túlélés első szabálya a Gulagon? „A szenvedést nem szabad dramatizálni, mert egyre gyengébbek leszünk. A második szabály: a szenvedés elkerülhetetlen, de az élet apró örömeit észre kell vennünk! Tavasszal például marharépat egyeltünk, a picikéket pedig nekünk adták. Ha a káposztalevesbe két kis répa került, micsoda örömet jelentett! Vagy más példa. Örökké motoztak bennünket. De ha a katoná elfelejtette levenni a fejemről a vattasapkát, nem fáztam meg. Minden apró örömet észrevettünk, hogy túléljük valahogy a borzalmakat.”

Placid atya hazahozott a lágerből egy keresztet. „Egy Kecskemét melletti tanyáról származó analfabéta fiatalember faragta négy hónapig. Egyszer talált egy darabka vaslemezt, amit három hónapig csiszolt, hogy kése legyen. Közben örökké elásta, nehogy észrevegyék.”

„A lágerban nekem az volt a feladatom, hogy tartsam a lelket a fogolytársaimban. Boldog lehettem, mert rám talált az életfeladatom.”

Frigyesy Ágnes nyomán

Egy lottómilliárdos élete

2013-ban több mint 46 millió eurót nyert egy fiatalember az eurojackpoton. Még leírni is nehéz a számot, nemhogy felfogni. Szakértők szerint a milliárdos nyereményt rövid ideig boldogságérzet követi, de ezt egyhamar depresszió és üresség érzése váltja fel. A nyertesek nincsenek hozzászokva ahhoz, hogy ekkora pénzhalmom üljenek, és az ezzel járó stresszhez sem. Ha a környezet tudomást szerez a pénzről, a nyertest elárasztják a kérések, adjon pénzt műtétre, lakásra, tanulásra, mondván: neki van elég, és ha jó ember, ad másnak is. Ez hatalmas nyomás, mert a nyertesek jók akarnak lenni. A nagy nyeremény csak azok életébe hoz boldogító változást, akik tudják a választ a legalapvetőbb kérdésekre: Ki vagyok én? Mi tesz engem maradéktalanul boldoggá? Miben hiszek? Az ölébe pottyant gazdagság hatalmas feladat elé állítja az embert: kiderülhet, kicsoda is ő, milyen ember valójában.

Forrás: www.nlcafe.hu

- Mi mindenben különbözik a szövegekben bemutatott két élethelyzet?
- Milyen örömök segíthetnek túljutni egy nehéz helyzeten?
- Vajon hogyan tehet boldogtalanná a túlzott gazdagság?

- Mennyiben tudsz egyetérteni a következő idézettel?
„A boldog emberek titkára mindig a biztonságérzetben, a kis dolgok fölötti spontán örömben és a nagy egyszerűségben találtam.” Phil Bosmans, belga író

5. Akivé válhatok

Csapatban könnyebb

Mindenki készít egy olyan profilt, amelyre felírja, mi lenne, ha *a)* állat, *b)* növény, *c)* szín, *d)* tárgy lenne. Ezután véletlenszerűen alkossatok csoportokat, és találjatok ki az így összeállt jellemzők alapján például *a)* egy történetet az állatszereplőkkel, *b)* mire lehetne hasznosítani a „kertet”, *c)* milyen rajzot készíthetnének az összejött színekből, *d)* milyen cselekvést lehetne elvégezni a tárgyakkal!

Írd meg az önéletrajzodat!

A latin eredetű CV [curriculum vitae] elnevezés olyan típusú önéletrajzra utal, amely a rád jellemző legfontosabb adatokat sorolja fel. Füzetedben töltsd ki az adatlapot!

Nevem:	<input type="text"/>
Életkorom:	<input type="text"/>
Családi helyzetem:	<input type="text"/>
Tanulmányaim:	<input type="text"/>
Tudásterület, amelyben legerősebb vagyok:	<input type="text"/>
Erősségeim	
• a feladatok elvégzésében:	<input type="text"/>
• személyes kapcsolataimban:	<input type="text"/>
• csoportos együttműködésben:	<input type="text"/>
• testi ügyességben:	<input type="text"/>
• egyéb (pl. művészeti):	<input type="text"/>
Fejlődni szeretnék:	<input type="text"/>

Vállalkozó kedv

Alkossatok csoportokat! Képzeljétek el, hogy az iskolátokban büfét kell szervezni! Tervezetek meg egy iskolai „vállalkozást”: ha ti nyitnátok meg a büfét, mi mindent kellene figyelembe venni? Hány vevőre számítok? Milyen termékeket tudnátok árusítani, illetve mit fogyasztana szívesen a vásárlókör? Mennyire lenne változatos/egészséges a kínálat? Hogyan hirdetnétek a szolgáltatást? Honnan lenne kezdőtőke, és mennyiért árulnátok a termékeket? Kinek milyen feladata lenne a vállalkozásban? Összegeztétek ötleteiteket táblázatban vagy fűrtábrán!

A szakmák és én

Alább egy szakma részletes leírását tanulmányozhatjátok. Melyik ez? Kiscsoportokban elemezve beszéljétek meg, találatok-e meglepő vagy nem érthető elemet a táblázatban! Majd készítsetek hasonló profilt a 32. oldalon látható, tetszés szerinti szakmához. (A táblázat forrása: <http://eletpalya.munka.hu/palyakorok> és a <http://eletpalya.munka.hu/foglalkozasok> weboldalak.)

Egyéni munkában interjút kérhetsz felnőtt ismerőseidről saját munkájuk bemutatására.

Jellemző tevékenységek	<p>Ellenőrzi a tűzvédelmi előírások betartását a gazdálkodóegységeknél. Szakvéleményezi az új építményeket tűzvédelmi szempontból. Tűz esetén oltja a tüzet, megakadályozza a terjedését. Közreműködik a katasztrófahelyzetek felszámolásában. Segít a károk elhárításában.</p> <p>Műszaki mentést végez a közúti, vasúti, vízi és légi baleseteknél. Gondoza és karbantartja a járműveket és a műszaki eszközöket. Képzéseket, tájékoztatásokat tart a tüzesetek megelőzése érdekében.</p>	
Munkakörnyezet	<p>A munkavégzés helye rendkívül változatos, mindig az adott káreset határozza meg. A munkavégzés során gyakran együtt kell működni a rendőrséggel, a polgári védelemmel, a katonasággal, illetve a lakossággal. Az időjárási viszonyoktól függetlenül végzi a munkáját, el kell viselnie a tűző napot, az esőt és a fagyot egyaránt.</p>	
Egészségügyi tényezők	<p>Forróság Nedves, nyirkos környezet Magas por-, pára- és zajterhelés Allergizáló és vegyi anyagokkal történő munkavégzés Fokozott balesetveszély: robbanás, áramütés, lezuhanás, égési sérülés</p>	
Pszichikai tényezők	<p>Fokozott stresszterhelés Váratlan helyzetekben azonnali felelősségteljes döntés Balesetek, katasztrófák helyszínén láttottak lelki feldolgozása</p>	
Képességek szükségessége	<p>★ ★</p>	<p>manuális képesség matematikai képesség térbeli tájékozódás figyelemkoncentráció kreativitás stressztűrés alkalmazkodóképesség pontosság, precizitás szervezőkészség önállóság együttműködő képesség empátia felelősségvállalás kommunikációs készség</p>
Jellemző munkamód	<p>Tárgyas (50%) Személyközpontú (50%)</p> <p>Önálló (30%) Csoportos (70%)</p> <p>Irányító (50%) Végrehajtó (50%)</p>	

7. A valóság médiaképe

A rábeszélőgép

Két amerikai szociálpszichológus könyvéből idézünk. A szövegből emeljük ki öt gondolatot, amelyek a média ránk gyakorolt hatására vonatkoznak, majd vitassátok meg, egyetértetek-e velük!

A szöveg az Egyesült Államok médiáját mutatja be a nyolcvanas években. Mennyire lehet aktuális ma Magyarországon? És hogyan vonatkozna az újmédiára?

Vessünk egy pillantást a tévében látható világra. George Gerbner és munkatársai [...] hatvanas évek végétől videóra vettek és gondosan megvizsgáltak ezer és ezer – főidőben sugárzott – tévéműsort s a bennük felbukkanó figurákat. Összegezve eredményeiket, úgy találták, hogy a televízió ordenáré módon félrevezető képet ad a valóságról. Ráadásul – mint e vizsgálat bizonyítja – a tévét sokan meglepő mértékben tekintik a valóság hű tükrének.

A főidőben adott műsorokban háromszor annyi férfi szerepel, mint amennyi nő, és a nők mindig fiatalabbak a férfiaknál, akikkel találkoznak. A színes bőrűek (első-sorban a latin-amerikaiak), a gyerekek és az öregek jóval kevesebbszer szerepelnek annál, mint amekkora az arányszámuk a lakosság egészéhez képest. Az etnikai kisebbségek képviselői általában csak kisebb szerepekben tűnnek föl. Továbbá, a figurák zöme vezető vagy értelmiségi. Az USA-ban a munkaerő 67 százaléka fizikai dolgozó, a képernyőn viszont csupán a figurák 25 százaléka végez ilyen munkát. És: a bűnözés a tévében tízszer olyan gyakori, mint a valóságban. Egy átlagos kamasz tizenötödik születésnapjáig mintegy 13 000 emberölés szemtanúja volt a képernyőn. A tévében szereplő figurák több mint 50 százaléka valamilyen viharos és kegyetlen összezapás alanyává lesz, míg az FBI adatai szerint országunk lakosságának kevesebb mint egy százaléka lesz erőszakos bűncselekmény áldozata. David Rintel forgatókönyvíró, aki az Amerikai Írók Szervezetének elnöke volt, találoán sommázta: „Este nyolctól tizenegyig a tévéadás egyetlen épületes hazugság.” [...]

Igyekezvén megérteni a tévézés és a fejünkben lévő képek közti kapcsolatot, Gerbner és kollégái összevetették a megrögzött televíziónézők (több mint napi négy óra) vélekedéseit a többiekével (napi négy óra alatt). Kiderült, hogy előbbiek: 1. gyakrabban vallják a faji megkülönböztetés különböző válfajait; 2. messze felülbecsülik az orvosok, ügyvédek és sportolók számát; 3. alacsonyabbnak gondolják a nők képességeit a férfiakénál; 4. a valósnál nagyobb szerepet tulajdonítanak társadalmunkban az erőszaknak; 5. azt hiszik, hogy manapság kevesebb az idős ember, és egészségi állapotuk rosszabb, mint húsz évvel ezelőtt – ennek épp a fordítottja az igazság. Sőt. A megrögzött tévénézők egészében baljósabb helynek látják a világot, mint akik ritkábban merednek a képernyőre, fölteszik, hogy az emberek zöme csak magára gondol, s kihasználná a többit, ha tehetné. Gerbner és munkatársai szerint e tévképzetekről a televízió tehet: tévképeket mutat az amerikai életéről. [...]

Miért olyan meggyőzőek a média festette képek? Azért, mert ritkán vonjuk kétségbe őket. Kevesen teszik fel a kérdést: „Vajon miért éppen ezt mutatják most, s nem más? Tényleg így dolgoznak a rendőrök? Tényleg ennyi a bűncselekmény?” Ami a képernyőn látható, azt gyakran garantáltan valóságosnak hisszük. Ha pedig már elfogadtuk e képeket, a fejünkben fikcióvá formálódnak, s vezetnek bennünket kézen (orrunknál) fogva. E képek [...] „tényeket” szolgáltatnak, s meghatározzák, mely kérdéseket tekintünk fontosnak vagy égetőnek, továbbá rögzítik a társadalommal kapcsolatos gondolkodásunk keretét. Bernard Cohen, a neves politológus szerint a médiának nem mindig sikerül az emberek szájába rágni, hogy mit gondoljanak, de azt igen, hogy miről gondoljanak valamit... A világban az emberek aszerint tájékozódnak, hogy milyen térképet rajzolnak számukra az általuk olvasott újságok írói, szerkesztői és kiadói.

A. R. Pratkanis és E. Aronson: A rábeszélőgépj – élni és visszaélni a meggyőzés mindennapos mesterségével – részlet. (1992) Vámos Miklós fordítása

8. Sztereotípiák, előítéletek

Különbségek és azonosságok

Elvegyülni és kiválni. Mindenkinél legyen papír, ceruza, majd rendeződjete véletlenszerűen párokba! Minden párnak 3 perc ideje van arra, hogy összegyűjtsék és lejegyezzék, miben azonosak, miben eltérők egymástól (például mindketten fiúk, szőkék, szeretik a focit, egyikük magas, a másik alacsony stb.). A három perc elteltével új párral folytassátok a gyakorlatot!

Te mit gondolsz róluk? Minden tanuló húz egy kártyát. (A kártyákon embercsoportok szerepelnek, például: vállalkozók, bankárok, rockerek, nyugdíjasok, munkanélküliek, Fradi-drukkerek, Krisna-hívők, parlamenti képviselők, tv-sztárok, cigányok, arabok, oroszok, németek, románok. Legalább három kártya van ugyanabból.) Három perc alatt mindenki leír mindent, ami az adott csoportról eszébe jut. Ezt követően az azonos kártyákat húzó tanulók összeülnek, és összehasonlítják az írásaikat. Majd a csoportok szóvivői ismertetik a közös képet, illetve azokat a vonásokat, amelyek egyénileg különbözők voltak.

- Mi a magyarázata annak, hogy bizonyos embercsoportokról hasonló kép él bennünk? És mi okozhat egyedi eltéréseket?
- Milyen esetekben hasznosak, és mikor veszélyesek az egyes sztereotípiák?

„Igazi nők”, „igazi férfiak”

Milyen az „igazi nő” és az „igazi férfi”? Pontosabban milyen képek élnek bennünk a nőkről és a férfiakról? Összegezzétek gondolataitokat, majd rendezzék vitát!

- Alkossatok 4 csoportot! Egy nagyobb méretű papír közepére írjátok fel: „Az igazi férfi...”, és gyűjtsétek össze (a 46. oldal szövegeiből kiindulva, vagy akár azoktól függetlenül) mindazokat a tulajdonságokat, elvárásokat, tilalmakat, amelyek szerintetek egy „igazi férfit” jellemeznek!
- Osszátok meg a többi csoporttal az ötleteket, majd válasszatok ki néhány egymásnak ellentmondó véleményt!
- Gyűjtsétek érveket elgondolásotok védelmében, majd mérjétek össze, kinek az érrendszerere erősebb!

Rész és egész

► Steve McCurry fotója

10. NETika: jog és felelősség az információs társadalomban

Kérdések az internetről – keresztény szemmel

A lecke 56. oldalán olvasott szöveg felvet néhány dilemmát az információs társadalomról. 3-4 fős csoportokban válasszatok ki egy állítást, majd a következő párbeszédet mintának használva, fogalmazzatok meg vele kapcsolatban 2-3 lehetséges véleményt! Végül vitassátok meg, ki kinek a gondolatával ért egyet!

Dilemma: Hogyan védhetők meg a szerzői jogok és a szellemi tulajdon?

Kriszti: A digitális média korában a dokumentumok eredetisége már nem ugyanazt jelent. Ahogy a múzeumban lefényképezhetjük egy nevezetes festő alkotását, ugyanígy

jogunk van másolatot készíteni egy fotóművész vagy számítógépes grafikus művéről is. Ez nem lopás, csak másolás.

Gergő: Azért ez nem ilyen egyszerű. Ha tudunk is másolatot készíteni a digitális filmekről, ez a szerzői jogok megsértése. Hiszen valaki tudást, pénzt és időt fektetett a létrehozásába, jogos lenne hát, hogy hasznot is szerezhessen belőle. A megosztásért büntetést is kaphatunk, és torrenteléskor a letöltés és a megosztás egyszerre történik. Amúgy, sok múzeumban nem engedik a fényképezést a vaku miatt.

Dominika: Á, az eredetiségnek ma már nincs akkora jelentősége! Vegyünk példaként egy dolgozatot. Az interneten mindenről találunk jól megfogalmazott, pontos leírást. Miért kellene nekünk feltalálnunk a spanyolviaszt?! Elég, ha átlátjuk a témát, és egyszerűen bemásoljuk a saját dolgozatunkba azokat a részeket, amelyeket már mások kiktattak.

Matyi: Az igaz, hogy nem kell mindent nekünk kitalálni, és a téma ismerete nagyon fontos, de ha más szövegből idézel, pontosan kell rá hivatkoznod. Ha nem teszed, az a szellemi termék ellopása, azaz plágium.

12. Magyar vagyok – otthon vagyok

Sokféle magyarok

Hunglish

A hunglish az a sajátos nyelv, amelyet a 19. században Amerikába (USA) kivándorolt magyarok használtak. Ők egymás között többnyire magyarul beszéltek, de a „külvilággal” fenntartott kapcsolataikban kénytelenek voltak megtanulni angol szavakat is. Ezeket azonban a magyar nyelv szabályai és írásmódja alapján használták. Ez a keveréknyelv lett számukra a kommunikáció eszköze.

Magyar vagyok, amerikás foriner
söröm, viszkim hordószámra lenn hever
nem parancsol nekem a bász, de nem ám
ha kicsászol akad majd dzsáb más tanyán,
ó anyám!

Nagy úr vagyok, enyém ez a fri kontri
minden angol úgy tisztel, hogy „Ju hanki”

- foriner (foreigner): külföldi
- bász (boss): főnök
- kicsászol (chase off): elkerget
- dzsáb (job): állás
- fri kontri (free country): szabad ország
- ju (you): te
- hanki (hunkie): szakképzetlen

- Fordítsátok le magyarra a fenti hunglish verset!
- Történelmi ismereteitekből idézzétek fel, milyen időszakokban és milyen okokból vándorolt ki sok magyar más országokba!
- Beszéljétek meg, vajon miért akarnak egyes emberek máshol tanulni vagy dolgozni, mint ahol megszülettek!

- Példák segítségével mutassátok be, milyen nyelvi és kulturális nehézségekkel kell megküzdenie egy idegen országba bevándorló embernek!
- Vitassátok meg, milyen előnyei származhatnak a külföldiek befogadásából egy országnak, és milyen problémák forrása lehet ez!

13. Együttélés a társadalomban

Hogyan büntessünk?

Egy furcsa joggyakorlat

Az afrikai jog célja némileg különbözik a nálunk megszokottól. A mi jogunk annak megállapítására törekszik, hogy bűnös vagy ártatlan-e valaki, tehát elkövetett valamit vagy sem. Ha igen, akkor megbüntetik. Esetleg figyelembe veszik az enyhítő körülményeket. Az afrikai bírót ezek az enyhítő körülmények gyakran jobban érdeklik, mint az elkövetett bűncselekmény.

Vegyünk egy egyszerű lopási ügyet. *B* csirkét lop *A*-tól, erre *A* bíróság elé viszi őt, és *B* azonnal elismeri, hogy valóban ellopta a csirkét. Úgy látszik, ezzel vége az ügynek, de korántsem! A bíró most megkérdezi *B*-t, miért lopta el a csirkét. Itt találunk az afrikai törzsi jog titkára, itt derül ki, miért olyan sikeres és igazságos. Feltételezi, hogy normális viszonyok között az embereknek családtagok módjára kell viselkedniük egymással szemben, hiszen – egy nemzetség tagjai lévén – azok is. Ha másként járnak el, annak van valami oka. Bármi legyen ez az ok, meg kell találni és meg kell szüntetni, s a helyes baráti, családi kapcsolatot helyre kell állítani. Büntetésre itt ritkán kerül sor.

A „tolvajt” tehát megkérdezik, miért lopta el a csirkét. Lehet, hogy nagyon becsületesen válaszol: azt mondja, szántsándékkal lopta el, hogy rákényszerítse *A*-t, állítsa őt a bíróság elé. Ez még különösebbnek látszik, így újra megkérdezik, miért tette. *B* azt mondja, hogy lelki nyugalma megzavarodott, mert hite szerint *A* udvarolt az ő feleségének. A valóságban bizonyára tudja, hogy *A* udvarolt a feleségének, de jó oka van rá, hogy ne ezt mondja. Tudja, hogy a nyílt vád, amelyet *A* emelt őellene, megsérti a családi harmónia eszményét. Azt is tudja, hogy valószínűleg faluszerte beszélnek *A* és az ő felesége kapcsolatáról, így nem veszt semmit azzal a nyilatkozatával, hogy csak azt hiszi. Ezzel nyitva hagyja a kaput. A bíró *A*-hoz fordul, és megkérdezi, valóban udvarolt-e *B* feleségének; az pedig, ha gyors felfogású, nyugodtan igent mond, és megvárja, hogy szokás szerint megkérdezzék az okát. Ekkor valami régi sérelmet hoz fel, melyet talán nem is *B*, hanem valamelyik családtagja okozott, és ezzel indokolja meg, hogy lelki nyugalma megbomlott, ezért udvarolt *B* feleségének. Lassanként egyre több ember keveredik bele az ügybe, mely néhány napig is elhúzódhat. Mind ugyanazt a játékot játsszák, egyik sérelmet a másik után hozzák fel. Amint azonban ezek napvilágra kerülnek, már el is vesztik az élüket. Mindenki tudja, hogy valójában nem úszta meg azt a dolgot, amiről azt remélte, hogy észrevétlenül fog maradni; *A* például tudja, hogy észrevették udvarlását *B* feleségénél, és mostantól fogva min-

denkinek a szeme rajta lesz. Így máris elérték a jog fő célját, a bűnösöket hatékonyan a közvélemény felügyelete alá helyezték, és elrettentették hasonló magatartástól a jövőben. Ha ugyanis valakit másodszer vádolnak ugyanazzal, a bíróság már egészen másként bánik vele.

Még valamit kell tenni: helyre kell állítani azt a pozitív jó érzést, melynek a családtagok között uralkodnia kell. Nem elég csak a rossz érzést kiküszöbölni. Így a bíró, mérlegelven a sérelmek súlyát, esetleg annak az embernek a javára hozza meg ítéletét, aki az első csirkelopást követte el! De ez nem egyszerű ítélet, meg sem említi a lopást. Valószínűbb, hogy a tolvaj lelki nyugalmának felborulására hivatkozik. Ezért a bíró határozata szerint *A* köteles egy kecskét adni *B*-nek (aki ellopta az ő csirkéjét!). A bírósággal fogadjon az ítéletet, de a bíró folytatja: nem jó az embernek egyedül kecskehúst enni, tehát *B* köteles megosztani a kecskét *A*-val. Továbbá *B* családja okozta *A* lelki békéjének felborulását, ezért együttesen bizonyos mennyiségű sört kell főzniük, és *A*-nak adniuk. Minthogy pedig rossz dolog egyedül sört inni, *A* köteles megosztani az italt *B*-vel!

C. M. Turnbull Az afrikai törzsek élete című könyve nyomán

- Fogalmazzátok meg, miben különbözik az európai gondolkodásmódtól ez a joggyakorlat! Milyen kérdések merülnek fel bennetek vele kapcsolatban?

Megtorló	Helyreállító
Ki tette?	Mi történt?
Miért tette?	Kit érintett?
Ki fog dönteni?	Hogyan érintette?
Mit érdemel?	Mit kell tenni?

- Írjatok és akár játsszatok is el egy, az osztályban történt konfliktust és annak megoldását az afrikai joggyakorlat alapján!

14. Egyéni és közösségi érdekek

A Föld-úrhajó

A közös legelők pusztulása

A hegyi falunak viszonylag kevés legelője van. A falu állattartással foglalkozó gazdái – minden család az állattartásból él – megegyeznek abban, hogy minden család csak egy tehenet legeltet a közös legelőn a legelő védelme érdekében. A megállapodás egy ideig jól működik: a tehenek szépen gyarapodnak és jól tejelnek, a családok, ha nem is gazdagon, de megélnek a legelőből.

Néhány gazda azonban úgy dönt, hogy több hasznot szeretne húzni a legelőből, és most már családonként nem egy, hanem két, majd három és több tehenet legeltetnek a közös legelőn. Így azonban a rét már nem tud regenerálódni, egyre kevesebb fű te-

rem, csökken a tej mennyisége, csökken a gazdák jövedelme. Ez ellen úgy védekeznek, hogy még több tehenet hajtanak ki a legelőre. Minden gazda tudja, hogy a legelő ettől tönkremegy, mégis ahogy romlik a helyzet, úgy éleződik a verseny, ki tud több tehenet kihajtani. Így aztán szép lassan mindenki rosszul jár.

Garrett Hardin története nyomán

- Milyen célból egyeztek meg a gazdák abban, hogy mindenki csak egy tehenet hajt ki a közös legelőre?
- Miért nem tartotta be néhány gazda ezt a megállapodást?
- Miért jár rosszul ebben a történetben az, aki védeni próbálja a közös legelőt, és betartja a megállapodást?
- Mi lesz a következménye a folyamatnak?
- Szerepjáték formájában rendeztetek meg egy falugyűlést, ahol megbeszélitek a közös legelő védelmét!
- Hogyan vonatkozhat ez a történet az emberiségre és a Földre?

A Föld-úrhajó csavarjai

Amint az úrhajóhoz gyalogolsz, észreveszel egy létrán álló embert, aki a gép oldalából nagy buzgalommal feszegeti ki a csavarokat. Kicsit aggódva megkérdezed, hogy mi az ördögöt csinál.

– A légitársaság rájött – mondja az ember –, hogy ezeket a csavarokat darabonként két dollárért el tudja adni.

– De honnan tudja, hogy ezzel nem fogja végzetesen legyengíteni az úrhajót? – kérdezed.

– Ne aggódjon! – nyugtat. – Biztos vagyok benne, hogy a gyártó a szükségesnél sokkal erősebbre méretezte a gépet, így aztán nem csinálok semmi bajt. Rengeteg csavart kiszedtem már ebből a gépből, de amint látja, mégsem zuhant le. Nekem is, meg a légitársaságnak is szüksége van a pénzre.

– Magának elment az esze!

– Mondtam már, hogy ne aggódjon, tudom, hogy mit csinálok. Elárulom, én is ezen a járaton fogok repülni, szóval igazán semmi oka a nyugtalanságra.

Anne és Paul Ehrlich A fajok kihalása című munkája nyomán

- Hogyan értelmezhető a történet, ha a földi élővilág egészére vonatkoztatjuk? Mit jelenthet az úrhajó, és mit a csavarok?
- Hogyan veszélyezteti az ember tevékenységeivel a természeti környezetet? És vajon miért teszi ezt?
- Hogyan lehetne csökkenteni ezeket a veszélyeket?

15. Társadalmi szabálytalanságok

„Csak egy olcsó CD...”

Alkossatok 3–5 fős csoportokat! Válasszatok a három feladat közül, majd a szóvivők számoljanak be az elhangzott fő gondolatokról!

Bliccelés. Az egyik osztálytársad már hónapok óta jegy, illetve bérlet nélkül utazik a különböző tömegközlekedési eszközökön. Arra hivatkozik, hogy nincs pénze bérletre, meg egyébként is koszosak és elhanyagoltak a járművek. „Ilyen alacsony szolgáltatási díjért nem vagyok hajlandó fizetni – mondja. – Majd ha tisztábbak lesznek a buszok és nem késnek annyit, akkor veszek jegyet. Addig hagyjanak békén.”

- Rendeztetek vitát a bliccelés kérdéséről! Ki ért egyet ezekkel az érvekkel? Ki nem? Alkossatok párokat, és próbáljátok meggyőzni egymást!

Súgás. Dolgozatírás közben a tanár két diáknak egyest adott, mert a figyelmeztetések ellenére folyamatosan sugdolóztak. Az osztálytársak véleménye a történekről:

Anti: Mindenkivel előfordulhat, hogy egyszer nem tud fölkészülni. Egy dolgozaton semmi sem múlik, csak segíteni akartak egymásnak.

Brigi: Ez azért veszélyes is. Mit szólnál ahhoz, ha olyan sebész készülne megoperálni, aki nem tanulással, hanem mások segítségével vagy csalással végezte el az egyetemet?

Csanád: Nekünk az a dolgunk, hogy jó jegyeket szerezzünk, s ha szükséges, akkor bocsánatos bűn a csalás is. A tanárnak meg az a dolga, hogy ezt akadályozza meg. Most ő nyert.

Dorka: Nem értek egyet. Ha én nem csalogok, más meg csalással kap jó jegyet, akkor én hátrányba kerülök a felvételin. Itt nemcsak a tanárt akarták becsapni, hanem engem is. És ezt nem szeretem.

- Melyik véleménnyel értesz egyet? Indokold meg álláspontodat!
- Mi a véleményed a tanár büntetéséről?
- Hogyan érvényesül itt a kölcsönösség elve?

Bolti lopás. Olvassátok el a hiányos párbeszédet, és egészítsétek ki a szöveget!

Péter: Te is tudod, hogy nem szabad lopni. Miért nem ismered el?

Liza: Csak egy olcsó CD. Észre sem fogja venni senki, hogy eltűnt.

Péter: ...

Liza: Hát ha így van is, akkor sem fogják tudni, hogy hová lett, igaz?

Péter: Lehet, hogy nem, de valakinek akkor is ki kell majd fizetnie.

Liza: ...

Péter: Mi lenne, ha mindenki elvinne valamit, valahányszor bemegy egy üzletbe?

Liza: ...

Péter: Jó, jó, de mi van az eladókkal? Tuti, hogy őket rúgnák ki, ha túl sok minden eltűnne.

Liza: Elvégre az a dolguk, hogy megakadályozzák. Ezért fizetik őket.

Péter: ...

Liza: Ugyan már. Sohasem kapnak el.

Péter: De mi van, ha mégis?

Liza: ...

- Most olvassátok el a kiegészített párbeszédet, és foglaljátok össze röviden Péter és Liza álláspontját a bolti lopással kapcsolatban! Mivel próbálja Liza igazolni, hogy ő nem tett semmi rosszat?
- Mi a véleményetek a kétféle álláspontról?

16. Honnan van a jó és a rossz?

Kinek mi a fontos?

Lázár Ervin: Szurkos kezű királyfiak

Volt egyszer két király. Szomszédok voltak, a házukat egy léckerítés választotta el egymástól. Egy tavaszi napon Egyik király jókor reggel kiment a kertjébe, hogy megkapálja a sárgarépat. Ahogy kilépett az ajtón, abban a pillanatban lépett ki a szomszéd házból Másik király.

– Jó reggelt! – mondta barátságosan Egyik király.

– Adj' isten! – válaszolta ugyanolyan barátságosan Másik király.

Ilyen barátságosak voltak mindig, sohasem veszekedtek, pedig már elég régóta laktak egymás mellett. Olyannyira nem veszekedtek soha, hogy a negyedik házban lakó király még azt is kétségbe vonta, hogy igazán királyok.

Odaballagtak a kerítéshez, kezet szorítottak, s megkérdezték egymást: „Mi jóra készül, szomszéd?” Mindenik azt mondta: „Sárgarépat akarok kapálni.” Erre el is nevettek magukat, mert ez már évek óta így ment, mintha éjszaka kitalálták volna egymás gondolatát: mindennap ugyanarra készülődött mindkettőjük, s majd minden nap ugyanazt is csinálták. No de hiszen ez nem csoda: akkor kapálták a sárgarépat, amikor megjött az ideje; a búzájuk is egyszerre érett meg, persze hogy egyszerre aratták. Fát vágni is együtt jártak az erdőre, mert fát vágni télen szokás – mikor vágtak volna máskor?!

Annak idején lányuk is egyszerre született, s éppen ebben az időben került eladó-sorba mind a kettő. Erről beszélgettek sárgarépa-kapálás közben. Nyugodtan beszélgethettek, a sárgarépa ágyása mind a kettőnek közel volt a kerítéshez – nem is kellett abbahagyni a kapálást.

– Felsőged mikor adja férjhez a lányát? – kérdezte Egyik. A királyok ugyanis leggyakrabban felségnek szólítják egymást. Ez ugyan nem jelent semmit, mert van olyan király, aki azt mondja a másik királynak, hogy felség, és közben azt gondolja

magában, pernahajder. De ez a két király, amikor azt mondta, felség, magában is azt gondolta, hogy felség.

- Hát én hamarosan – mondta Másik –, már van is három kérője a lányomnak.
- Az enyémnek is három van – mondta Egyik, és megbeszélték, melyik kérő kicsoda-micsoda. Persze mind a hat legény királyfi volt.
- És felséged tudja-e már, melyik közülük a legkülönb?
- Én biz még nem. És felséged?
- Én sem.
- S hogyan választja ki a legkülönbet?
- Még nem tudom, de azt hiszem, próbára kellene tenni őket.

Ebben aztán meg is egyeztek, csak azt nem tudták eldönteni, milyen próba felelne meg a legjobban. Elhatározták hát, hogy délután ünneplőt öltenek, és meglátogatják a közel lakó, öregebb királyokat, akik már férjhez adták a lányukat, s megkérdik őket, milyen próbatételt alkalmaztak. Izombizom király azt mondta:

- Össze kell ereszteni mindegyiket a hétfejű sárkánnyal, s amelyik legyőzi, azé legyen a lányotok.

- És ha mind a három legyőzi? – kérdezték a királyok.
- Akkor a tizenkét fejűvel, ha azt is, akkor a huszonnégy fejűvel és így tovább! – mondta Izombizom.

A két király hümmögött, de azért megköszönte a tanácsot, és egy házzal odábbállott. Csak kincs király azt mondta nekik:

- Amelyik a legtöbb kincset hozza, annak adjátok.

Eszerece király egy feladványt mondott el:

- Adjatok nekik kilenc egyforma golyót, a kilenc közül egy legyen kicsit súlyosabb, mint a többi, de ezt szemmel ne lehessen látni. Amelyik egy kétkarú mérleggel két mérésből ki tudja választani azt az egy nehezebb golyót, annak adjátok.

Nyalkabalga király csodálkozott, hogy ilyesmit kérdeznek. Nem kell oda semmi próbatétel, annak adják, amelyik a legszebb.

Amikor a két király hazafelé ballagott, igencsak vakarta a fejét.

- Hát ezekkel a tanácsokkal nem sokra mentünk.
- Bizony nem.
- Mert lehet valaki erős, gazdag meg szép, de mit ér vele, ha például lusta?
- Vagy netalántán gonosz.
- Bizony – bólogatott Egyik.

Így váltak el. Otthon mind a kettő elővett kilenc golyót, egyforma súlyúakat, csak egy volt valamivel nehezebb, meg egy kétkarú mérleget, és próbálták megoldani Eszerece király feladványát. Még éjfélkor is méricskéltek, de sehogy sem sikerült megoldani. Erre aztán dühösen odavágtak golyót, mérleget, s azt gondolták, már miért kellene egy olyan okos vő, aki azt is tudja, amit ők nem.

S aztán már csak egy hónap múlva találkoztak.

- Holnap lesz az esküvő – újságolta Egyik király.
- Nálunk is – mondta Másik király. Még csak nem is csodálkoztak, hogy ez is egyszerre lesz. Megszokták már.
- Azon se csodálkoznék – mondta Másik király –, ha véletlenül ugyanolyan próbatételt találtunk volna ki.

– Pedig én elég furcsát eszeltem ki – mondta Egyik király. – Beszurkoztattam mind a háromnak a kezét.

Másik király szeme felcsillant.

– Én is – mondta. – S azt mondtam nekik, egy hónap múlva jöjjenek vissza, de addig nem szabad kezét mosniuk.

– Akárcsak én.

– No és mi volt, amikor visszajöttek?

– Hát – mondta Egyik király –, beállított az első, és szégyenlősen zsebre dugta a kezét. Mondom neki: „Na, mutasd csak a kezedet!” „Ne haragudjon felséged” – mondja, és élém nyújtja a kezét. Bizony arról egy cseppig lekopott a szurok. „Hát te mit csináltál?” – kérdeztem. „Tudja, felséged, eltörött a kocsim kereke” – mondta. „Na és?” „Hát meg kellett javítanom, ha nem akartam egy hónapig ott ülni az árokparton. S mire megjavítottam, megéheztek a lovaim, el kellett menni szénát kaszálni; mire hazaértem, ott is várt a tömérdek munka. Dolgoznom kellett. Lekopott hát a szurok.”

– Szakasztott így volt az én lányom első kérője is – mondta Másik király –, csak nem a szekere törött el, hanem a háza teteje szakadt be.

– A második kérő meg – folytatta Egyik király – sokáig nem akarta előhúzni a zsebéből egyik kezét sem. Azt gondoltam, nyilván ő is dolgozott, az ő kezéről is lekopott a szurok. Aztán nagy unszolásra előhúzta a bal kezét. Nem kopott le arról biz egy csepp se. Mondom neki, a jobb kezét is mutassa. Nem nagyon akarta, de addig erőltettem, míg végre előhúzta. Arról meg lekopott a szurok. Nem mondta meg, miért csinálta, de később magamtól is rájöttem. Nyilván nem tudta kiszámítani, mi tetszik majd nekem. Gondolta, ha szükséges, a szurkos kezét mutatja, vagy ha másképpen alakul, akkor azt, amelyikről lekopott.

– Érdekes! – mondta Másik király. – Az én lányom második kérője is be akart csapni. Csak nem egészen így. Zsebre se tette a kezét, úgy jött, és feketébb volt rajta a szurok, mint eredetileg. „Te – mondtam neki –, ez nem az a szurok, amit egy hónappal ezelőtt rákentünk.” De ő csak erősködött, hogy bizony az. Végül aztán mégis kiderült: a régi szurkot, ahogy hazaért, lemosta a kezéről, s csak mielőtt újra hozzánk indult, akkor kente be. Na és a harmadik?

– A harmadik egy rongyból bugyolálta elő a kezét, ugyanúgy volt rajta a szurok, ahogy rákentük. Azt mondta, azért csavarta rongyba, hogy óvja a szurkot, minél kevesebb kopjon le róla.

– Szakasztott így a miénk is! – kiáltott fel Másik király. – Azt mondta, inkább düljön össze minden, de ő akarja feleségül venni a lányomat. Ezért óvta a szurkot.

– Hát ez érdekes. Ha nem tudnám, hogy más-más három királyfi volt, még azt hinném, hogy ugyanazok jártak felségednél is meg nálam is.

– No, és felséged melyiket választotta? – kérdezte nagy érdeklődéssel Másik király.

– Hát ez nem is lehet vitás – mosolyodott el Egyik –, a legkülönbet. Azt, amelyiknek a munka a legfontosabb, s nem számít neki, hogy kopik a szurok, vagy nem kopik.

Másik királynak erre leesett az álla.

– Hát érdekes. Mert én azt tartottam a legkülönbnek, amelyik a lányom miatt mindent félbe-szerbe hagyott inkább, mintsem hogy lekopjon a kezéről a szurok.

A két király azóta is azon vitatkozik, melyiküknek volt igaza.

- Ábrázoljátok két élőképben a döntés jeleneteit! Mindkét képben álljanak ott a királyfiak, a király és az eladó leány is! Aztán szólaljanak meg a kép alakjai! Rövid monológban mondják el, miért tették azt, amit tettek, mit gondoltak, mi volt a céljuk!
- Akik nem vesznek részt az élőképben, álljanak a mögé a szereplő mögé, akivel a leginkább egyetértenek!
- Végül fogalmazzatok meg egy-egy mondatban, hogy az adott szereplő számára mi lehetett a vezető érték!

Akkor hát jó vagy rossz?!

A szövegek és feladatsorok a személyes erkölcsi döntésről szólnak. Olvasd el mindhárom szöveget, majd csoportokban dolgozzatok egy-egy kiválasztott feladatsoron!

1. Minden embernek van lelkiismerete, amely egy adott erkölcsi törvénynek szinte tudatunk alatt érzett megfelelni vágyást jelenti. A szabálynak csak akkor tudunk megfelelni, ha tanulás útján elsajátítottuk. Az erkölcsi törvények származhatnak a csoport – család, közösség, társadalom – együttélési normáiból és szokásaiból, vagy a vallás előírásaiból. Fejlődésünk során megismerhetjük ezeket egyrészt közvetlen formában, például szüleink, nevelőink szavain, jelzésein keresztül. „Nem szabad...”, „Szép volt tőled...”, „Ha ezt teszed, akkor...”, „Segíts neki...” és hasonló kezdetű mondatokat sokat hallottunk. Másrészt a kisgyermek is kikövetkeztethetik például az igazságosság vagy az aranyszabály előnyeit a közös játék közben. Közvetett úton hatnak a minták: az, hogyan bánnak velünk és egymással a környezetünkben lévő emberek. Előfordul, hogy a kinyilvánított és áhított erkölcsi parancsok szerinti viselkedéssel ellentétes cselekvéseket figyelhetünk meg.

- Emlékeidből keress olyan jelzéseket, amelyek valamilyen viselkedést minősítettek! Milyen szabály vagy érték jelenik meg bennük?
- Idézz fel, ha tudsz, példát arra, hogy valaki nem a normáknak megfelelően viselkedett! Mi lehetett a mögötte álló ok? Vajon az illető nem ismerte a szabályt / ismerte, de nem tartotta fontosnak / fontos volt számára, de egyéb okok miatt viselkedett így? (Természetesen ezek feltételezések, de minél több ötletet gyűjtsetek össze!)

2. A megismert erkölcsi szabályok különböző erősséggel hatnak ránk. Vannak helyzetek, amikor egyértelmű, mit tekintünk helyes és mit helytelen cselekedetnek. Életünk során azonban olyan helyzetekbe is kerülünk, amikor ezt nehéz eldönteni. Ilyenkor több egymást is kizáró szabályt, normát kell mérlegelnünk: úgy járunk, mint akinek több iránytű is van a kezében, de mindegyik másik irányba – különböző következmények felé – mutat.

Elemézzétek az alábbi eseteket!

1. *Margit, a gyermekét egyedül nevelő anya sok-sok eredménytelen megbeszélés után megelégtelte, hogy egyetlen fia, Adorján nagyon rosszul tanul, és nem veszi komolyan az egyetemet. Ezért úgy döntött, hogy nem támogatja tovább anyagilag, és megszakította vele a kapcsolatot – boldoguljon úgy, ahogy tud.*

- Hogyan értékelnétek ezen a ponton az anya döntését? Mi mindent kellett figyelembe vennie? Milyen erkölcsi szabályokat kellett mérlegelnie?

A fiú először nagyon kétségbeesett, majd fokozatosan föladata életmódját: sokkal jobban tanult, hogy ösztöndíjat kapjon, és így biztosítsa a megélhetését.

- Hogyan értékéletek most, a következmények ismeretében az esetet? Más-e a meglátások?
- Milyen más következményei lehettek volna a döntésnek? Mi befolyásolná ezekben az esetekben a megítélést?

2. *Kati apukájánál súlyos betegséget állapított meg az orvos úgy hat hónappal ezelőtt, és ő azóta szenved az aggodalomtól. Az iskolában rosszkedvű lett, és a jegyei is romlottak. Nem akart másoknak beszélni róla, csak Julinak öntötte ki a szívét. Megkérte őt, hogy senkinek ne említse. Néhány nap múlva azonban osztályfőnökük félrehívta Katit, és megkérdezte, hogy van az édesapja. Kati biztos volt benne, hogy Juli mesélte el, mi történt.*

- Hogyan értékelnétek ezen a ponton Juli tettét? Mi készíthette erre? Milyen erkölcsi szabályokat kellett mérlegelnie?

Juli azzal érvelt: nem akarta, hogy azt higgyék, Kati nem tanul rendesen. De Kati azóta nem bízik Juliban.

- Hogyan értékéletek most, a szándék és a következmény ismeretében az esetet? Más-e a meglátások?

Találjatok ki példatörténeteket arra, amikor...

- a) jó volt a szándék, és jó lett a következmény is;
- b) jó volt a szándék, de rossz lett a következmény;
- c) jó volt a szándék, de semleges (se jó, se rossz) lett a következmény;
- d) rossz volt a szándék, és rossz lett a következmény is;
- e) rossz volt a szándék, de furcsa módon jó lett a következmény;
- f) rossz volt a szándék, de semleges (se jó, se rossz) lett a következmény!

3. Vajon mi alapján döntjük el, hogy egy esetben mely erkölcsi szabály érvényes számunkra? Honnan eredhetnek erkölcsi döntéseink és ítéleteink (mások vagy saját tetteink megítélése), azaz hogy mit tartunk jónak vagy rossznak?

- a) A lelkiismeretünk – belső meggyőződésünk – diktálja?
- b) A mások iránti részvét és szeretet befolyásol minket?
- c) Meg szeretnénk felelni másoknak?

- d) Büntetést, rosszsallást szeretnénk elkerülni?
- e) Józan ésszel mérleljük a körülményeket és a következményeket?
- f) A kölcsönösség, „arany szabály” elve határozza meg?
- g) A neveltetésünk (szüleink, vallásunk stb.) szabja meg azt, hogyan döntünk a különböző helyzetekben?
- h) A többségi vélemény diktálja az erkölcsi szabályokat?
- i) Egy emberfölötti erő – isteni kinyilatkoztatás – szabja meg az ember számára az erkölcsi törvényeket?

- Az ember – olvashattuk a leckében – összetett lény, ezért mindegyik felsorolt eredet szerepet játszhat egy-egy megítélésben. Az alábbi történetben keressetek példát a felsoroltakra, és írjatok további megközelítéseket, amelyek a kimaradtakat példázzák!

A középiskolai vízilabdakupa döntőjében súlyos szabálytalanság történt. Az egyik hátvéd úgy megütötte az ellenfél játékosát, hogy az illetőt kórházba kellett szállítani. A megítélt büntetést az ellenfél belőtte, s ezzel megnyerte a versenyt. A fegyelmi bizottság a szabálytalankodó sportolót egy évre eltiltotta a játéktól, a csapatot pedig pénzbírsággal sújtotta.

A fegyelmi bizottság ülése után a vétkes fiúval beszéltek a csapattársai.

– Nem olyan nagy dolog, előfordult már velem is, hogy nem tudtam uralkodni magamon – mondta egyikük. – Hidd el, mindenki tudja, hogy a csapatért tetted!

– Nem is arról van szó, hogy mit mondanak az emberek – mondta a vétkes fiú. – Igazából azt nem értem, hogy tudtam így megfélemezni magamról, a lelkiismeretem nem hagy nyugodni. Korábban sohasem volt fegyelmi ügyem.

– Nem öregem, te a Holdon élsz! – csattant fel a harmadik. – Ha győzni akarsz, nem az a fontos, hogy ne szabálytalankodj, hanem hogy ne bukj le. A víz alatt kell mindent csinálni, úgy nem veszik észre. Mindenki így csinálja!

- Találjatok ki egy dilemmahelyzetet! Fogalmazzatok meg a szereplő számára indokokat, különböző eredetű szabályokat, melyek mérlegelésével halad a döntés felé!

19. Tanítások a szeretetről

Az irgalmas szamaritánus – a kereszténység tanítása

Egy törvénytudó felállt, hogy próbára tegye. „Mester – szólította meg –, mit tegyek, hogy eljussak az örök életre?” Megkérdezte tőle: „Mi van megírva a törvényben? Hogyan olvasod?” Így válaszolt: „Szeresd Uradat, Istenedet, teljes szívedből, teljes lelkedből, teljes erődből és teljes elmédből, felebarátodat pedig, mint saját magadat.” „Helyesen feleltél. Tégy így, és élni fogsz!” – válaszolta neki. De az igazolni akarta magát, ezért megkérdezte Jézustól: „Kit tekintsek felebarátomnak?” Erre Jézus átvette a szót: „Egy ember Jeruzsálemből Jerikóba ment. Rablók kezébe került. Ezek kifosztották, véresre verték, és félholtan otthagyták. Történetesen egy pap tartott lefelé az úton. Észrevette, de elment mellette. Ugyanígy közeledett egy levita is. Látta,

de továbbment. Végül egy szamariainak is arra vitt az útja. Amikor meglátta, megessett rajta a szíve. Odament hozzá, olajat és bort öntött a sebeire és bekötözte, magát az embert pedig felültette teherhordó állatára, elvitte egy fogadóba és ápolta. Másnap elővett két dénárt, odaadta a fogadósnak ezzel a kéréssel: Viseld gondját, és ha többet költenél, visszatérve megadom neked. Mit gondolsz, e három közül ki volt az igazi felebarátja annak, aki a rablók kezébe került?” „Aki irgalmas szívű volt iránta” – felelte. Jézus így folytatta: „Menj és tégy te is hasonlóképpen.”

Lukács evangéliuma, 10, 25–37

- **Tudtad-e?** A zsidók és a szamáriaiak évszázadokig ellenségek voltak. Senki azok közül, akik Jézus történetét hallgatták, nem számított volna arra, hogy egy szamáriai lesz az, aki segít a sérült férfin.
- Ha Jézus ma neked mondaná el ezt a történetet, szerinted hogyan szólna? Ki lenne az összevert ember? Ki lenne az, aki nem állna meg segíteni? Ki lenne az irgalmas utazó, az, akitől a legváratlanabb, hogy társa segítségére siet?
- Találd ki a saját változatod, majd rajzolj képeket, vagy készíts fényképeket!
- A Biblia nem árulja el, mit tett a férfi, miután Jézus elmondta neki ezt a történetet. Te mit gondolsz?

A feladatok forrása: www.bibliaikalandtura.com

Gazdasági etika

Úgy vélem, hogy új, hasznos eszmék terjedtek el, és néhány új, hasznos könyv a régi, álmodozó, regényes művek helyett. [...] Eddig arra tanítottak, hogy „szeresd felebarátodat”, és ha szerettem, mi következett ebből? Hogy széthasítottam a köntösömet, és megosztottam a felebarátommal, így aztán mind a ketten félmeztelenen maradtunk. Ma viszont a tudomány azt hirdeti: szeresd mindenekelőtt önmagadat, mivel a világon mindennek alapja a magánérdek, ha magadat szereted, dolgaidat is úgy intézed, ahogyan kell, és köntösöd ép marad. A gazdaságtudomány pedig még hozzáteszi, hogy mennél több a jól intézett magánügy, az ép köntös a közösségben, annál szilárdabb a társadalom alapja, és annál jobban fejlődhet benne a közügy. Egyszóval: ha kizárólag és csupán csak magamnak szerzek, azzal szerzem a legtöbbet mindenki számára, elérem, hogy felebarátomnak is valamivel több jusson egy rongyos köntös-nél, és azt ne egyes magánszemélyek nagylelkűségének köszönhesse, hanem a közös jólétnek... A gondolat egyszerű, de sajnos, későn fedeztük fel, sokáig eltakarta előlünk a fellengzős álmodozás...

Luzsin gondolatai Dosztojevszkij Bűn és bűnhődés című regényében

A fenti szövegben megfogalmazott gondolatokból kiindulva az alább megszólalók – akik valóban élt személyek, különböző világnézetű gondolkodók voltak különböző korokban – beszélnek a gazdaság etikai kérdéseiről. *(Meir, Tendzin és Li-Teh gondolatait Zsolnai László Gazdasági etika című tanulmánya nyomán fogalmaztuk meg.)*

Milton: Luzsin barátom jól összefoglalta a modern gazdaságfilozófiát. Eszerint a gazdaság és az erkölcs két, egymástól élesen elkülönülő terület. Az üzleti életben a döntéshozóknak csak a tulajdonos érdekeit kell szem előtt tartaniuk. Racionális döntéseket kell hozniuk, melyek során nem szükséges és nem is szabad figyelembe venniük az erkölcsi szempontokat. A vallásetika az egy egészen más dolog.

Meir: A zsidó gazdasági etika fontos tanítása, hogy semmilyen vállalkozás nem okozhat kárt másoknak vagy a környezetnek sem közvetlenül, sem közvetve, sem pedig véletlenül. Ezt úgy fejezi ki a rabbinikus tanítás, hogy „csak úgy szerezhetsz hasznot, ha ezzel másoknak nem okozol veszteséget”. Ez az elv kemény korlátokat állít a vállalkozásokkal szemben. Gyakran oda vezet az alkalmazása, hogy a vállalkozónak meg kell elégednie profitszerzési szempontból a második vagy a harmadik legjobb megoldással.

Tendzin: Mi, buddhisták nem a javak megsokszorozásában, hanem az emberek felszabadításában vagyunk érdekeltek. Gazdasági alapeszménk az egyszerűség és az erőszakmentesség. Az egyszerű életmód mentesíti az embereket a javak utáni örökös hajsztától és az ezzel járó feszültségtől. Az erőszakmentességet pedig nemcsak az ember-ember kapcsolatban tartjuk követendőnek, hanem a természet vonatkozásában is.

Li-Teh: A kínai vallás, a taoizmus a vállalkozók között a jin és a jang erők, vagyis az együttműködés és a verseny egyensúlyára törekszik. A korlátlan verseny káoszt eredményezne és társadalmi konfliktusokkal járna. A profitszerzés nem lehet a vállalkozás egyedüli vezérelve. A vállalkozóknak társadalmilag felelősen kell viselkedniük.

- Fogalmazd meg egy-egy mondatban a megszólalók véleményét gazdaság és etika kapcsolatáról!
- A dialógus szereplői közül kivel értesz egyet, s kivel nem? Miért?
- Szerinted az erkölcsi megfontolásokat – elsősorban az arany szabályt – érvényesíteni kell az üzleti életben is?
- Mely világvallás gondolkodója volt Meir, Tendzin és Li-Teh? Mely nemzet fia volt Milton, illetve Dosztojevszkij?

20. Tanítások az élet tiszteletéről

„Az ötös számú parancsolat nekünk túl nehéz”

Olvasd el a két szöveget! Fogalmazd meg, kik között és milyen helyzetben zajlik a párbeszéd! Válaszd ki az egyiket, és...

- fogalmazd meg 3 mondatot/kérdést, amelyben kifejeződnek a beszélők kétségei, például: *Gyilkosság az is, amikor az ellenséget megöljük(?)*,
- adj választ a kérdésekre, majd körben járva páros villáminterjú keretében oszd meg néhány társaddal gondolataidat!

**Presser Gábor – Sztevanovity Dusán:
Prológ és trialóg**

(LOKSI-album 1.)

[Mindenki tudja, hogy ennyi az egész.
Az élet, csak arasznyi repülés földtől a földig.
A világnak mindegy, hogy meddig élsz,
de neked és nekem ez most az egyetlen,
az első s az utolsó bevetés!]

1. Hangolj rám, mint én is rád,
A rádiónkon három hang egy hullámhosszra állt.
Hangolj rám és add tovább,
Mi halljuk egymást, s jó lenne, ha ők is hallanák.
Én nem ismerlek és szeretném, ha tudhatnám, ki vagy,
A távolban egy pont vagyok, de célnak elég nagy,
A felségjel a gépemen s a szívemen még ép,
Ha eltalállak, mind a kettő porrá éghet még.

2. Nem is rég, úgy szálltam fel,
Nem is tudtam rólad azt, hogy valahol létezel.
Te és én, úgy szálltunk fel,
Hogy sejtettük, ha öreg nem is, talán hős leszel,
És mondd csak, aki kitüntetne, miért nincs most itt?
Azt nem kötik az orrodra a nem is tudom, kik,
Majd tüzet nyitunk egymásra, ha lőtávolba érsz,
Hát énekelj vagy imádkozz, az segít, mikor félsz.

3. Hallgass rám és add tovább,
Ha tüzet szüntetsz, én sem lövök rád.
Figyelj rám és add tovább,
Ha futni hagylak, futhatok, mert jön az igazság.
Az igazság a győzelem, és győzni harcban kell,
De a harcra már az igazságért buzdítottak fel.
Ez csapda, csupa összevissza kiforgatott szó,
Épp azért, mert nem érted, csak harcolni vagy jó.

[Dicsőség dolga, hogy jobb legyél és pontosan találj!
Dicsőség dolga, hogy úgy tüzelj, hogy közben meg se állj!
Dicsőség dolga a győzelem s ha kell, a gyönyörű halál!
Dicsőség dolga, hogy a dicsőséges... dicsők...
dicsőségéért... dicsőségesen...]

4. Hangolj rám és figyelj rám,
Csak véletlen, hogy három hang egy hullámhosszra állt.
Hangolj rám és add tovább,
Mi halljuk egymást, s jó lenne, ha ők is hallanák.
A felségjel a gépemen, s a szívemen már ég,
És messze még a Föld, és messze már az ég.
A monológ, a dialóg, a trialóg kevés,
Az ötös számú parancsolat nekünk túl nehéz.

Gárdonyi Géza: Egri csillagok [részlet]

Te tudós ember vagy, Gergely. Én is papnak készültem, de elcsaptak. Negyven törököt vertem le ma evvel az egy kezemmel. Közöttük volt egy, amelyik kétszer rám csapott. Hát nem mondhatod azt, hogy nincs bennem bátorság. [...] Mégis sokszor eltűnődöm, hogy az ember csak ember, akár le van borotválva a feje, akár nincs. És hát mink tulajdonképpen gyilkolunk. [...]

Ha egy olyan okos ember volna közöttünk, akinek annyi esze volna, [...] mint minden embernek egybefogva a világon, azt hiszem, az nem volna bátor. [...] Jobban meg tudná becsülni az életnek az értékét. Mert hogy mink itt vagyunk ezen a földön, az bizonyos, de hogyha fejünket veszi a török, nem bizonyos, hogy élünk-e tovább. Ami megvan, azt az olyan nagyeszű ember nem veti el olyan könnyen magától csak azért, hogy azt mondják: derék ember volt! [...] Ennek a földi életnek bizonyára van értéke, s nem arra való, hogy egy-egy gyöttment pogánynak legyen kit levágnia.

Érdekesség. Ha valamelyest érted a német nyelvű szövegeket, akkor tájékozódj a www.frieden-fragen.de honlapon, amelyet kifejezetten fiataloknak szerkesztenek a világ háborús konfliktusairól és a béke megteremtésének lehetőségeiről. A honlap egyik menüpontján kisgyerekek tesznek fel egészen alapvető kérdéseket. Vajon mik ezek? Fogalmazzatok meg ilyeneket, mintha ti is csupán 8-10 évesek lennétek! Miért nehéz ezekre választ adni?

21. Európa vallási arculata

Európa vallási megoszlása

	keresztény	a teljes népességben (%)	muszlim	a teljes népességben (%)	vallástalan vagy ateista	a teljes népességben (%)	zsidó	a teljes népességben (%)	más vallású	a teljes népességben (%)
Közép-Európa	131,3 m	74,63%	5,8 m	3,57%	37,9 m	21,53%	0,3 m	0,18%	0,5 m	0,29%
Nyugat-Európa	103,6 m	65,85%	9,1 m	5,80%	41,3 m	26,27%	0,7 m	0,44%	2,7 m	1,69%
Dél-Európa	97,2 m	82,47%	3,3 m	2,78%	16,8 m	14,21%	0,1 m	0,08%	0,5 m	0,40%
Délkelet-Európa	52,7 m	83,11%	9 m	14,27%	1,5 m	2,45%	0,02 m	0,03%	0,03 m	0,05%
Kelet-ÉK-Európa	153,6 m	75,89%	15,3 m	7,57%	32,6 m	16,12%	0,3 m	0,16%	0,5 m	0,24%
Észak-Európa	19,8 m	77,52%	0,9 m	3,46%	4,6 m	18,15%	0,009 m	0,04%	0,2 m	0,76%
Európa összesen	558,2 m	75,18%	43,5 m	5,86%	134,8 m	18,15%	1 457 920	0,20%	4,4 m	0,59%

Forrás: *The Global Religious Landscape*. Pew Resarch Center 2012. A lélekszámot kerekítettük millióra (m).

Európa keresztény értékei

Az európai értékrend néhány – 11. leckében is megnevezett – meghatározó eleme látható alább. Másold le őket! Az egyes kifejezések közül két vonallal kösd a középponthez azokat, amelyek szerinted közvetlenül, egy vonallal azokat, amelyek csak áttételesen erednek a kereszténységből! Kimaradnak így azok, amelyek értékrendünk más forrásából származhatnak. Ezután 3-4 fős csoportokban beszéljétek meg, ki mire jutott! A kereszténységhez kapcsolt értékek közül melyek jelennek meg más vallásokban is?

Projektzáró rendezvény

A tankönyv minden fejezetének végén és gyakran a leckékben is találhattok feldolgozandó feladatokat, projekt témákat. Ezek eredményeit, a „produktumokat” – kutatási beszámoló, prezentáció, rajz, drámajáték, illusztrált történet, jegyzetek a tapasztalatokról, filmvetítés stb. – érdemes bemutatni egymásnak vagy akár meghívott vendégeknek is. Az alábbi tervezet segíthet egy bemutató rendezvény – vagy bármely nyilvános program, például színpadi produkció, koncert, konferencia – szervezésében.

Ellenőrző lista

Javasoljuk, hogy az alábbi ellenőrző lista szerint gyűjtsétek össze mindazt, ami a rendezvény szervezéséhez kell. További ötletekkel is kiegészíthetitek.

Engedély beszerzése a rendezvényhez, a helyszín használatához	✓
A műsor forgatókönyvének összeállítása	✓
Vendéglista, plakát, meghívó	✓
Közreműködők felkérése, gondoskodás a díjazásukról/jutalmazásukról	✓
Egyéb szereplők – műsorvezető, berendezők, vendégek fogadása – felkérése	✓
Helyszín berendezése, képek, plakátok kihelyezése, hangosítás	✓
Eszközök biztosítása, szállítása, kipróbálása, a prezentációk próbafuttatása	✓
A közreműködők feladatának beosztása, együttműködés megbeszélése	✓
Az érkezők beléptetése, ügyelet biztosítása	✓

Egy lehetséges forgatókönyv kiállítás megnyitóra

1. A műsorvezető köszönt, és felkéri a prominens vendéget köszöntőre
 2. Hivatalos köszöntés
 3. Megnyitó beszéd (az alkotók méltatása)
 4. Zenés vagy más művészeti produkciók
 5. A kiállítás megtekintése, közben fogadás, szabad társalgás
- + Ami még jó, ha van: vendégkönyv, szórólap vagy más ajándék a látogatóknak.

A bemutatott művek és az alkotófolyamat értékelése

A munka nem ér véget a produkciók bemutatásával, mivel szorosan hozzá tartozik azok értékelése is. Ehhez közlünk egy önértékelési szempontsört, amely alapján megtarthattok egy beszélgetést, elkészíthettek egy írásos beszámolót. (Figyelem! A kérdések nem vonatkoztathatók minden típusú munkára. Ezt a megjegyzésben érdemes rögzíteni. A kérdések és válaszok természetesen módosíthatók.)

A produktum			
Mennyire áttekinthető, a hallgatónak/nézőknek érthető?	teljesen	nagyjából	kevésbé
Mennyire tanulságos/informatív/érdekes?	nagyon	közepesen	kicsit
Mennyire igényes a megjelenítés?	nagyon	közepesen	kicsit
<i>Megjegyzés:</i>			

A munka			
Mennyi utánajárást/felkészülést igényelt?	sokat	mérsékelt	keveset
Mennyi és milyen forrást használt?	3-nál több	2-3	csak egy
Mennyire alapos a kidolgozás?	nagyon	közepesen	kicsit
<i>Megjegyzés:</i>			

Az együttműködés			
Mennyire volt sikeres a munka tervezése?	nagyon	kevésbé	semennyire
Mennyire volt sikeres a feladatok elosztása?	nagyon	kevésbé	rossz volt
Mennyire volt sikeres a problémák megbeszélése?	nagyon	kevésbé	semennyire
<i>Megjegyzés:</i>			

Egyéb kérdések

- Hogyan értékelték a munka eredményét az osztálytársaitok/látogatók/tanároktól?
- Mivel járult hozzá a munkafolyamat a tudások/véleményetek formálódásához?
- Hogyan éreztétek magatokat a megvalósítás során? Mi okozott örömet, és miből fakadt probléma? Milyen eszközökkel sikerült a konfliktusokat megoldani?
- Milyen hatása volt munkátoknak a csoportotok vagy az iskola életére?
- Milyen további tervek, elhatározások fogalmazódtak meg bennetek?

Megoldások

A Jellegzetesen európai c. feladat képei (62. oldal)

1. Beatles együttes – Nagy-Britannia, 2. Leonardo Da Vinci: Mona Lisa (1503) – Itália, 3. Macskafogó – magyar animációs film, 1986, r.: Ternovszky Béla, 4. Nagy Viktor magyar vízilabdázó, 5. Norvégia, fjord, 6. Oroszország, ortodox székesegyház, 7. Eiffel-torony – Párizs, Franciaország

Az euró sokfélesége c. feladat megoldása (64. oldal)

1. Olaszország, 2. Spanyolország, 3. Franciaország, 4. Ausztria, 5. Szlovénia, 6. Németország

A Magyarország különleges helyei c. feladat megoldása (71. oldal)

1. Tokaj-hegylajai borvidék, 2. Pécs, ókeresztény temető, 3. Budapest, Lánchíd, Várnegyed, 4. Hortobágy, 5. Mohács, busójárás, 6. Aggteleki-karszt, cseppkőbarlang

A fagyállóval mérgezett bor esete c. szöveg megoldása (121. oldal)

1. 57%, 2. 19%, 3. 16%, 4. 3%, 5. 2%, 6. 2%

A Rész és egész c. feladat képe (160. oldal)

3. A One Laptop Per Child program írástudatlan etiópai gyerekeknek juttat tabletet. Matt Keller fotója

VISSZATEKINTŐ

Rész és egész

